

NEWROZ

Aylık Siyasal - Kültürel Dergi
Sayı 17, Haziran 1993, Fiyatı: 8000 TL

Yurtsever, Demokrat, Devrimci Tüm Güçler Elele:
DEMOKRASİ PARTİSİ KURULDU!

Sosyalizmin 54 Yaşındaki Neferi
Teslim Töre'ye Özgürlük!

NEWROZ

AYLIK SİYASAL-KÜLTÜREL DERGI

Newroz Yayıncılık
Sahibi

Hüseyin ALATAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
Remzi BİLGET

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Adil KURT

Yönetim Yeri

Kemalpaşa Mah. Defteremini Sk.
No: 2/4 Akkoyun Apt. Kat: 4 D:10
Aksaray /İSTANBUL
Tel-Fax: 511 96 56

Adıyaman İrtibat Bürosu
Ali GÖKKAYA
Ulucami Mah. Gölbaşı Cad.
Korunanlar Pasajı No: P/25
ADİYAMAN

Diyarbakır İrtibat Bürosu
Mehmet KEŞLİ
İnönü Cad. Kahraman İşhanı
Kat: 4/32 DİYARBAKIR
Tel: 247374

Gaziantep İrtibat Bürosu
Karagöz Cad. Gören İşhanı
Kat: 3 No: 5 G.ANTEP
Tel: 20 28 40

Malatya İrtibat Bürosu
Hasan BURAN
Hamidiye Mah. Nasuhi Cad.
İnan İşhanı Kat: 2 No: 69
MALATYA

İsviçre Temsilciliği
Ökkeş Kulusarı
Weissenstein str 31
3008 Bern / SCHWEIZ
Tel: 031 45 96 12

Almanya Temsilciliği
Mehmet DURMUŞ
St. Timserstr 51 4150
Krefeld/ ALMANYA
Tel: 2151771844

Fransa Temsilciliği
Hüseyin KESKİN
1. Rue E. Manet 93420
Villepinte/Fransa
Tel: 00 33.1.486 11 4 82
Baskı: Uygun Basım LTD. ŞTİ.
Dağıtım: YAYSAT

Banka Hesap No:
Hüseyin ALATAŞ
Türkiye İş Bankası Aksaray Şubesi
Yurtiçi Hesap: 1002-300-975165
Yurtdışı Döviz Hesap: 30100-91599

Abone Koşulları ve Birim Fiatları:
Yurtiçi: Aylık Birim Fiyatı: 8.000 TL
Yıllık Abone Bedeli: 80.000 TL
Yurtdışı: Yıllık Abone Bedeli
5 DM 60 DM

İÇİNDEKİLER

Sunu.....	1
Devlet Kan Dökme Politikasında Diretiyor.....	2
İran FKD Devletini İşgale Hazırlanıyor..	4
Li Gel Safin Dizayî Hevpeyvîn.....	6
Ayın İçinden.....	10
DEP'in Kuruluş Süreci.....	12
"Pratisyenlikten Teorisyenliğe Uzanan Bir Kişilik": Teslim Töre.....	15
Malatya Büromuza 1 Mayıs Baskını	21
Örnek Bir Devrimci: Chris Hani.....	22
İskan Kanunu.....	23
Kürdistan'da Kan Görmek İsteyen Sol Çevreler.....	28
Ulusal Mücadele Ve İşçi Sınıfı Üzerine Değınmeler.....	30
DEP: Politik Güçler Farklılıklarıyla Birlikte Yürüeyebilecekler mi?.....	32
Ani İmzaların Gücü.....	37
Kürtlerin İslamiyeti Kabulü.....	39
Sanata Bakış.....	47
Nameyên Welêt.....	50
Xalê Min.....	52
Li Halepçê.....	53
Van Gulan.....	55
Dersên Zmanê Kurdi.....	59
Okurlardan.....	63

17. kez merhaba diyoruz!

Bunun diğeri bir anlamı var bizim için; o da iki yıldır, aralıklarla da olsa, bu kıvancı sizlerle paylaşıyor olabilmemizdir.

Haziran 1991 yılındaki merhabamızdan bugüne iki yıllık bir süre geçti. 3. yıla girerken, iki yıllık kısa sayılacak bir zaman diliminin bizim için neler ifade ettiğini biliyoruz:

Birincisi; zor koşullara, çeşitli güçlülere rağmen siz değerli okurlarımıza seslenebilmeyi sürdürmemiz bizim açımızdan en güzel olanıydı. Bu süreçte önemli mesafeler katettiğimiz inancındayız. Burjuvazinin yasaklarına ek olarak kendimize, okurlarımıza ya da bize yazmak isteyenlere (tabiki Newroz'un aylık yayın oluşunu ve baştan-belirlenen ana çerçeveyi de dikkate alarak) özgürce düşüncelerini dile getirmede bir gelenek yarattık. Birlikte düşünme, üretme ve yeniden-harmanlayarak bakış açıları ortaya çıkarabilme felsefesiyle yürüdük.

İkinci olarak; çıkarmış olduğumuz 16 sayı ve 7 özel sayı'ya karşılık DGM'nin ve diğeri yargı organlarının şimşeklerine (hışmına) maruz kaldık. İstanbul DGM tarafından toplam 20 ayrı davadan yargılanıyoruz. Bugüne kadar 4 davadan 64 ay hapis, 594 milyon para cezası verilirken, açılan davalardan hareketle öngörülen ceza ise 3 milyar 550 milyon para, 100 yılın üzerinde hapis cezası öngörülüyor.

Ve bugüne kadar 13 sayımız ile 4 özel sayımıza toplatma kararı verilirken, 14 sayımız ile 4 özel sayı hakkında da dava açılmış durumda. Bundan sonraki sayılarımızın da benzer akibete uğrayacağını biliyoruz.

TC yargı organlarının kendi hukuk tanımazlıklarını hep sürdürecekleri, özellikle sosyalist, yurserver yayınlara karşı "Demokles'in Kılıcı" olmaktan geri kalmayacakları açık ve biz onlardan farklı bir tutum da beklemiyoruz. Çünkü, boyalı basın ve onun yazarları (Cengiz Çandar vb. gibi) "Kürdistan" diye yazınca dava açmaya gerek görülmez, bizler ise bilinen oranlarda cezai müeyyidelere tabi tutuluruz! Çifte standartlı olması gayet doğal, çünkü biz "sözcü" olmaya niyetli değiliz. Herşeye rağmen, engellemelerle sınırlansak ta, sizlere merhaba demeyi sürdüreceğiz.

Ateşkes ve sonuçları, Cumhurbaşkanlığı seçimi, Başbakan ve yeni hükümet sorunları, İstanbul'daki yaklaşık 30 kişinin yaşamına mal olan çöp faciası, ülkemizde süren devlet terörü, yeni siyasi oluşumlar (DEP) ve bir türlü durmayan sokak infazları... Süreç her yönüyle çok hızlı yaşanıyor.

"Çöplükleşen" bir kapitalizm ve yığılma sorunları... Bu sistemde sorunlara köklü çözümler üretilebilmesi olanaklı olmadığı gibi, TC ve onun erkleri buna niyetli de değil.

Çözüm, sistemden zarar görenlerin bu gidişe "dur" diyebilmelerindedir. Yani, sınıfın yeni 15-16 Haziranlar yaratabilmesinde, tüm kesimlerin kendi cephelerinden harekete geçebilmesindedir.

Bir önceki sayımızda belirtmemişiz. S. Çiftiyürek'in kaleme aldığı "Ulusal Soruna Somut ve Tarihsel Yaklaşım" başlıklı yazı dizisini çok uzun olması ve yazarının çalışmasını kitaplaştıracaklarını bildirmesi üzerine geçen sayıdan itibaren yayından kaldırmıştık.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...

DEVLET KAN DÖKME POLİTİKASINDA DİRETİYOR!

Türkiye'nin kuruluşunun, Kürt gerçekliğinin inkarı üzerine bina edildiğine ilişkin çok şey yazıldı. Bu gerçekten de böyledir. Ve bu demektir ki, Türkiye Cumhuriyeti, Kürt sorununun çözümsüzlüğü temeli üzerine yükselmiştir. Bundan ötürü de, muhtelif zamanlarda, 27 kez varlığını silah ve kitle zoruyla dayatan Kürt gerçekliğinin karşısına ordu dikildi. Ve yine bundan ötürü yöneticiler, Kürtlerin, yeniden dirilişinin ardından, ancak içi boş bir laf olarak sarfedilen ve hiç bir somut adım atılmadan "Kürt realitesini kabul ediyoruz" sözünün söylenmesi noktasına kadar "ilerleme" kaydedebildi. Ama bu "ilerleme" bile çok kısa bir süre sonra "28. Kürt isyanını da bastıracağız" yollu histerik nöbetine yakalanmaktan yakasını kurtaramadı. TC, yakalanmış bulunduğu bu nöbet ile, Kürt sorunundaki çözümsüz politikasında, kan dökme politikasında direnme noktasındadır.

Devlet, 1984'ten beri bütün askeri ve polis güçleriyle, hatta diğer resmi, gayri-resmi kurumlarıyla "Kürt isyanını bastırma" çabasına yöneldi. Askeri zor ile sürdürülmeye çalışılan çözümsüzlük eylemine, "terör", "silahlı çete", "şaki", "eşkiya" yollu nitelendirmeler eşlik etti. Devlet bu söylemle, dayattığı çözümsüzlük politikasına ve eylemine meşruiyet kazandırmak istedi. Yöntem halen bırakılmış değil. Geçmiş süreç itibarıyla tümünden başarısız olduğu da söylenemez.

17 Mart 1993'ten bu yana, tek taraflı ateşkes kararıyla silahlı eylemler durdurulduğunda, sağduyulu kamuoyu olaya sıcak yaklaştı. Ancak, geçirilen kısa bir bocalama devresinin ardından, devletin köhneleşmiş askeri çözümsüzlük politikasında direteceği ortaya çıktı. "Gelip Türk adaletinin şefkatli kollarına teslim olunlar" cevabından öte bir adım atılmadı. Oysa, mücadele edilen olgulardan birinin de "Türk adaletinin şefkatli kolları" olduğu gerçeği kale alınmamıştı bile. Devlet, durmadan oyalama ve zaman harcama politikası güttü. Hatta 15 Nisan'da ateşkes ikinci kez uzatılınca, bir bakıma afallayan devletin imdadına Turgut Özal'ın ölümü yetişti; çünkü devlet ateşkesin uzatılabileceği ihtimalini düşünmek bile istemiyordu: "Cumhurbaşkanının defin süresi", yeni "Cumhurbaşkanının seçimi", şimdi de yeni başbakanın atanması ve belki de yeni hükümet veya yeni bir koalisyonun oluşumu beklenecek. Ateşkes kararına verilmesi gereken mantiki cevap, bu gelişmelerin, daha doğrusu oyalamaların altına itilmiştir. Koalisyonun, daha doğrusu "modern MC'nin" "sosyal-demokrat" ortağı SHP yöneticileri bile, sürekli "Kürt sorununun tartışılacağı zaman değil" demek-

tedirler. "Her şeyden önce başbakanın belirlenmesi"nden söz etmektedirler. Böylece yöneticiler ve sağıcıyla, sosyal-demokrasıyla, faşistlikle herkes ateşkes sürecini heder etmenin yol ve yöntemlerini arayıp bulmaya, uygulamaya çalışıyorlar. Ateşkesin yarattığı olumlu süreç, oyalama taktikleriyle heder edilmeye kalınmıyor; devlet, öteden beri uygulamakta olduğu askeri zor politikasını olanca gücüyle sürdürüyor. Daha 19 Mayıs'ta bir çırpıda 13 gerilla katledildi. Hükümet ateşkes kararını, başarı hanesine geçirmekle yetinmemekte, ateşkesle riayet eden gerillayı öldürmeyi "eşkiyanın son kalıntılarının temizlenmesi" olarak sunmak ile meşgul olmaktadır. Ateşkesin ilan edildiği 17 Mart'tan bu yana toplam 80 gerilla ve 30 sivil katledilmiştir. İHD, kendisine ulaşabilen bilgilere dayanarak, sözkonusu süreçte üç bin tutuklama gerçekleştirildiğini bildirmektedir. Tüm tutuklamaların İnsan Hakları Derneğine ulaştırılmadığı gözönüne alınırsa, bu sayının çok daha kabarık olduğuna kuşku yok. Öte yandan, sadece kaba bir basın taramasında bile, ateşkes sürecinde, devletin askeri zor eyleminin sürüp gittiği, bunun sonucu olarak katliamlar, toplu dayak ve işkence, göçürme, koruculaştırma gibi devletin olağan eylemliliklerinin devam ettiği görülebilecektir. Anlaşıyor ki, devlet "28. Kürt isyanını bastırma"ya and içmiştir.

Devlet, barışçı çözüm yolunun açılmasını asla istememekte ve buna yanaşmamaktadır. Çünkü, onlarca yıldır yok saydığı Kürt sorununun siyasal görüşme konusu yapılması durumunda, askeri çözümsüzlük politikasından vazgeçilmesini zorunlu kıldığını bilmektedir. Çünkü sorunun siyasal görüşme konusu haline bir kez gelmesi durumunda, bir daha "yok" denemeyeceğini gayet iyi bilmektedir. Konunun siyasal görüşme zeminine oturması, çözüm yolunun gündeme gelmesi demektir. Devletin, ateşkesin gereklerini yerine getirmemekle, esasen kaçındığı nokta budur. TC hiç bir zaman, Kürt sorununu çözmek istemedi. Çok yönlü politikalarla Kürt gerçekliğini uyutup eritebileceği gafletine kapıldı. Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin eskisinden daha güçlü bir çıkış yapması, aklına "bastırma" politikasından başka bir şey getirmedi. Çünkü, TC'nin bu geleneksel politikasından baş kabir çizgisi yok. 21. yüzyılın bitmek üzere olduğu bir dönemde bile, hala bir yılbaşı kartı, bir kitap, bir dergi, bir film, bir tiyatro oyunu peşinde koşuşturan bir devletin, başka bir politika edinmesi bir hayli zor görünmektedir. Devlet, hatta bir ara, Kürtlere karşı yürüttüğü askeri zor politikasına, Türk halkını da çekmek gibi son

derece tehlikeli bir yola bile girmeye kalkıştı. Türkiye metropollerindeki Kürtleri kovma... Bu yöntemin içerdiği tehlikeyi anlamış olmalı ki, fazla kuralamadı. Çünkü, Türk metropollerindeki Kürtlerin, soykırımı, mallarının talan edilmesi ve göçe zorlanması, soruna, istenmeyen bir uluslararası boyut kazandıracaktı. Galiba bundan korkuldu. Yoksa "Türkiye'de yaşayan herkes Türktür" şeklindeki anayasa vecizesine içten duyulan inançtan ötürü değil.

Devlet yetkilileri "Kürt realitesini" kerhen kabul etmiştir. Ama bu realitenin hep silahlı olarak varlık göstermesini ister görünümündedir. Devletin geleneksel politikası için böylesi bir oluş uygun düşmektedir. Böylece, "teröre karşı meşru savunma" demogojisini sürdürebilme ve kimilerine yutturabilme olanağını elde etmiş olacaktır. Devletin Kürt sorunu karşısında uyguladığı askeri zor yöntemi çözümsüzlüktür. Ateşkes karşısında sürdürülmesinde diretilen yöntem, devletin çözümsüzlük politikasında ısrar ettiğini gösteriyor. Devlet, bu çözümsüzlük politikasından siyasal alana, barışçı sürece girmek istemiyor; eski köhnemiş yönteminde diretiyor. Zira siyasal alana giriş, çözüm isteme, çözüm arama anlamına gelmektedir. Yanaşılmayan şey budur.

Şurası kesindir:

Kürt ulusal varlığı, artık ülke ve dünya kamuoyu nezdinde yok sayılamayacak düzeye erişmiştir. Kürt ulusal bilinci, eritilme politikası sonucu, Türk metropollerine göç eden milyonlarca Kürt insanını da sarmıştır. Ulaşılan düzeyin, yeneden geriye götürülmesinin olanağı yoktur. Sürdürüle gelen askeri zor politikası, sadece çözümü kanlı hale getirecektir. Galiba istenen de budur. Ancak bilinmeli ki kanlı çözüm yolu Türk ve Kürt uluslarına daha fazla insan kaybına, mal kaybına, ekonomik, sosyal, siyasal gerilemeye mal olacaktır. Bu gerçek, herkesçe görülmelidir.

Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi, ateşkes kararıyla, çok daha elverişli bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Sürecin Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi lehine gelişeceği kesindir. Yeterki, sürecin talep ettiği tutum ve davranışlar, yönelişler gerçekleşebilsin; bunun için gerekli sağduyu, sabır ve bilinç gösterilebilsin. Devletin, ateşkes uymamakla, ortamı provoke etmek isteği kesin. Bu görülmelidir. Karşı politika ise bu oyunu bozmaya kadar direkt olmalıdır.

Ateşkesin ardından, mantuki olarak gündeme gelen, Kürt ulusal-toplumsal güçlerinin birliği yönelişi, devletin sorunu askeri zor alanına çekme politikasına iyi bir cevap oluşturmaktadır. Birlik politikasının içte ve dıştaki olumlulukları günbegün gözle görülür hale gelmektedir. Kürdistanî güçlerin, Kürdistanî politika ve diplomasisinin merkezleş-

mesi doğrultusunda atılan adımların güçlendirilmesi, hızlandırılması ve kazanımlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu adımlar, olabildiğince Türk ilerici, devrimci, demokratik güçlerinin desteğinin sağlanması yönünde çalışmalarla sağlamlaştırılmalıdır. Ancak böylece, devlet köhnemiş politikasından, çözüm yolu açan bir politikaya girmeye zorlanabilir. Gelişimin belli bir aşamasında, varlık-yokluk sorunu olarak karşılaşılabilecek yeniden silahlı direniş durumu, yaratılan ulusal ve uluslararası haklı bir dayanağa yaslanmış olmalıdır. Başka bir ifadeyle, dava, ateşkesin yarattığı olumlu zeminden hareketle, yeterince anlatılabilmeli, kavratılabilmelidir. Ateşkes sürecine, yaratılan ve yaratılacak çok yönlü yapılanmalarla geniş halk yığınları mutlaka çekilebilmelidir. Böylece, başvurulmak zorunda kalılabilecek olası bir silahlı mücadele, yığınların çok geri kesimlerini de kapsayabilecektir.

Öte yandan, ülkemizin diğer parçalarındaki ulusal-toplumsal güçlerle mümkün olan en yakın işbirliği ve diyalogları gerçekleştirmek gerekmektedir. Bu ulusal kararlılığımızın, içte ve dışta, önemli bir göstergesi olacaktır. Kararlılık, güçlülük demektir. Güçlülük, hak'ın elde edilebilirliğinin önemli bir olanağıdır.

Devlet, ateşkesi kale almamakla çözümsüzlüğünü ortaya koymakta; haksız olduğunu açığa vurmaktadır. Ateşkesteki gösterilen ve gösterilecek kararlılık, ulusal kurtuluş mücadelesinin, davasının ve haklılığının anlaşılması olanağının ulusal ve uluslararası çapta elde

edilmesini sağlayacağından kuşku duymamak gerekmektedir. Bununla, "bir yüzüne tokat atılınca, öteki yüzünü çevir" yollu hıristiyanca bir pısrıklığı önermiş değiliz. Anlatmak istediğimiz, ulusal kurtuluş güçlerimizin, Türk halkı ve uluslararası kamuoyu karşısında her halükarda silahlı çözüm dayatmadığının anlaşılabilmesi ve eğer gelişimin belli bir aşamasında yeniden başlaması muhtemel olan silahlı mücadelenin daha geniş bir destek ve anlatılabilmiş bir haklılık zemininde sürdürülmesi olanağının elde edilmesidir. Devletin sıkı sıkıya sarıldığı çözümsüzlük politikasının, çözüm politikasına dönüştürülmesinin, başkaca bir olanağı şimdilik görünmemektedir. Ne olursa olsun silah; her hal ve şartta silah, politikanın yürütüldüğü bir doğrultu olamaz. Koşulların objektif değerlendirmesini kale almayan, bunun doğrultusunda ve şaşmazca güdülen bir yol asla politika değildir. Ama, ulusal ve uluslararası koşulların nesnel ve öznel koşullarının objektif değerlendirilmesi temelinde yürütülen bir politikanın içinde silah da vardır. "Ne olursa olsun silah" histerisinin politika olmadığı açıktır. Ve "silah aşkı"nın, politikasızlık koşullarında "karşılıksız" kalacağı su götürmez bir gerçektir. ■

İran F.K. Devleti'ni İşgale Hazırlanıyor

İran, Nisan ayından beri Kürt Federe Devleti'ne yönelttiği saldırıları işgal boyutunda sürdürmektedir. İran ordusu, "İslama yönelik yıkıcı hareketi yok etmek" adı altında Kürt Federe Devleti topraklarında 5 km kadar ilerleyip işgale başladı. Kürt Federe Devleti İçişleri Bakanı Yardımcısı Ahmed Şerif Ali, İran ordusunun Kürdistan'ı ağır silahlar eşliğinde işgale başladığını, yoğun top, tank ve uçak ateşi sonucunda beşbin insanın iç bölgelere doğru göç etmek zorunda kaldığını bildirdi. İran Kürdistan Demokrat Partisi Paris temsilciliği de aynı doğrultudaki açıklamalarını basın toplantısıyla duyurdu. Federe Kürt Devleti Parlamento Başkanı Necad Aziz de İran askeri hareketini tepkiyle karşıladı ve bu tür saldırıların uluslararası hukuka aykırı olduğunu, iyi komşuluk ilişkilerini bozucu nitelikte olduğunu açıkladı. Hükümet yetkilileri ise, İran'ın askeri saldırı ve işgali durdurmadıkları takdirde kendilerini savunacaklarını daha önce açıklamışlardı.

Federe Kürt Devletinin Kela Diza ve Penjewin yöresindeki binlerce yurttaşının askeri saldırı ve işgal sonucunda yerlerinden olması İran rejiminin ırkçı, şoven ve diktatoryal niteliğini bir kez daha açığa çıkarmaktadır. Konu Kürtler ve onların toprakları, ülkeleri olunca, İslami görünümü bir rejim ile faşist rejim arasındaki her türlü farkın rahatlıkla ortadan kalktığına şahid olabiliyoruz. İran mollarının anti-Kürt Federe Devleti'ne saldırması ve toprak ilhakına yeltenmesinin kabul edilebilir bir yönü yoktur. İşgalin ve sömürgeciliğin, katliamların, göçürmelerin kimi dini terimlerin örtüsü altına sokulması aklı başında olan hiç kimseye mantıklı ve gerçekçi gelmemektedir. İran, Kürt ulusunun topraklarını yıllarca sömürgeci tahakküm ve katliamlarla elde tutmakla yetinmemekte, Kürdistan'ın diğer bir parçasını da işgale yeltenmektedir. İran rejimi, insanlık dışı bir tarzda Kürt halkına zulmetmekte ve adeta Kürtlerden öç almaya çalışmaktadır.

Bugünkü molla rejimi de tıpkı Türkiye ve Irak devletleri yöneticileri gibi Federe Kürt Devleti'nin kuruluşunu içlerine sindirememekte ve onun varlığını ve yaşamasını kendileri için tehlike olarak görmektedir. Çünkü, Kürt yurdu Kürdistan'ın bir parçası da İran'ın tahakkümü, sömürgeciliği altındadır. Şahların devraldıkları bu ganimetin elden gitmesinden korkmakta ve bu korkuyla, topraklarında "KDP kampları var" gerekçesiyle saldırıya geçmektedir. Gırtlığına kadar Kürt kanına bulanmış bir rejimi İslamiyet olarak sunmak, molları koyu bir fark ırkçıları, şovenleri, sömürgecileri olmaktan kurtarmaya yetmemektedir. Beluci, Arap, Azeri ve özellikle Kürt halkına yaptıkları zulüm konusunda Şah'dan geri kalmamaktadırlar.

Federe Kürt Devleti topraklarında ki İran-Kürdistan Demokrat Partisi kamplarının varlığı, İran'ın ağır silahlarla yürüttüğü saldırı ve işgali kesin olarak haklı çıkarmaz. Konu sunulduğu gibi I. Kürdistan Demokrat Partisi kampları veya peşmergelerin varlığı değildir. Mesele İran'ın sömürgeci zulmü altında inleyen Kürdistan'ın ve üzerinde yaşayan Kürt ulusunun özgürlüğü sorunudur. Onların deyişleriyle konuşursak "kafirlerin" bile Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkını sözde de olsa savundukları bir yerde,

molların Kürt ulusuna bu hakkı vermemekte, daha doğrusu tanımamakta ısrar etmeleridir. Bu tutum ancak ganimetçilikle, zalimlikle izah edilebilir. İran'ın dini yöneticileri, kimsenin müslümanlığını beğenmeyen bu mollar, İslam konferanslarının hiç birinde Kürt halkının haklarından söz edilmemiş değillerdir. Ama aynı mollar İslamiyet adına Bosna-Hersek için kıyamet koparabiliyorlar. Bu çifte standartlı tutum bile, meselenin iç yüzünü yeterince açığa çıkarmaktadır. Sorun, sömürgeciliği kanla sürdürme, zulmetme, Fars burjuvazisinin çıkarlarını koruma ve nihayet Fars ırkçılığında başka birşey değildir.

Tarih de göstermiştir ki, zalimlerin, sömürgecilerin ömrü ebedi değildir. Doğu Kürdistan halkımız er-geç ulusal egemenliği kuracak, Fars zulmünü bir kenara atacaktır. Bugün Doğu Kürdistan halkımız İKDP öncülüğünde, bu mücadeleyi sürdürmektedir. Doğu Kürdistan halkımız, İran'a karşı ulusal kurtuluş mücadelesi vermekte ve sürdürmekte kararlıdır. Mücadelenin başarıya ulaşması kaçınılmazdır. Çünkü istekleri haklıdır, insanidir, çağdaştır ve tarihidir. Kürtlerin, 21. yüzyılın tarihe gömülmek üzere olduğu bir süreçte molların elinde ve hala müslüman geçinen Fars devletinin zulmü altında olması, tarihin ve İslamiyetin bir ayıbıdır, öyle de kalacaktır. Ayıp saldırganlaştıran, hırçınlaştıran, molla rejimi bu ayıp yüzünden de olsa gerek, Kürdistan'ın doğu kesimindeki halkımıza düşmanca saldırıya ve zulmetmektedir.

İran rejimi, İran Kürdistan Demokrat Partisini "emperyalizmin emriyle İslam devletini yıkmaya çalışan "kafirler" olarak suçlayıp duruyor. Kence bu "kafirler" ders vermek ve yok etmek için" Federe Kürt Devleti topraklarında bulunduğunu iddia ettiği askeri kamplara saldırılmaktadır. Oysa sömürge olarak elde tuttuğu Kürdistan'ın zengin petrolünü emperyalistlere satıp elde ettiği Dolarlarla, Marklarla, Yenlerle emperyalistlerden savaş malzemeleri olarak Kürt ulusal kurtuluş mücadelesine karşı kullanmakta hiç bir sakınca görmemektedir. Bu, gün gibi açıktır. İran rejimi, Fars ırkçılığını ve sömürgeciliğini sürdürülmek için pekala emperyalistlerle her türlü dostane ilişki ve işbirliği içerisinde girebilmektedir, bunu mübah sayabilmektedir. Fakat ulusal kurtuluş mücadelesinin öncülerinin her türlü dış ilişki ve destek arayışını "İslama yönelik bir yıkıcı hareket" olarak nitelendirmektedir. Bunun inandırıcı bir yönü yoktur. Ne Kürt halkı din değiştirme çabası içerisinde ne de KDP dine savaş açmıştır. Kürt halkı müslümandır, müslüman olarak kalabilmek için Fars himayesine, daha doğrusu sömürgeciliğine ihtiyacı yoktur. Kürt ulusu bağımsız yaşamak istemekte, Farslarla eşit haklar temelinde yaşamak istemektedir. Bundan daha doğal ve insani bir istek ve hak yoktur. İşte molların karşı çıktığı da bu hak ve isteklerdir. İddia ne olursa olsun ortada şöyle bir tablo durmaktadır: İslam olduğunu söyleyen bir devlet, İslam olan Kürt ulusunu, ulusal zulüm altında tutmaktadır. Kürtler, İran rejimi tarafından da "bölücü" olarak nitelendirilmektedir. Kürtlerin İran'ı bölmek gibi bir yönelişleri yoktur. Bugün adına İran denen siyasal coğrafyada Kürdistan topraklarının bir parçası da vardır; orası İran değil Kürdistan'dır. Kürtler kendi topraklarını istiyorlar; Kürtler Fars toprağını istemiyorlar ve zaten gerçek İran, Fars ulusunun mukim olduğu topraklardır. Diğer topraklar ise İran'a askeri zor temelinde dahil edilmiştir. Kürtlerin istedikleri, zorla alınan ve sömürgeleştirilen toprakların da özgürce yaşamaktır. ■

IRAK'IN FEDERE KÜRT DEVLETİNE YÖNELİK SALDIRILARI SÜRÜYOR!

Saddam'ın uğradığı askeri hezimetin ardından, Irak'ın halkımıza yönelik saldırıları nispeten azaldı. Federe Kürt Devletinin ilanıyla birlikte, Saddam'ın orduları fırsat buldukça kıyından köşeden saldırılar düzenlemeye başladı. Askeri saldırılara çok yönlü olarak ekonomik ambargo eşlik etti. Böylece, Federe Kürt Devleti Irak'a uygulanan ambargonun ardından bir ikincisine maruz kaldı. Kurulan devletin katmerli ekonomik baskı altında çökertilmesi hedeflendi.

11 Mayıs günü, Irak ordusuna bağlı askeri birlikler, Federe Kürt Devleti denetimindeki Avena ve Gerd Azaban bölgelerine saldırdı. IKDP Türkiye temsilcisi Safin Dîzayî, 12 Mayıs'ta yaptığı açıklamada Irak'ın saldırıyla bölgedeki ekili alanları ele geçirmek istediğini açıkladı. Bölgedeki peşmerge güçleri alarma geçirilmiş bulunuyor. Irak, yanına kâr kalacağından emin olursa, saldırıyı genişletebilir. İran'ın Nisan başlarından beri Federe Kürt Devletine yönelik saldırı ve işgal eylemiyle uğraşan Kürt Hükümeti, bu kez de Irak ordusunun ikinci bir saldırısıyla yüzyüze gelmiştir. Birbirini düşman ilan eden İran ve Irak, anti-Kürt zeminde adeta askeri bir işbölümü yapmışcasına iki koldan Federe Kürt Devletine saldırmaktadırlar.

Özellikle Irak, Federe Kürt Devletinin kuruluşunu hazmedebilmiş değil. Bölgedeki "Çekiç Güç" korkusuyla geniş çaplı bir askeri harekate girişmemekte-

dir. Ancak Federe Kürt Devletinin çökmesi için elden gelen tüm çabayı sarfetmektedir. Ambargo ile yetinmeyen Saddam rejimi, geçtiğimiz günlerde tüm sınırlarını bir hafta süreyle kapatarak para birimi Dinar'ı tedavülden kaldırdı. Böylece FK Devletinde dolaşımda bulunan tüm para, birden kağıt parçaları haline dönüştürüldü. Bu, Federe Kürt Devletini ekonomik çöktürye getirmek için Saddam'ın kurnaz bir planıydı, şimdilik başarılı da olmuştur. Kürt hükümet yetkilileri, kendi para birimlerini oluşturmak için çalışmalara başlamış bulunuyorlar. Bu amaçla uluslararası temaslara başladılar. Birçok yönden gelen baskılara direnen FKD'nin, bu badireyi de atlatacağına inanıyoruz.

İran ve Irak'ın aynı anda FK Devletine saldırması, Kürt düşmanlarının tarihsel işbirliğine iyi bir örnektir. Buna, Türkiye ve Suriye'nin FKD karşıtı uluslararası çabalarını da ilave etmek gerekmektedir. Özellikle İran ve Irak'ın zamandaş olarak ekonomik ve askeri saldırıları başlatmış olmaları "FKD'nin Türkiye'nin denetiminde" olduğu şeklindeki kimi yersiz suçlama ve iddiaları da geçersiz kılmaktadır. Türkiye'nin söz konusu saldırıları kınaması bir yana, sessiz kalması ve uluslararası tecrit altındaki Saddam rejimiyle geliştirdiği "iyi ilişkiler" görülmelidir.

Federe Kürt Devletinin, tüm bölücü devletlerin çok yönlü baskı ve saldırıları karşısında direnç gösterip ayakta kalması gerekmektedir. ■

BEKLENEN SALDIRI

Irak Kürdistan Demokrat Partisi (PDK) Ankara temsilcisi Safin Dîzayî ile Ankara'daki temsilcilik ofisinde yaptığımız görüşmede Doğu Kürdistan'daki gelişmelerle ilgili görüşlerini de aldık. Bilindiği gibi geçen bir yıllık süreçte ülkemiz birçok gelişmeye tanık oldu. Ülkemizi aralarında bölüşen egemen güçler, her geçen gün tutumlarını daha da sertleştiriyorlar. Önce "Üçlü İttifak", ardından FKD sınırları içerisine müdahale etmek için havadan sudan bahanelerle gerçekleşen saldırılar... Olaya hangi yönüyle bakarsak bakalım gerçekleşen saldırıların elle tutulur bir yanı yoktur. TC'nin PKK'yı bahane ederek sık sık sınır ötesi operasyonlar düzenlemesi, ardından FKD ile PKK arasında imzalanan anlaşma. Son zamanlarda ise İran'daki Molla Rejimi'nin benzer saldırıları...

Ve gerçekleşen sınır ihlalleri bu açıdan FKD'yi yoketme çabasına yönelik birer tekerrürden başka birşey değildir.

Arkadaşımız Adil Zozanî'nin sorularını cevapla-

yan Dîzayî, İran'ın saldırılarına ilişkin şunları söyledi: "Bunlar kaçınılmaz şeylerdir. Basında yer alan haberlerin hepsi doğru olmasa da, mutlak olan tehlikeler mevcut. Güneyde edinilmiş mevzi kuşkusuz dört bölüşen açısından huzursuzluk yaratmış durumda. Biz bunun farkındayız. Halkımız da bunu biliyor. Son İran saldırıları karşısında İran Kürdistan Demokrat Partisi temsilcileri defalarca parlamentoya gelerek, Güneyde bulunmaları FKD açısından tehlike oluşturuyorsa çekilmeye hazır olduklarını belirtmişlerdir. Söz konusu olan kampta zaten askeri faaliyete yönelik herhangi bir çalışma söz konusu değildir. Kampta kalanların çoğu yaşlı ve çocuklardır. Dolayısıyla bu İran için bir gerekçe olamaz. Buradaki maksat farklıdır. Durum bu olunca bahane bulmak zor olmayacaktır kendileri açısından" diyerek düşüncelerini anlatan Dîzayî, "Bizler gerekli olan birlikteliği sağlarsak haksız saldırılara karşı koymak zor olmayacaktır. Yeter ki birlikte olabilelim" dedi. ■

"EM FEDERASYONÊ

JÛBO TEV GELÊN ÎRAQÊ DÛXWAZÛN'

Hevpêyvîn: Adil Zozanî

Gerek Kurdê başûr, gerek Kurdê bakur û ên din, lazime em tev bi hev re birabîn, destê hev bigrîn, alîkarîya hev bikin. Ev çeperê li başûrê welêt hatî standin lazime em be hev re bi parêzîn.

- Birêz Dîzayî; di paş serhildana 91 ê de em dizanîn ku cepheki Kurdistanî hatibû damezrandin. Divê cepheyê hanê de çend partîyan cîh tê de wergirtibûn?

Dîzayî - Yêkitîya Niştimanperwerên Kurdistan, Partîya Demokratî Kurdistan, Partîya Sosyalîsta Kurdistan, Partîya Demokrat a Gelê Kurdistan, Partîya Asurîyan û Partîya Komînîst.

- Ev cephe heya îro hebûna xwe di domîne, di parlamentoya îroyîn de partîyên hanê tev tîn temsîlkin, mînak mafên hindikahî tîn parastin an ne di parlamentoyê de?

Dîzayî- Va berî çend mehekin partîya sosyalîst a Kurdistan, Partîya Demokrat a Gelê Kurdistan û Partîya Komînîst bûne yek û partîyek damezrand. Navê partîya wan; Partîya Yekgirtin A Kurdistan e. Sekreterê vê partîyê Samî Abdurahman e. Di paş damezrandina partîyê de partî parçe bû Sekreterê Partîya Sosyalîst A Kurdistan Resul Mamend bûye endamê polîtîbüroya YNK ê. Yê din jî dixwazin partîya xwe faşil bikin. Û bên nav sefên Partîya Demokratî Kurdistan

- Anku ev partî xwe bixwe fesh dike?

Dîzayî - Belê, sê partî bûn yek, lê niha dixwazin xwe hel bikin.

- Samî Abdurahman hêsta

Dîzayî, pirsên Berpirsiyarê Nivîjaran ê Kovara me Adil Zozanî bersiv dike.

sekreterê vê partîyê ye, na?

Dîzayî - Belê, lê biryara xwe standîye dê bên nav Partîya Demokratî Kurdistan.

- Îro rewş çewa ye? Di parlamentoyê de temsîlyek çewe çêbû ye?

Dîzayî - Eger destûra we hebî emê hinik pêşî de dest bi bersîva pirsê we bikin. Di paş serhildana 91 ê de Sedam biryarek wergirt ku mirovên li menîqeya kurdan di karê dewletê de dixebitin biçin bin mahiyeta Ereban, tabî kes neçû. Li welêt betalîya otorîtî pirr bû. Ev partîyên me navên wan qal

kirin wî demî jî tev hebûn. Piştî hukumeta Îraqê otorîteya xwe jî menîqê kêşa lazim bû em vê betalîya otorîtî rakîn Sedam di xwast vê betalîyê pirr bike. Hezîranê 92 an de mixalefeta Îraqê berhevû biryar wergirt ku Kurd li Îraqê xwedî mafên çarenûsin. Hûn di zanin ku di nav mafên çarenûs de serxwebûn heye, Federe heye, konfedere heye. Em jî niha di bêjîn me federe divê. Mademkî me mafê çarenûs heye em jî dewleta federe îlan dikîn. Berî îlankirina federê hîlbijartin kirin, mebûs danîn: Partîya Demokratî

Kurdistan, Partîya Niştimanperwerên Kurdistan û Partîya zehmetkêşan ketin parlamentoyê, YNK û partîya Zehmetkêşan di navbera xwe de hevpeyman çêkir niha di parlamentoyê de 3 mebûsên wan hene Partîya Asurîyan 5 mebus hene. Di kabîneya îroyîn de wezîrek ji partîya Asurîyan, yek ji partîya Zehmetkêşan tede heyde, Ev kabîna dawî çêbû de Evdîla Resûl serokwezîrê dewleta federe ye.

- *Di paş van dan û standina de di xwazim bêm ser rewşa dewleta Federe. Rewşa dewletê çewa ye, kêmasî çinin, tengasî çinin?*

Dizayî - Di wî karî de em herî nûne. Hîmê federê nû ye. Mîmkîne heya niha şaşîyên me çêbûne. Lazime em li şaşîyên xwe hîn bibîn. Derheqê tenzîmat û mûessesat û hwd. Niha tev tiştê xwe girfîne, qaymaqam, polis memûr û emniyet tev çêbûn e. Ew niha tev şolê xwe dikin. Lê belê mişkûle me ya tev mezin aborî ye. Îmkanên me tunin Di karî mamosteyek li dibistanek de bê dirav bidî xebitandin, rojê du-sê seet bicî dersan bide telebeyan dirav nastîne. Lê belê tu nikarî di karxanek de mirovek bê mîaş bi-dî xebitandin. Eger tu bixwazî şolê te bi durûstî bi rêve bicî. Karkerê xwe ji serê sibê heya piştî nîvro bidî xebitandin lazime mîaşê wî jî bidî. Bûtçeya dewletê pîrr mehdûde, sînorên bûtçe pîrr kinin. Berî niha diravîni zehf ji gumrikê distand. Rojê 1000-1500 kamyon ji Tirkîye daxilî welêt dibûn, mal di anî me jî li şûnê mazot dida Tirkîye. Lê belê niha 150-200 kamyon diçin. Tabî niha ev meselyên kominîne. Hinik problemên din jî hene, mesele benzîn, tiştên din kêmin ev tengasî henin. Du ambargo li ser me henin, yek amborgoya dinê li ser Îraqê, yek jî amborgoya hukumeta Îraqê li ser me. Yanî niha em nikarîn tiştêk ji Tirkîye bibîn li fabriqeyên xwe şol pê bikîn. Bixwe fabriqeyên me jî kêmin. Yên heyn jî hilberîn tê de tune ye. Fabriqeya tekstîlê, fabriqeya cigarê, fabriqeya çimentoyê nikare şolê xwe bike.

- *Dinav gotinên xwe de we behs ji xebatkar û karkeran kir. Got: Eger diravê wan nedin na-*

xebitin. Niha li welêt rewşa xebatkar û karkeran çewa ye? Beta li çiqas e? Minak ji sedî çend betalî heye?

Dizayî - Betalî zehf e. Çimkî di vê dûmahîyê de, mesele sala 1978 û bi serde, zehf sektor çêbûn. Milet boxwe şol dikir. Yên boxwe fabriqeyek çêkiribûyê, yê boxwe dikanek vekirîye, yên boxwe avahî, apartman çêkiribûya îmkan jê re hebûn. Niha em nikarîn ji xwe re avalîyek çêkîn. Çimkî malzemeyê me nînin, kereste tunin, Zêdeyê millet li ser van tiştên wusa di xebitî. Zîraet nayê kirin, mesele genim, millet genimê xwe diçîne lê hukumeta me mikare genime wan bikire. Mînak, em bêjin emê hezar dînar bidin, Sedam dibêjî ez sê hezar dînar didim. Dema em nikarîn heza dînar bidin cotkarê xwe Sedam sê hezar dînar dide, cotkar jî genimê xwe difiroşinê. Par havîne Sedam wusa kir. Hilberîna mînteqa me ji xwe re bir, îhtiyacıya wî pê re tunebû lê, ku em bi kevîn zorê wusa kir.

- *Ji gotnên te min va derina; li başûr herkesek xwedîyê zekîya xwe ye. Zevî di bin mülkiyeta dewletê de nine. Na?*

Dizayî - Zevî; axa heye zevîyên wî zehfin, cotkar henin zeviya wî kinin. Ev rewş heya sala 1988 ê wusa bû lê di paş sala 1988 ê wir de tenzîm dinav millet de hat kirin, pêşî ji herkesekê re hezar donim paşde bû 500 donim niha mirovê em zêde zevîya wî heyî xwedî sêsed donime.

- *Anku, reforma axê niha hatîye kirin.*

Dizayî - Belê, mirovê en gelek axa wî heyî sêsed donim e.

- *Li Musil û Kerkûk rewş çewa ye? Va berî çend mehek bû me di hejmarek xwe de dema pîrsgîrêka dewleta Federe dihat peyivîn ji ve re hinik paşnîyerên me habûn. Mînak yek ji van jî pîrsgîrêka Musil û Kerkûk bû. Eger Musil û Kerkûk di dest we de be -kî tê îdîa kirin ku axa Kurdane- dê aborîya we jî çetir lêbêtin. Di serî de hûn pîrr li ser vê pîrsgîrêkê mijûl bûn; dawî çî lêhat?*

Dizayî - Li Misûl û kerkûk rewş nexwaş e. Di nav milletê li Musil û Kerkûk di mînin durum pîrr nexwaş e. Bi taybetî li

Kerkûk durum nexwaş e. Di teref hukumetê de zehmetek zehf heye. Li van mentîqan Kurd dimîrin, Erebb dimînin, cîh cîh Tirkuman di mînin. Milkê Kurdan bi darê zorê jê tê kirin, li vira di mînin direvin tînen mentîqeyên din. Mesela Musil û Kerkûk pîrr hesase.

Ne meseleye bu em bêjim emê leşkerê xwe bibîn ser. Tiştêk din mesele ne bitenê meseleya Musil û Kerkûk e. Eger Kerkûk di destê me de bê jî. Lazime petrola jê tî em xariç bikîn devletekê, mînak dewleta Tirk hêştâ îhtubar bi dewlata Federe nekirîye. Yek û yek mihatab nawergire. Niha Kerkûk di destê me debe jî bi tenê bi kêr mesilhetên navxwe de dê bêb. Eger mazot benzîn hebîya dar û barê çîyayên welatê xwe xelk neşewutîne, lê ku ew tengasî heye niha darê çîyayên welêt tev hatîne şewutandin. Niha îstîfadeya Kerkûkê ji mere va ye.

- *Di alî konevanî de çî xebat li ser Musil û Kerkûk tînen kirin, lewra min nebawer e hûn dest jê berdin.*

Dizayî - Min fêm nekir.

- *Mînak, niha li Musil û Kerkûk hîlbijartinek bê kirin. Bêjin gelê vê, herêma we serwerîya hukumeta federe divê an ya Sedam? Dê encamek çewa ji vê hîlbijartinê derkevî?*

Dizayî - Bersîva vê pîrsê tiştêk pîrr zehmet e. Lewra heya îro îstatîstîk li ser milletê Musil û Kerkûk nehatîne kirin, ku em bizanîn çiqas Kurdin, çiqas Erebbin, an jî çiqas Tirkumanin. Tirkuman dibêjin, zêdeyê nufîsa Kerkûkê Tirkumanin, Erebb dibêjin zêdeyê nufîsa Kerkûkê Erebbin, em Kurd jî dibêjin zêdeyê nufîsa Kerkûkê Kurdin. Îro em dibêjin Kerkûk bajêrek Îraqê ye. Çima? Çimkî îro jî em nikarîn îstatîstîka milletê Kerkûkê çêbikîn; bêjin Kurd evqas e, Erebb evqas e, Tirkuman evqas in. Eger biçîn hîlbijartinekê dê qerara xwe didin, lê heya îro me Federe bitenê ji bo Kurdan nexwastî ye. Em federasyone ji bo tev gelên Îraqê dixwazîn. Çimkî federe ji bo mesilheta Îraqê tiştêk pîrr baş e. Vêca hukumeta naven-dî çêbe jî lazime hukumetên otomomî jî hebin. Nebêjim yekî mîna

Sedamî bê katlîamek çêbike. Wekî Elmanî niha mesele wekî Emrîka. Heya li Îraqê demokrasî çênebî müşkûleya Musil û Kerkûk helnabî. Dema nîzamek demokratîkî çêdibe wî demî dê bêjîn Musil û Kerkûk girêdayî hukumeta navendî ye.

- Meselaya "Hêza Çekûç" çewa ye? Hûn jî dizanin ku di meha hizîranê de dê ev pirsgrêk di parlamentoya Tirkan de bê peyivîn. Hêza Çekûç jî we re çi îfade dike?

Dizayî - Hêza Çekûç, jî me re pêwîst e. Heya em otorîtaya xwe li cîh nekîn hêzek wusa negrîn ku li dijî zalimê Sedam xwe biparêzîn lazim e ji me re. Ji bo vê yekê me pîr ihtiyacî pê re heye. Roj biroj sabotajên Sedam li Kurdistan tên kirin. Va berî çend rojan bû li dibistanekê bumbe-yekê înfîlak kir li kela dîza.

Herroj xerabkarî di-kin. Dema hêza çekûç biçe dê Sedam leşkerê xwe bi şîne ser axa Kurdistanê. Ji ber menfeetê mîlet lazime ev hêz li vir bi mîne. Sedam îro jî li Bexdayê rûniştî ye. Eger Sedam nebûya em jî naxwazîn firfirokên Emrîkî, ên Înglîzî, ên Frensîzî li ser axa Kurdistanê bîn û biçin.

- *Birêz Dizayî, di van rajan di borin de herî geşbûnî çêdibin di têkoşîna rizgarîya welêt de. Li bakurê welêt ev geşbûnî hinik din pêşve diçin PKK û PSK, PKK û Hevgirtin-PDK (Tirkîye) bi hev re protokol çêkin. Îro jî xebatek li ser partiyek legal tê kirin. Tev hêzên Kurd ên bakurê welêt di nav vê xebatê de ne. Gelê me ê başûr çewa dinihêre van geşbûnîyên li bakurê welêt çêdibin?*

Dizayî - Berî her tiştî ku mîlet bi gihîjin armanca xwe yekbûn, yekgirtin lazim e. Bila partî zehf bin. Zehfatîya partîyan nîşana demokrasîyê ye. Tiştê en muhim ewe ku mirov ihtama bîr û bawerîya yek bike. Eger tev mirovên

welêt li ser fukrek bin misagere ku de kevin bir hukmê dîktatorî de. Bila firehpartîyî hebî, bile firehbîr û bawerî hebî, lê belê ev bila ji bo masilheta mîlet bî.

- *Çiqas be eşkerekî, çiqas bi berzeî lê belê kêm an zêde hûn jî, anku hêzên başûr jî di nav vê yekbûnîyê de ne. Ecebe em hinik nêzîkî armanca nihayî dibîn. Li çar pereyên welêt hev re bûn*

Dizayî: "Hêza Çekûç, ji me re pêwîst e"

çêdibe. Daxwazîya me azadî û yekbûna çar parayên welêt e.

Dizayî - Rewşa dinê zêde hate guhorîn. Îro em li virin li ofîsa PDK de xeberdidîn. Berî du-sê salan ev nebû. Li vir lazimê em diyalektîkî. Îro di karî ji bo mîletê xwe çibikî? Ne hinde barekî pîr mezin ku pişt de serê me bikevî erdî. Mirov lazime li gel sîyasatên dinyayê bi xebitîn. Çewa şertên dinê bêne guhorîn lazime em jî sîyaseta xwe wusa çêbikîn. Îro em di xebitîn ku dibêjîn Kurdistan Îraqê me federe îlan kirî ye. Em naxwazîn Îraq pare bibe. Çimkî ji bo îro mesilheta me nîne. Bi nihêrinê me federe îlankirî ye ev-ças zorî li ser me hene. Eger em dewletek serbixwe îlan bikîn me-req dikim ecêbe emê dewleta xwe jîndar bikîn. Lazime îro em gorî rewşa dinyayê, gorî sîyasatên dinyayê şolê xwe bi qetînin. Daxwazîya me vaye ku mixalefeta Îraqê bikîn yek û di hêlek demokratîkî de demokrasî bixînav xwe.

- *We tîlî danî ser mijarek girîng, min jî dixwast pîrsek wusa ji*

we bikim. Îro mixalefeta Ereban, Şîfyan li dijî hukumeta Sedam çewa ye? Mixalefetek xwe gir heye?

Dizayî - Mixalefeta Îraqê ew-ças muesîr nebûye ku bikare giranîya xwe danî ser pirsgrêkê. Sala 1992 an de mixalefeta Îraqê di bin rêberîya Kurdên Îraqê de hatin ba hevdu, konferansek çêkirin. Di vê konferansê de qerar hat wergirtin Kurd xwedî mafên çaranûsin. Di paş de sê civînen din li Selahedîn hatin kirin. Eger Kurd beşdarê van civînan nebûna serketina wan civînan nemûmkin bû. Îro hêza mezin di nav mixalefeta Îraqê de Kurd in. Di nav Ereban de jî mirovên baş, zîrek, demokrat, mafnas hene lê belê maalesef ev ne li kayîde ye. Şîî, hinik dengê xwe di derînin. di bêjin em jî xwedî mafin li Îraqê. Hinik kar û bariya wan a leşkerî heye. Mîmkûne ji we re bêjim 73 komên mixalîf li Îraqê hene, lê bi tenê reqem 73 ye.

- *Va berî du-sê meh bû we-zîrên parevanên Kurdistanê ên daxilî li Enqerê civînek di navbera xwe de kir û biryarek li dij dewleta Federe a Kurdistanê başûr wergirtin. Car car jî em tev di bihîsîn gerek serokwezîrê Komara Tirkîye, gerek wezîrên hukumeta wî bi devek din bi ba Kurdistan ve tîn. Tirkên heya îro înkara Kurdan dikin; niha dibînin ku hertîşt jîbin berikê derketî ye. Têkoşîna Azadîxwazên Gelê Kurd ala xwe herî bilind kirî ye. Êdî eşkere bû ku ev minare na keve vî cilî. Esil dixwazim vê ji we pîrs bikim: Hûn girtina Komara Tirkîye çewa dibînin? Mînak bi eşkerekî parlamentoya Kurdî a Îraqê nasnakê û we jî li ser navê parlenetoyê li vir qebûl nake. Ev jî xuya dike ku Tirk di derheqê we de nesamîmîye.*

Dizayî - Rast e, li vir em parlamentoyê temsîl nakîn. Lê belê berî parlamento hatî damezrandin, berî hîlbijartin çêbû jî em li vir bûn. Ofîsa me sala 1991 ê di meha Hezîranê de li vir vebû. Di

paş sê-çar mehan de ji ber bum-beran kirina hêzên hewayî ên Tirkî li me dikir PDK ofîsa xwe li vir girt, lê belê YNK ofîsa xwe hêla vekirî. Di sala 1992 ê de meha Sibatê dîsan me ofîsa xwe li vir vekir. Anku, berî qerar wer-girtina hilbijartinê em li vir bûn. Îro jî em ne binavê hukumeta federe li virîn. Lê belê çi şolekî parlementoyê li vir an jî derve hebî em qetandina vî şolî ji xwe re wezîfe dibînin. Hûn jî di zanin ku li Kurdistanê telekomînîkasyon pîrr bi zehmete. Em du partiyên bi esasî di parlementoyê de îro li vir temsîl dikin û dibin xizmeta parlenetoyê dene, li xêr şola mîletê xwe digerîn.

- *Bi geleperî ji gotinên we min tiştek fêm kir. We got: Li her parî Kurd muhatabê ser werê parê xwe ye. Li vir dixwazim pîrsek wusa ji we bikim. Ecêbe rewşa Kurdan di rojhilatanavîn de çawa ye?*

Dizayî - Rast e, di van rojên dawî de ev pîrr tê gotin. Anku, gelên rojhilatanavîn gişt li bahevbin û bi hev re federasyonek mezin çêbikin. Ev sîyaset e, ji bo mesilheta rojê tê kirin. Vê qerarê em nikarin bidin. Gelên rojhilatanavîn gişt çawa bixwazin lazime wusa çêbî. Lê pêşî ji me re tiştek din lazime, mîsal îro li bakurê welêt tev hêzên hatin ba hev û kar û barîya hevrebûnê dikin, ev tiştek pîrr baş e. Eger li vir em nikarin tu alîkarî ji we re bikin lazime em li dij we nexebitîn. Alîkarîyên fiilî ji me çênebin, manevî çêdibe, ev jî çênebe, lazime em li dij hev nebin. Tabî em dixwazin li rojhilatanavîn de Tirk, Erebi, Cuhî, Ecem, Kurd û hwd tev bi hev re bin. Ev herême pîrr bi xêr e. Herêmek stîratejî ye û zêde jî mîlet li nava xwe de xwedî dike. Mesele niha li Îranê nêzîkî deh mîletan evliharî hene. Ji şerê yekem ê cihanê de dema sînor hatin danîn tu kesê ev pîrr ji van mîletan nekirî ye tu kesê pîrr ji Kurdan nekiribûya ku hûnê di bin emrê Tirkan de bin. Û zêdetir di vê rewşê de mirov lazime di xusûsê Kurdan de dijî hevdu nexebitîn. Yanî ew tiştê nexweş çêbûn xeta ya Kurdan bixwe bûye. Li dijî hevdu xebitîne ji ber hindê nexweşî pîrr çêbûne.

- *Birêz Dizayî, min heya niha tev pîrr ji we kirin, gerek lîser rewşa dewletê, gerek li ser rewşa konevanî lê belê pîrsek maye ku ne ez bitenê tev Kurdê bakurê welêt bersîvê wê mereq dike. Wê di nav suhbeta xwe de hinik behs ji mijara damezrandina arteşê kir. Ecêbe dema kar û barîya arteşê we dest pêkirî tesîrek çawa li ser psikolojîya pêşmergeyan kir. Mînak çi zorî çêbûn?*

Dizayî - Du serokên partiyên mezin Barzanî û Talabânî îro gehîştin vê keneetê ku, yêkitî, hev-girtin û birafî em pêşve bibin. Ji bo mesilheta mîletî, ji bo mihafêza vê rewşê me heyî lazime em herdu serok tiştên şexsî bidin mîlekî, tenezula tiştên wusa nekînin esasî ev mesliheta mîletî ye. Tabî heya niha me negotî ye em ji hukumeta îraqê cudabûne, hukumeta Îraqê em ji xwe cudakirîne. Polîs eynî polîsê berê ye, mesele hinik mirovên nebaş habûn ew bixwe revîn, anku eynî qanûn di destûrê deye.

- *Anku, di herêmê de berê jî amirên Kurdî hebûn?*

Dizayî - Kurd hebûn, Erebi hebûn...

Mînak, di pêşî serhildanê de kesê li herêma Kurdan qaymaqamîti dikir û ne Kurd bû nêrevî be niha li ser vatîniya xwe devam dike?

Dizayî - Tabî dema serhildan çêbû memurê dewletê, hukumeta Sedam talep lîxist got; lazime derkevin ji herêmê, kesên ne xelkê mentîqê bû derket, Ereban tev guhdarî xebardana hukumeta xwe kir. Kesên xelkê mentîqê man.

- *Yek jî dixwazim pîrsgîrêka notirvanî (korucitî) ji we pîrr bikim. Ji serî heya dawî hukumeta Îraqê li dijî têkoşîna pêşmergetî karta notirvanî ji dest xwe nexist. Niha jî eynî pîrsgîrêk miselektî Kurdên bakur e. Di serhildana mezin de li başûr rast û çep tevîhev bûn, notirvanan û pêşmergeyan çîhê xwe li eynî çeper girt. Û îro di parlenetoya dewleta federe dene. Ev çawa çêbû, kesên ji vê xerabiyê re bûn sedem îro bûne parlementerên Kurdan?*

Dizayî - Ev tiştê hanê lazime em ji bîra xwe nebin. Berî serhil-

danê 200 hezar ceşş hebûn. Tev pêşmergeyên çend partiyên nedibû 20 hezar. Ev şerê zêde dihat kirin mentîqê kontrol dikirin ceşş bûn. Tabî gelek reîs ceşşan alîkarîya pêşmergeyan jî dikir. Lazime mirov vê yekê binçav neke. Pêşmerge derbas dikirin, çek jê re dianîn, lê rewşek wusa çêbû ew bibûn reîs ceşş. Serhildan bû fersendek ku pêşmerge û ceşş hevdu efûbikin. Ev fersend baş çêbû ceşş hatin alê me. Tabî di alê psikolojî de nexweşî hebûn lê mesele ne psikolojîk bû, pêwîst bû me bi alê sîyasî de xebat kiribûya. 200 hezar ne hinik bûn. Çûbûna alê din va êcarî ne başbû. Tu nikarî tu mîletan tev bîni mihasebe bikî. Ne yek bûn, ne hezar bûn. Ji ber hindê mîlet gehîşt vê keneetê ku bi gehîştin hevdu. Çimkî serhildan tiştêkî pîrr pîroz bû. Rewşên wusa çêbûn ku mirovên pîrr xerab bûne serleşker bûne parlamenter, ev jî ji ber meseleyên sîyasî wusa çêbû. mesele, niha di partiyekê de neh-deh reîs ceşş henin, eger em baş mîzenekînin diçin partiyek din. Ev jî baş mîzenekînin diçin ba Sedam. Maalessêf gelek ji wan ne ji bo prensîb li gel hukumetê ne, ji bo madî li gel hukumetê ne. Mesilheta wan îro wusa dixwaze lazime wusa bikin. Subê mesilheta wan çawa bixwaze dê wusa bikin.

- *Anku, xeter îro jî heye?*

Dizayî - Ne hemî, hinik. Ji ber hindê rewşa me dixwaze lazime ji parlenetoyê cîh bidin wan, ji polîsiyê cîh bidin wan. Lê belê em baş dizanin ewên baş kîne, ewên xerab kîne.

- *Birsêz Dizayî, ji bo vê suhbeta hêja ez li ser navê Kovara Newroz gelek spasdarî dikim ji we. Pîrsên me tev bi dilek vekirî we bersîv kirin, gelek spas.*

Dizayî - Esil ez spasdarim ji we, ji bo vê fersendê ku we dayî min, di navberîtiya kovara Newroz de dengê xwe digehîjînin birayên xwe, bi vê yekê pîrr kêfxweşin. Gerek Kurdê başûr, gerek Kurdê bakur û ên din. Lazime em tev bi hev re birabin, destê hev bigrîn, alîkarîya hev bikin. Ev çeperê li başûrê welêt hatî standin lazime em be hev re bi parêzîn. Gelek spas. ■

Ayın İçinden

20 Nisan 1993

- PKK'nin cephe örgütü ERNK, bölgedeki ateşkesin denetimi için uluslararası kuruluşlara çağrıda bulundu.
- Adana Cumhuriyet Savcısı **Ethem Engin** ve koruması Mehmet Kenar öldürüldü. Olayı TTKB üstlendi.

22 Nisan 1993

- Kürt sorununun çözümüne yardımcı olmak için bir araya gelen Aydınlar Girişimi'nden bir heyet incelemeler yapmak üzere Kürdistan'a gitti.

23 Nisan 1993

- Kartal Rahmanlar'da Devrimci-Sol militanlarından **İbrahim Yalçın**'in evi yakınında pusu kuran polisler, **Yalçın**'ı arkadan kurşunlayarak öldürdüler.

25 Nisan 1993

- Ateşkes sonrası durumu incelemek için Kürdistan'a giden Aydınlar, Bismil'in Tepecik köyünde korucular tarafından ateş açıldı. Köy muhtarı ve aynı zamanda korucu başı olan **Şemsettin Güneş**'in **Tarık Ziya Ekinci** ve HEP milletvekili **Zübeyir Aydın**'ı tehdit ettiği belirtildi.
- Gözaltında kayıp, Diyarbakır Harzo ilçesinde 18 Nisan tarihinde gözaltına alınan **Ahmet Şahin**'den haber alınamıyor.

26 Nisan 1993

- Bir süre önce yayınına ara veren **Özgür Gündem** Gazetesi yeniden yayına başladı.
- Diyarbakır'dan Sason'a gitmekte olan ve içerisinde 4 kişi bulunan araca dur işareti yapılmadan Yanıkkaya karakolundaki askerler tarafından ateş açıldı. Olayda **Ali Rıza Aytekin** hayatını kaybetti.
- İşkenceli ölüm belgelendi, Mardin Midyat ilçesinde gözaltına alındıktan 10 gün sonra cesedi bir kuyuda bulunan **İbrahim Dilek**'in, yapılan otopside işkence sonucu öldüğü tespit edildi.

27 Nisan 1993

- İran molla rejiminin 24 Nisan'da I-KDP kamplarına yönelik başlattığı saldırılar devam ediyor.
- Şırnak'ın Ormanîçi köyünde gözaltına alınan el ve ayaklarının yakılarak işkence gördükleri ve 15 yaşındaki **Hasan Yıldırım**'ın kangren tehlikesine karşı ayak parmağı kesildi.
- 5 Nisan günü Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı köylerde gözaltına alınan 29 köylüden haber alınamıyor.

28 Nisan 1993

- İstanbul'un yoksul gecekondu semti Hekimpaşa çöplüğünde biriken metan gazının patlaması sonucu 30 dan fazla insan yaşamını yitirdi.
- Daha önce mahalle sakinlerinin tüm uyarılarına rağmen önlem almayan yetkililer, 100'den fazla insanın çöpler altında kalmasına sebep oldu.
- Şırnak milletvekili **Mahmut Ahnak** PKK'nın ateşkesine rağmen baskı ve zulümün devam ettiğini, insanların açlığa mahkûm edildiğini belirterek "Halktan oç alındığını" söyledi.
- Nisan 1991'den bugüne kadar toplam 55 kişinin polis tarafından infaz edildiği tesbit edildi.
- Diyarbakır'ın Bağlar semtinde silahlı saldırıya uğrayan **Ayetullah il**, yaşamını yitirdi.

29 Nisan 1993

- İst. DGM Devrimci Proleterya gazetesi sahibi **Hacer Demirkan**'a 183 milyon para cezası, Yazı İşleri Müdürü **Naile Tuncer**'e ise 11 ay hapis, 91 milyon para cezası verdi.
- "Bir İsyan Türküsü Dersim" kitabının yazarı **Hüseyin Karataş**'a 1 yıl hapis, 41 milyon para cezası, yayınevi sahibi **Şevki Ömeroğlu**'na ise 1 milyar 16 milyon para cezası verildi.
- Esenyurtta duvarlara yazı yazdığı gerekçesiyle gözaltına alınan 16 yaşındaki **M.Y.** isimli gencin boynundan ve karnından kurşunlandığı ve halen gözaltında bulunduğu belirtildi.
- Dergimiz Malatya bürosunu basan polis temsilcimiz **Hasan Buran** ile birlikte 17 kişiyi gözaltına alıp, büroyu talan ettiler

30 Nisan 1993

- Mardin merkeze bağlı Tızyan köyü korucuları toplu olarak silah bıraktı. Köyün jandarmalar tarafından ablukaya alındığı ve baskılardan dolayı köylülerin göçettiği bildirildi.
- Silvan DSI şantiyelerinde işçi olarak çalışırken kaçırılan **Mahmut Haneyan**'ın cesedi bulundu.
- Akçadağ'ın Kürecik nahiyesinde jandarma tarafından kurşunlanarak öldürülen **Kamil Tayaş**'ın akli dengesinin bozuk olduğu öğrenildi.
- Diyarbakır'ın Dicle ilçesinde **Mehmet Akengen**'e ait eve bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda harabeye dönen evde 16 yaşındaki **İbrahim Akengen** yaşamını yitirdi.

1 Mayıs 1993

- İşçilerin birlik, mücadele ve dayanışma günü cop ve dipçiklerle kutlandı. DISK'in Pendik'te düzenlediği miting olaysız biterken Türk-İş'in Abide-i Hürriyet meydanındaki mitingine polis saldırdı. Birçok kişi yaralanarak gözaltına alındı.
- Devlet güçleri tarafından basılan Ağrı'nın Diyadin ilçesine bağlı köylerde köylüler göçe zorlanıyor. Göçü reddeden köylülerden 7 kişi gözaltına alındı.
- Diyarbakır E tipi cezaevinde 18 Nisan günü başlayan süresiz açlık grevindeki tutsaklardan 10'u mide kanaması geçirdi.
- Terörle Mücadele Şubesi ekiplerince Kadıköy'de bir eve yapılan baskında **Şengül Yıdırın** ve **Uğur Yaşar Kılıç** adlı kişiler öldürüldüler.
- Ergani Belediyesindeki 1989 yılında işe başlayan 240 mevsimlik işçi "ödenek yok" gerekçesiyle bu yıl işe alınmadılar.

2 Mayıs 1993

- Nisan ayı başında operasyon yapılıyor gerekçesiyle günlerce bombalanıp daha sonra boşaltılan Sason ilçesine bağlı 14 köye giriş ve çıkışlar yasaklandı.
- Kürdistan'da görev yapan 14 bin öğretmen devlet baskısı nedeniyle can güvenliklerinin olmadığını söyleyerek ta-yinlerini istediler.
- Mardin'in Midyat ilçesinde tarlasına gitmekte olan 4 çocuk babası **Beşir Algan** jandarmalar tarafından öldürüldü.

3 Mayıs 1993

- Dünya **Özgür Basın** gününde dergimiz sahibi **Hüseyin Alataş** ve Yazı İşleri Müdürü **Adil Kurt**, toplatılan sayılardan dolayı çağrıldıkları DGM'de, "3 Mayıs **Özgür Basın** gününde fikirlerinden dolayı yargılandıklarını bunun, günün anlam ve mahiyetine aykırı olduğunu" belirterek durumu

protesto ettiler.

- Haftalık yayın yapan Azadi Gazetesinin 51. sayısı toplandı.

4 Mayıs 1993

-18 Nisan günü basılan Tavır dergisi Ankara bürosunda gözaltına alınan 81 kişiden 2'si çocuk, 18 kişi tutuklandı.

- Bir süre önce yayınına son veren Yeni Ülke Gazetesi Müdürü **Bülent Aydın**'a 5 ay hapis 117 milyon para cezası verildi.

- Demokrat Türk ve Kürt kesimlerini kapsayacak olan Demokrasi Partisi kuruldu. Genel Başkanlığına **Yaşar Kaya**'nın getirildiği partide, Dergimiz yazarlarından **Kemal Bilget**'de G. Başkan Yardımcıları arasında yer aldı.

- Özgür Gelecek yayınına sahibi yazar **Mehmet Bayrak**, yayınladığı 2 kitaptan dolayı her kitap için 3 milyon 500 bin lira para cezasına çarptırıldı.

5 Mayıs 1993

- TKEP Genel Sekreteri ile birlikte 16 kişi gözaltına alındı. 23 yıldır idam hükümlüsü olarak aranan **Töre** ile birlikte Toplumsal Dayanışma Gazetesi genel yayın yönetmeni **Kenan Kalyon**, çevirmen **Ahmet Fethi Yıldırım**, Yazar **Mustafa Çubuk** da gözaltına alınanlardan.

- Özgür Gelecek Gazetesinin 31 sayısı toplandı.

6 Mayıs 1993

- 6 Mayıs 1972'de idam edilen THKO önderlerinden **Deniz Geçmiş**, **Yusuf Aslan** ve **Hüseyin İnan** mezarları başında ve çeşitli yerlerinde yapılan törenlerle anıldılar.

- Toplumsal Dayanışma Gazetesinin 6. sayısı 3 ayrı yazıdan dolayı toplandı.

- HKD (Halk Kültür Derneği) İstanbul valiliği tarafından "tüzüğüne uygun" davranılmadığı gerekçesiyle kapatıldı.

- Bingöl'ün Karlıova ilçesinde 1 ay önce gözaltına alınan **Ahmet Atlı**'dan haber alınamıyor.

7 Mayıs 1993

- Şırnak'ın Uludere ilçesi Zeviyân köyü korucu olmadıkları için jandarma ve korucular tarafından basılarak 45 hanelik köy göçe zorlandı.

- İdil Aşağımahalle'de oyun oynarken 20 gün önce kaçırılan 8 yaşındaki çocuk **Gürbüz Bayındır**'ın cesedi bulundu. Bayındır'ı kontrgerillanın kaçırdığı belirtilmişti.

8 Mayıs 1993

- Belediye-İş'e üye işçiler yargısız infazları protesto etmek için açlık grevine başladılar. Boyunlarına hedef tahtası aşan işçiler "işte canlı hedefiz cesaretiniz varsa gelin" dediler.

- Sosyolog Yazar **İsmail Beşikçi**'ye "PKK Üzerine Düşünceler" kitabından dolayı 1 yıl 8 ay hapis ve 40 milyon para cezası verildi.

- Diyarbakır'da polis idare işbirliğini protesto etmek için 5 lisede eylem yapıldı.

- Gaziantep'te bildiri dağıtırken polis tarafından "terörist" diye kurşunlanarak yakalanan **Mustafa Akdağ** isimli öğrenci savcılık tarafından serbest bırakıldı.

9 Mayıs 1993

- Bir infaz daha: İstanbul'un Fatih semtinde bir eve ögle saatlerinde düzenlenen baskın sonucu bir kişi öldürüldü.

10 Mayıs 1993

- Diyarbakır ili Bismil ilçesine bağlı Gire Hecî Farız (Tepecik) köylülerinden **Kutbettin Tekin** köy koruculuğunu kabul etmediği için gözaltında öldürüldü.

- Uluslararası Af Örgütü, **Teslim Töre** ve arkadaşlarına işkence yapılması için TC'ye uyarıda bulundu.

11 Mayıs 1993

- Özgür Gündem Gazetesinin manşeti: Dehşet Tablosu ,

Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Banê köyüne 20 Şubat günü askerler ve korucular baskın düzenleyip 6 ve 7 yaşlarında iki çocuğu öldürdü. Köy yağmalandı. Olayda 43 köylü birbirine bağlanarak gözaltına alındı ve işkence tezgahlarından geçirildiler. Yapılan işkenceler sonucu **İbrahim Ekinci** isimli köylü yaşamını yitirdi.

Banêliler olayı Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna götürdüler. Böylece yeni bir Yeşilyurt sendromu başlamış oldu.

- PKK'ya maddi yardımda bulundukları gerekçesiyle yargılanan 8 İzmirli işadama serbest bırakıldı.

- Malatya'da 055 polis imdat telefonunda bölücülük yaptığı iddia edilen **Suphi Bağlam** isimli kişi 2 yıl hapis 100 milyon lira para cezasına çarptırıldı.

12 Mayıs 1993

- Irak ordusu Güney Kürdistan'a girdi. Peşmerge birlikleri karşılık vermeden teyakkuza geçtiler.

13 Mayıs 1993

- Kürdistan'da artık kız istemeye gitmekte artık bölücülük kapsamına giriyor. Dargeçit'ten İvan köyüne kız istemeye giden bir ailenin kaldıkları eve baskın düzenleyen devlet güçleri bir kişiyi öldürdü, bir kişiyi de ağır yaraladı.

- Siverek'e bağlı Mahtepe yaylasında iki ayrı köye baskın düzenleyen devlet güçleri 3 gerilla ile 1 köylüyü katletti.

14 Mayıs 1993

- Belediye, polis ve jandarma işbirliğiyle İstanbul'da gecekondu yıkımı devam ediyor. Gazi mahallesinde 24 ev yıkıldı, 150 evinde sırada olduğu belirtildi.

- PKK ile Kürt Hizbullahı protokol imzaladı. PKK Genel Sekreteri **A. Öcalan** ile Hizbullah Kürt Devrimci Partisi lideri **Ethem Barzani** arasında 5 Maddelik bir protokol imzalandı.

- Demokrasi Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Kemal Bilget** yaptığı basın açıklamasında, HBB Televizyonunda yayınlanan Yüksek Tansiyon programında, Alevi inancına mensup insanları "sapık" diye suçlayan **Hasan Ali Buldan** ve kendisine bu imkanı sunan HBB televizyonunu protesto etti. Bilget: "Alevi inancına mensup milyonlarca insanımızı hiçbir gerekçe göstermeden sapık diye suçlayan İstanbul eski vaizlerinden **Hasan Ali Buldan**'ı protesto ediyorum" dedi.

16 Mayıs 1993

- Demirel 244 oyla 3. tur oylamada TC'nin 9. Cumhurbaşkanı seçildi.

17 Mayıs 1993

- İnsan Hakları ihlalleri, Kürt sorunu ve ateşkesten sonraki durumu incelemek üzere bir İsveç heyeti Türkiye'ye geldi.

- Habur sınır kapısından geçerken gözaltına alınan İngiliz gazeteci Andrew Penny tutuklanarak ezzevine gönderildi.

18 Mayıs 1993

- Almanya Başbakanı **Helmut Kohl** 3 günlük resmi ziyaret için Türkiye'ye geldi.

19 Mayıs 1993

- Öldürülen 13 gerillaya toplu mezar. Kulp ilçesine bağlı Saltoq köyü Totana mezrası Şêx Mahmudê Gulî tepesinde çıkan çatışmada öldürülen 13 gerilla, çöp römorklarıyla özel timler tarafından ilçeye getirilerek belediyeye teslim edildikten sonra toplu olarak açılan çukura gömüldüler. Gömülme esnasında olayı görüntülemek isteyen Özgür Gündem gazetesi muhabiri gözaltına alındı.

20 Mayıs 1993

- Eğitim-Sen'e üye öğretmenler çeşitli illerde düzenledikleri toplantılarla İLKSAN'daki yolsuzlukları ve TOYAK yasasını protesto ettiler. ■

DEMOKRASİ PARTİSİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Yeni olan, toplumun gündemine yeni giren her olguda bilgi eksikliği, bilgilendirme eksikliği olur. DEMOKRASİ PARTİSİ (DEP) yeni kurulan bir parti. O nedenle hakkında bilgi eksikliği olması doğal. Newroz okurlarını bilgilendirmekse bizim görevimiz.

Nasıl bir süreç sonunda ve ne tür çalışmaların ürünü olarak DEP'e ulaşıldı? Süreci ana vurgularla ve eksiksiz verebilmek için biraz gerilere gitmek gerekiyor.

12 Eylül askeri rejiminin halkımız üzerindeki azgın terörü, "Kürt olmanın suç" olduğunu bir kere daha ve kendiliğinden toplum bilincine çıkarmıştı. Siyasi örgütlenmelere yönelik saldırılardan öte, çeşitli bahanelerle halkımızın tümüne yönelik saldırılar ve Diyarbakır cezaevi başta olmak üzere siyasi tutsaklara karşı uygulanan yok etme politikaları kitle bilincinde derin izler bırakmıştı. TC'ye yönelik toplumdaki karşı öfke, derinden derine geliyordu.

84'te PKK gerilla eylemlerini başlatınca, kitlelerin öfkesi hemen ayağa kalkmadı ama belli bir gözlemlenin ardından Botan halkı başta olmak üzere azımsanmayacak bir kitle PKK'ya destek verdi. Görkemli Serhıldanlar ulusal bilinçlenmeyi ve kimlik olarak ayağa kalkışı güçlendirip yaygınlaştırdı. Bu toplumsal zemin üzerinde çok boyutlu politika yapmak ve kitlelere siyasal bilinç vermek daha bir olanaklı hale geldi.

Geleneksel zor politikalarıyla sorunu çözeceğini sanan TC, gelişmeler karşısında yeni politikalar geliştirdi. Olağanüstü Hal Yasası, Olağanüstü Hal Valiliği, Köy Koruculuğu, Özel Tim, Özel Koloru gibi yeni önlemler aldı. Bunların yetmediğini görünce, bir yandan zorun dozunu artırdı, bir yandan da gelişen kitle muhalefetini saptırmanın yollarını aramaya koyuldu.

Kesin olmamakla birlikte, eldeki güçlü veriler, HEP'in bu saptırmanın ürünü olarak kurulduğunu gösteriyor. Önc Fransa'da bir toplantıya katıldıkları gerekçesiyle Kürt kökenli milletvekilleri

SHP'den atırıldı, ardından da burjuvazinin has adamı, Kürt kökenli olmasına rağmen geçmişten beri Kürt sorunu karşıtı tutumlarıyla tanınan Fehmi Işıklar HEP'in başına getirildi.

HEP'in kendisine biçilen misyona uygun olarak Kürt sorununa sahiplenmesi, Kürt siyasi çevrelerinin bir kısmında ve Kürt halkında coşku yaratmıştı. SHP tabelalarının indirilip, HEP tabelalarının asılması kısa sürmüştü. Hızlı ve coşuk gelişmelerin selini Fehmi Işıklar gibileri tarafından engellenemeyeceği anlaşılınca, burjuvazi, çareyi HEP'i etkisizleştirmekte gördü. Yeterli zemin varken HEP'in

başındakiler örgütlenmeyi savsaklayıp, kurultayı geciktirerek HEP'in seçimlere katılmasını engellediler. HEP'i yeniden SHP'ye yamama senaryoları kısmen başarılı oldu. Seçimlerde SHP-HEP ittifakı adı altında HEP yutulmak istendi. Bu yöndeki uyarılar (HEP içinden ve dışından) etkili olamadı.

Seçimlerden bir süre sonra oynanan oyun Kürt politikacılarca açıkça görülünce, HEP, daha da küçülmüş olarak, ama asıl kimliğine dönüş yaptı.

Küçülme seçimler sırasında başlamıştı. Kimi kesimler SHP-HEP ittifakına karşı çıkıp HEP'ten ayrılmışlardı. Halk, HEP'in başındakilerden önemli bir kesiminin milletvekili olmak için kendilerini sattığını, sağduyusuyla görmüştü. Ve belli bir oranda desteğini geri çekmişti. Ancak, HEP'in kadrosal gücü ve kitle tabanı daralmakla birlikte, varolan haliyle diri ve coşukuydu. Bu coşku, TC'yi ürkütmekteydi. TC'nin denetiminden çıkmış yönetimi ve daralmış da olsa coşuklu kitle desteği HEP'i geliştirmeye yetmedi. Çünkü;

- TC HEP'e saldırılarını artırdı. Vedat Aydın'ın öldürülmesi ciddi bir dönüm noktası oldu. HEP, TC'nin ve Hizbullahın saldırılarında 50'ye yakın yerel düzeyde yöneticisini yitirdi. Olağanüstü Hal Bölgesinde HEP'le ilişki halindeki her insan fişlendi, gözaltına alındı, işkenceden geçirildi ve birçoğu tutuklandı. HEP'e olan güvensizlik bu saldırılarla bütünleşince, HEP'in kitle desteği daha da

küçüldü.

- HEP yasal bir parti olmasına rağmen gerçek anlamda tüzel bir kişilik kazanamadı. Önce TC'nin gölgesi üzerindeydi, bundan arındı. Ama, PKK'nın etkinliği ortamında özgün bir kimlik edinmede de zorlandı. TC'nin HEP'e, "PKK'nin partisi" saldırıları belli bir bunalma yarattı.

- Ancak, kitleler açısından bu çok önemli değildi. HEP yönetimi ve milletvekilleri toplumun sorunları ile ilgili politikalar üretmekte zorlanınca, kitlelerdeki umut da zayıfladı. HEP yönetimi ve milletvekilleri ciddi politik projeler altına imza atamadılar. Atamazlardı da. Çünkü, TC'nin bunca yıldır izlediği politikalar ülkeyi çoraklaştırmış, en başta da yetişkin insan gücü bakımından verimsizleştirmişti. Özetlemeye alıştığımız nedenlerle nitelikli insan gücünün önemli bir kesimi de HEP'in dışında kalınca, HEP'in yönetim gücü daha da zayıfladı. Oysa HEP, TC'nin gölgesinden çıkınca, devlete karşı politika yapmak gibi çok ağır bir görevle karşı karşıya kaldı. Gücüyle görevleri arasındaki dengesizlik gücü aleyhine açıldı.

HEP bunun skinitisini çok yaşadı. Bu sıkıntının ve ihtiyacın sonucudur ki Kürt politikacıların olabilen en geniş kesimlerini kapsamak gerektiği gerçeği bilinçlerde iyice yeretti.

xxx

Son yerel seçimlerde Diyarbakır'da devrimci, siyasi çevreler aralarında birlik oluşturup Belediye Başkan Adayı çıkarmışlardı. Devrimci Blok'un adayı halktan büyük destek görmüş ve en çok oy alan ilk üç aday arasına girmişti. Bağımsız aday destekleyen siyasi çevreler ve bağımsız politik şahsiyetler, SHP-HEP genel seçim ittifakına karşı çıkıp HEP'ten ayrıldıklarından/atıldıklarından, yerel seçimlerdeki ittifaklarını yasal bir parti kurma çalışmasına dönüştürdüler. Diyarbakır'da uzun süre devam ettirilen çalışmalar, daha sonra (bundan 5-6 ay önce) genişletildi. İstanbul ağırlıklı olmak üzere, Ankara, İzmir, Mersin, Van, Ağrı gibi illere de yayılarak sürdürüldü. İller düzeyinde çeşitli toplantılar düzenlenip konu birçok yönüyle tartışıldı. Toplantılar zaman zaman seçilmiş komisyonların toplantıları şeklinde, zaman zaman da komisyonların öncülüğünde ve geniş katılımı olarak yapıldı.

Diyarbakır ve İstanbul'daki çalışmaların arasındaki sıkı bağ diğer iller arasında sağlanamadıysa da, daha geri düzeydeki ilişkiler hep sürdürüldü.

Bu çalışmalara birkaç siyasi çevre ve daha çok da bağımsız aydınlar katılmaktaydı. Katılımcıların tümü, yasal bir parti ihtiyacının varlığı, HEP'in bu boşluğu dolduramadığı, boşluğu doldurabilmek için HEP'de dahil tüm güçleri kapsamak gerektiği konularında hemfikirler. Çoğulcu, demokratik, katılımcı, kitlesel bir parti anlayışında da birleşiyorlardı. Fakat, ayrı gibi gözükmele

birlikte, birbirine bağlı bir konuda farklılıklar vardı ve tartışmalar sürüyordu: Misyon Partisi mi, (yani Kürt Partisi mi), yoksa iktidarı da hedefleyen, Türk demokrasi güçlerine de açık bir Türkiye partisi mi?

xxx

Bu ayrı parti çalışmalarının hız kazandığı günlerde PKK ateşkes kararı aldı. Ardından PKK-PSK protokolü imzalandı. Siyasi çevreler arasında geçmişten bugüne süren gerginlikler yerini yumuşamaya bıraktı. Ateşkesin savaş ortamında yarattığı hafifleme, siyasi güçler arası ilişkilerin iyileşmesiyle birleşince, politik ortam hareketlendi. Karşılıklı etkileşim ve güçlerin birleştirilmesi olanakları arttı.

Bu yeni durum, doğal sonuçlarını vermekte gecikmedi. Sonuçlardan ilki ve belki de en önemlisi yasal parti alanında oldu.

xxx

Tüm güçleri kapsamayı hedefleyen yeni parti girişimini HEP yönetimi başlattı. Böyle olması doğaldı da. Çünkü devlete karşı politika yapma zorunluluğunun ne demek olduğunu bu alanda en doğrudan yaşayanlar anlardı. Ayrıca, HEP'in denetiminden çıktığını gören TC, HEP'i yoketmek için bir başka saldırıya daha geçmişti: HEP hakkında kapatma isteğiyle Anayasa Mahkemesinde açılan dava karar aşamasına gelmişti. HEP hakkında Anayasa Mahkemesinde dava açıldığında, devreye konulmak üzere hazırlanan ÖZDEP'le ilgili de aynı savlarla dava açıldığından, büyük olasılıkla Haziran 93 içinde HEP kapatılacak ve önlem alınmazsa yasal alanda örgütsüzlüğe mahkumiyet başlayacaktı.

xxx

HEP yönetimi ve milletvekilleri arasından ve her biri iki-üç kişiden oluşturulan heyetler görüşme turlarını başlattığında birliğin ilk adımları atılmış oldu. HEP heyetleri kısa bir takvim içerisinde ulaşabildikleri siyasi çevreler, bağımsız aydınlar ve etkin kişiliklerle yeni yönelişlerini tartıştılar. Bu tartışmalarda:

- Önkoşulsuz, en geniş güçlerle birlikte yeni parti kurmak istediklerini;

- Teknik nedenlerin yanı sıra bu alanda örgütsüzlüğü göze almamak gerektiğinden, süreci hızlı götürmek zorunluluğu olduğunu;

- Tüm güçlerle birlik yapıp, HEP'in handikaplarını birlikte aşmak istediklerini;

- Birliğin önce Kürt güçleri arasında sağlanması gerektiğini, oluşacak birliğin Türk demokrasi güçleri ile birliğinin sağlanmasından yana olduklarını;

- HEP deneyinden ciddi dersler (olumlu-olumsuz) çıkardıklarını, önerilerinin HEP'e katılma önerisi olmadığını, tüm birikimleri ve olanaklarıyla HEP'in yeni oluşuma katılacağını ve onun bir bileşeni olacağını, vb. düşünceleri açıkça ortaya koydular.

xxx

O günler yeni bir yasal parti kurma çalışmaları sürdüren oluşum temsilcileri ile HEP heyeti arasındaki görüşmelerden elde edilen izlenimler olumlu olunca (kimi kaygılar hep dile getirildi), sözkonusu oluşum, çeşitli illerden temsilci ve heyetlerin katılımıyla HEP'in önerisini daha geniş ve derli toplu bir değerlendirmeye tabi tuttu. Ancak, geçmişten kaynaklanan ve belli haklı temelleri de bulunan, tamamen subjektif kaygıların yoğun olduğu ve toplantının havasını etkilediği görüldü. Bunun üzerine karşılıklı oluşturulan temsilci heyetleri arasında görüşmeler yapıldı.

Bu görüşmelerde yeni oluşumcular yoğun olarak kaygılarını dile getirip, açılması gereken noktalar üzerinde durdular. HEP heyetinin samimi, özveriye tamamen açık ve ön şartsız olduğu sonucuna varıldı. Öyle ki "Siz partinizi kurun, biz gelip size katılalım" önerisini bile getirdiler.

Bu ve benzeri (her çalışmada görülebilecek) kimi olumsuzluklar sayılmazsa, üç ayrı kesimden oluşan 70-80 kadar kişinin ortak toplantısı da olumlu bir biçimde sonuçlandı. Bir gün boyunca süren tartışmaların ardından:

- Tüm güçlerin bir parti çatısı altında birleştirilmesi,
- Öncelikle Kürt siyasi güçlerinin ve aydınlarının birliğinin sağlanması,
- 84 mahalli seçim takvimine uygun olarak kuruluş çalışmalarının hızlandırılması,
- Türk demokrasi güçleriyle birliğin hedeflenmesi,
- Türkiye partisi olarak örgütlenip çalışma yapılması, iktidar ortağı, hatta tek başına iktidar olmanın hedeflenmesi,
- Sistemden ve devletin politikalarından zarar gören tüm kesimlere yönelik bir politik çizginin izlenmesi, yani kitlesel bir parti yaratılması,
- Programın, örgütlenmenin, politikaların ve mücadelenin odağına Kürt sorununun oturtulması,
- Türk emekçilerin ekonomik, demokratik (ve hatta siyasi) hak mücadelesinin başarısı ile Kürt sorununun çözümünün doğrudan bağının Türk halkına iyi anlatılması ve devletin kitle desteğinin azaltılması,
- Sol yelpazedeki (sosyal demokrat geçinenler kastedilmiyor) tüm siyasi güçlerin, sistemden zarar gören tüm kesitlerin içinde yer alabileceği demokratik, çoğulcu, çağdaş bir parti düzeyinin yaratılması gibi genel çerçeveler çizildi ve anlayış birliği sağlandı.

xxx

Toplantının bileşenleri durumunda olan taraflardan (HEP, yeni parti kurma girişimcileri ve HEP'in çağrılısı olan bağımsız aydınlar) oluşan 20 kişilik bir komisyon oluşturulup çalışmalar başlatıldı. 20 kişilik komisyon kendi içinden alt komisyonlar oluşturdu. Program, Tüzük, Yürütme, Basın gibi.... On günlük yoğun çalışma ve tartışma

ortamında Program, Tüzük taslakları, parti adı ve Amblemi Kurucular Kuruluna önerilmek üzere hazırlandı. Yine 20 kişilik komisyon, ağırlığı birleşik toplantıya katılanlardan oluşan 55 kişilik kurucular kurulunu saptadı. (Rakam teknik nedenlerle 55'te tutuldu)

xxx

Kurucular Kurulunun belirlenmesi sürecine kadar, tartışmalı ama verimli, ileriye dönük olumlu düşüncelerin egemen olduğu bir çalışma ortamı belirleyiciydi. İlk geniş toplantının akşamında ipuçları görülen bir siyasi çevrenin pazarlık gücünü artırmayı amaçlayan olumsuz tutumu, Kurucular Kurulunun saptanmasında sıkıntılar yarattı. Yoğun tartışmaların ardından, fakat ufak-tefek sayılabilecek yaralar da alınarak, Kurucular Kurulu oluşturuldu.

xxx

Kurucular Kurulu yaptığı ilk ve son toplantısında Program ve Tüzük önerilerini oybirliği deneyecek bir oy oranıyla kabul etti. Programda yasaları gözetken düzenlemeler yapıldı. Tüzüğün giriş bölümü hariç, geri kalanı yasalarla kesin olarak belirlendiğinden matbu nitelikteydi ve onun için tartışmasız kabul edildi. İsim ve amblem önerilerini kabul eden Kurucular Kurulu, Parti Genel Başkanı'nı seçme gündemiyle toplandı. Düşündükleri başkan adayı ittifakla kabul görmediği için 9 kurucu üye oylamayı terk etti. İkna çabalarının sonuçsuz kalması üzerine Genel Başkan ve Genel Sekreter seçimlerine Kurucular çoğunluğuyla devam edildi. Genel Başkan oy çokluğuyla seçildikten sonra Kurucular Kurulu, 40 kişilik Parti Meclisi'ni seçerek görevini tamamladı.

xxx

Parti Meclisi oy birliğiyle Parti sekreterini ve en çok oy alan adaylar arasından 14 kişilik Merkez Yürütme Kurulunu seçip görevi MYK'na bıraktı.

xxx

Görüleceği gibi çok hızlı bir süreç yaşandı ve bu hızlı sürecin sonunda Demokrasi Partisi, Kürt siyasi güçlerinin ve aydınlarının belirleyici bir ağırlıkta olduğu kadrosal bileşime dayalı bir biçimde kuruldu. Örgütlenmesini de aynı hızda sürdürüyor. HEP ve ÖZDEP birikimi ile Yeni Parti kurma çalışmaları sürdüren oluşumun güçlerine ve olanaklarına, Kürt aydınlarının önemli bir kesimi de katılınca, bu hazır güçlere dayalı olarak örgütlenmeyi kısa süreye sığdırmak anlaşılır olacaktır. DEP, örgütlenmesini ve diğer yasal gereklilikleri programladığı gibi yürütüp tamamlamaya gayret ederken; halkımızın örgütsüz bırakılmaması, yol gösterilmesi, sorunların çözümüne yönelik projeler üretilmesi gibi genel gerekliliklerin yanı sıra, olası her türlü seçim takvimine hazır olmayı başarmak amacıyla hareket ediyor. Ve hızlı bir biçimde il-ilçe örgütlenmesini sürdürüyor. ■

5 Mayıs 1993. 23 yıldır idam iste- miyle aranan bir devrimci, bir komü- nist, bir halk önderi, bir ideolog olan ve bu nitelikleri ile birlikte 23 yıldır burjuvazi tarafından "yakalanama- mış"lığıyla da efsaneleşmiş bir kişilik Teslim Töre İstanbul polisi tarafından yakalanıyor... Ve, "tarih tekerrürden ibarettir" dedirtircesine, TC'nin sesi basın-yayın araçlarından yükselen "terörist", "silah kaçakçısı" vb. çamur atmalar boyvermeye, yanlış, yalan, düzmece beyanlar nüks etmeye baş- ladı.

1939 Malatya Akçadağ doğumlu olan Teslim Töre, 1965 yılından son- ra TİP içerisinde aktif politikaya başlı- yor THKO ve THKO-MB saflarında mücadeleleri sonrasında ise Türkiye Komünist Emek Partisi'ni oluşturarak Partinin Genel Sekreteri oluyor. Kı- rıda, kentte ve yurtdışında, mücade- nin ve ortamın gerekleri doğrultusunda politik faaliyetlerini sürdürüyor.

Gelişmelere ve değişmelere göre sürekli kendini yenileme, yeniden yaratma çabası önemli bir yanını oluşturuyor. TİP-THKO'dan, TKEP'e ulaşması, ya da eski mücadele yoldaşı Güner Dursun'un tabiriyle "halk adamı olarak" mü- cadeleye başlayan ve "teorisyenleşen" bir yeteneğe sahip olması T. Töre'nin belirgin özelliğini ortaya koyuyor.

Teslim Töre ve birlikte alınan yoldaşlarının "terörist" olarak sunulması, Toplumsal Dayanışma Gazetesi Yayın Yönetmeni Kenan Kalyon ve Emek Dergisi Yayın Yönetmeni Mustafa Çubuk'un da "terörist"likle itham edilmeleri TC yönetiminin gerçek yüzünü ortaya koyuyor. Düşünce özgürlüğü, politika yapma hakkı komünistlere ise hayır! An- layış budur. Ve bu mantıktır ki, devrimcileri, komünistleri kamuoyuna "terörist" olarak sunmakta tereddüt etmiyor. Sa- hi terörist kimdir? Terörist, terör politikasını bayraklaştırandır tabiki. Faili meçhuller, sokak infazları, halkın göçe zor- lanması, köylerin bombalanması suçlarını işleyenler değil mi terörist?

T. Töre ve yoldaşlarının bu "suçları" işlediklerine dair herhangi bir verinin ortada bulunmadığı bir gerçek.

Düşüncelerinden ve politik faaliyetlerinden dolayı tutsak edilen T. Töre ile yoldaşlarının ve tüm politik tutsakla- rın serbest bırakılması için duyarlıyım diyen herkesin sorumluluklarını yerine getirmesi zorunludur.

Geçmişten bugüne Teslim Töre ne yapmıştır, nasıl bir kişiliktir vb. değişik yönleriyle kısaca öğrenmeye ve siz okurlara sunmaya çalıştık... Şu anda yurtdışında bulunan Güner Dursun sorularımızı bu yönüyle yanıtladı.

Ergun Adaklı, Cemile Arda, Fatma İrier ve Teslim Töre DGM'de.

Güner Dursun:

"Pratisyenlikten Teorisyenliğe Uzanan Bir Kişilik"

TESLİM TÖRE

Newroz: Sayın Güner Dur- sun, biliyorsunuz Teslim Töre, 22 yıllık bir illegal yaşantının sonrasında 5 Mayıs'ta yakalan- dı. Hakkında bazı iddialar yeni- den gündeme getirildi. Sizin T. Töre ile birlikteliğiniz oluşun- dan dolayı bu konuda sohbet et- mek istedik. Ancak öncelikle kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Güner Dursun: Ben, 1951

doğumlu, yoksul bir köylü ço- cuğuyum. İlkokul mezunuyum, daha ileri bir öğrenim görme- dim. Hem benim, hem de özel olarak babamın istemesine rağ- men, ekonomik durumumuz ne- deniyle bunu yapamadım. An- cak okumaya olan özlemimi siyasi çalışmalara başladıktan sonra hızla gidermeye çalıştım. Bunu başardığıma da inaniyo-

rum.

20 yıllık siyasi yaşamım var. Bu dönemde çok acılar çekme- me, tehlikelerle karşılaşmama, kısacası karşılaştığım her türlü olumsuzluğa karşın, hiç bir zaman geçmişimden utanç duymadan, pişman olmadan, mücadelemi sürdürdüm. Geçmi- şimden her zaman onur duymuşumdur, hala da duyuyo-

rum.

"Zengin" olan bazı devrimci tiplerini örnek verip beni "fukara" olmakla yargılayanlar olmuyor değil, ama bunları hiç bir zaman önemsemiyorum. Çünkü böylesi şeylerin önemsenmesi devrimci değerleri yozlaştırıyor.

- *Yöreniz Adıyaman'ın, radikal, devrimci muhalefetinin önderlerinden biri olduğunuzu biliyoruz. Yöreniz devrimci hareketinin oluşumunda Teslim Töre'nin rolü hakkında bize neler söyleyebilirsiniz?*

G. Dursun: Teslim Töre'nin illegal çalışmasının önemli bir bölümü bizim bölgemiz Adıyaman'da geçti. Bu dönemde bölgemizdeki devrimci dönüşümlerdeki Töre'nin rolü

küçümsenemez.

Kırsal alanlarda politik çalışma yapmak birçok yönden zor ve yıpratıcıdır. Örneğin hiç siyasete bulaşmamış, ülkesinde olup bitenlerden hiç haberi olmayan insanlarla politika yapmaya çalışıyorsunuz... Bu, ilk bakışta kolay gözükebilir. Ama olguları onların düzeyine ve üsluplarına indirgeyerek anlatmak bile başlıbaşına bir beceri ve yetenek gerektiriyor.

Diğer yandan, karşılaşacağınız en ufak bir olumsuzlukta ristler daha fazladır. Hem de şehirlere kıyasla birçok olanaklardan yoksun olarak üretim yapmak zorunda kalıyorsunuz.

İşte tüm bu dezavantajlara karşın Teslim Töre direnç göstererek bölgemizdeki politik gelişmelere önemli katkılar sağlamıştır. Elbet bunların tümünü böyle kısa bir söyleşide ifade etmek oldukça zor.

- *Teslim Töre ile devrimci bir zemin ve diyalog içerisinde karşılaştınız. Lütfen bize T. Töre ile ilk karşılaşmanızı, üzerinizde bıraktığı ilk izlenimlerini anlatabilir misiniz?*

G. Dursun: Demin de belirtmeye çalıştım, böylesine kısıtlı olanaklarla bunların tümünü anlatabilmek oldukça güç. Ama ben yine de sorunuza kısaca yanıtlamaya çalışayım.

Ben askerde iken T. Töre'nin kardeşi Hasan Töre ile tanışmıştım (Hasan Töre 1977'de Malatya'da vuruldu). Ayrıca daha

Özet Kimlik Bilgisi: TESLİM TÖRE

1939 Malatya-Akçadağ doğumlu sosyalist politikacı.
TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi-Genel Sekreteri)

1960 sonrası kurulan TİP'de sosyalist politik faaliyetlere katıldı. Malatya ve bölgede TİP'in örgütlenmesinde önemli ve aktif roller aldı.

TİP'deki bölünmede, MDD adıyla anılan AYDINLIK-TÜRK SOLU dergilerini yayımlayan proleter devrimcilerle birlikte davrandı. Malatya'dan 1969 seçimlerinden bağımsız milletvekili adayı olarak gösterildi.

1970'lerde Deniz Gezmiş-Hüseyin İnan-Sinan Cemgil-Yusuf Aslan önderliğinde oluşturulan THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) da ve kır gerillasının hazırlanması ve oluşturulmasında sorumlu olarak yer aldı. Malatya-Adıyaman dağlarında 1971'deki kır gerillası faaliyetlerinin, Sinan'ların katledilmelerinden ve gerillaların çoğunun yakalanmalarından sonra dağılmasının ardından Ortadoğu'ya geçti.

Filistin'de THKO'nun sorumluluğuna getirildi. Deniz'lerin idamını önleyebilmek için Türkiye'de çeşitli eylemler örgütledi.

Deniz'lerin idamlarından sonra THKO'daki siyasi ayrışmaların artması üzerine THKO/MB (Mücadele Birliği) ni oluşturdu. Ve 1973 seçimleri sırasında yeniden -gizlice- geldi. Uzun yıllar "kaçak" olarak Adıyaman-Malatya-Antep yörelerinde ve özellikle kırsal alanlarda işçi ve yoksul köylülerin örgütlenmesinde, yoldaşlarıyla birlikte çalıştı.

1 Mayıs 1980'de Türkiye'de illegal olarak toplanan kongreyle kurulan TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi) Genel Sekreterliğine seçildi.

12 Eylül darbesinden sonra yeniden yurtdışına çıkan Teslim Töre'nin, özellikle Ortadoğu'daki ülkelerin komünist parti ve ulusal kurtuluş hareketleri ve önderleriyle yakın ilişki ve dayanışma faaliyetleri içinde olduğu biliniyor.

1970'den beri, yirmi üç yıldır "idam" istemiyle aranan TESLİM TÖRE, bir türlü yakalanamadığı için, MİT-CİA çevrelerince hakkında binbir türlü spekülasyonla karalamaya çalışılmıştır.

Devrimci güçler ve kamuoyundaki prestijini kırmak için yapılan bütün bu yalan ve sahte haberler, bugüne kadar boş çıktı, boşa çıkartıldı.

Bugüne kadar yayınlanmış pekçok kitabı vardır.

Son yıllarda Türkiye'de yayınlanan çeşitli ilerici yayınlarda da sosyalist hareketin sorunları ve Türkiye üzerine sürekli yazıları yayınlanmıştı.

başka devrimci er ve erbaşla da ilişkilerimiz olmuştu. Askerliği tamamlayıp memlekete döndüğümde, genel olarak Mahir Çayan ve Deniz Gezmiş'lerin isimlerinde tanımlanan devrimciliğe sempati duyuyordum. Ve de genç, dinamik atılgan bir yapım vardı. T. Töre bizim bölgede yeni yeni çalışmalara başlamıştı. Töre'nin ilişkide olduğu ve benim de yakın tanıdığım iki arkadaşım benden sürekli olumlu yönde Töre'ye sözediyorlar. O'da ilişki kurmalarını istiyor. Bunlar bir kaç sefer ayrı ayrı geldiler, sorular sordular, önerilerde bulundular. Hepsine de olumlu yanıt verdim. Ancak bir türlü ilişki kuramadılar. Ama her Teslim'in yanına gittiklerinde de beni anlatmaya devam ediyorlar. En son Töre dayanmıyor ve "tüm sorumluluğu bana ait kardeşim, getirin şu adamı, görüşelim" diyor.

Ve nihayet, bir yaz günü idi.. Ber vesile ile karşılaştık. Bana, hemen kendisinin yazmış olduğu "Kırsal Alanlarda Yöresel Örgütlenmenin Taktik Sorunları" ve "Mücadelede Birlik" broşürlerini verdi. Uzun uzun, örgüt olarak amaçlarını ve yöntemlerini anlatmaya çalıştı. Tabii ben pür dikkat dinliyorum. THKO sürecini anlatıp yeni örgütlenme yöntemlerini anlattıktan sonra ben, "Birkaç kişinin sağı solu basmasıyla, adam kaçırmasıyla bu iş olmaz. Herkesin kendi bulunduğu alanlardaki sorunlara karşı mücadelesi olmadan bu iş yürümez" diye amatör tarzda görüş beyan ettim. Ama Töre, bu kadar çok şey ne kadar sevindi bilemezsiniz, kalktı beni kucakladı, "Biz tam da bunu yapmaya, halka gitmeye, onları örgütlemeye ve kendi davalarına sahip çıkmalarını sağlamaya çalışıyoruz" dedi. Ve benim istediğim zaman kendisiyle görüşebileceğimi söyledi. Ben de çok büyük bir güven yaratmıştı. Hem akşama kadar çalışıyor, hem de her akşam yanına gidip sabaha kadar oturuyordum. Ve bu tür ilişkimiz çok sürmedi,

bana profesyonel çalışma önerisi getirdi, bende kabul ettim ve beraber çalışmaya başladık. 1986'ya kadar yakın düzlemde siyasal çalışmalarda birlikte olduk, beraber çalıştık.

- Peki siz 1986'ya kadar birlikte olduğunuzu söylüyorsunuz, ama burjuva basını Deniz Gezmişlerden bu yana T. Töre'yi "silah kaçakçısı", "casus", "terörist" gibi apolitik sıfatlarla karalamaya çalışmaktadır. Bu karalamalar O'nun 5 Mayıs'ta gözaltına alınmasıyla birlikte yeniden gündeme getirildi. Bu konuda bize neler söylemek istersiniz?

G. Dursun: Olanak olsa da bunu söyleyen adamlarla toplum huzurunda, kamuoyunun karşısında tartışıp, politik olarak hesaplaşsak... O zaman neler söylenmezki!... Biliyormusunuz, bu burjuva riyakar adamlar bir çok kez böyle yalan, yanlış haberleri yaydılar. Biz, T. Töre ile beraber küçük bir radyomuz, taşıyabildiğimiz kadarıyla kitaplarımız ile taş diplerinde, yeraltı mahsenlerinde ve halkın içinde çalışıyorduk. Zor ve kötü koşullar içinde siyasi faaliyet sürdürüyorsunuz. Bu koşullarda yaşarken, böylesi haberleri duyduğunuzda fütursuzca küfür etmemek için kendinizi zor tutuyorsunuz. Ama biraz düşüldüğünde, her türlü rüşvetin, yolsuzluğun, soysuzluğun, hırsızlığın ve haydutluğun hüküm sürdüğü bir sistemin, kendini savunma güdüsü içerisinde olmasını anlamak mümkün. Ama bunu riyakarca yapıyorlar, şimdi yapılmaya çalışılan da yine budur. 12 Eylül'ün Başbakanı ve Cumhurbaşkanı merhum T. Özal ailesi vb'lerinin vurgunlarını ve bununla ilgili delilli iddiaları burjuva basın duymaz ama T. Töre gibi devrimcilere böylesi adi suçlamaları yakıştırmaya çalışır. Elbette burjuva sınıfı kendi sistemini savunmak için bu tür bayağı yöntemleri kullanacaktır. Ama önemli olan, devrimcilerin de bu kitle iletişim araçlarını kullanarak kimin

terörist ve kaçakçı olduğunu halka iletmesidir. Eğer bu yapılabilirse tekellerin önemli silahlarından biri daha ellerinden alınmış olacaktır.

Öte yandan demokratik kamuoyunda böylesi mesnetsiz iddiaların fazla ciddiye alındığını, alınacağını da sanmıyorum. Şimdi sıradan vatandaş bile her hayali ihracatın arkasında bu devletin en tepelerinden birilerinin olduğunu, her türlü rüşvetçiliğin, vurgunun bu devlet olanaklarıyla yapıldığını biliyor. Bu bakımdan kanımca bunlar T. Töre gibi devrimci önderleri yıpratmaya yetecek malzemeler olamaz. Zaten önemli sayılabilecek oranda bir kamuoyu kimin terörist, kaçakçı, casus ve vatani satanlar olduğunu kavrayacak düzeyde. Toplum eskisi kadar bilgisiz, ilgisiz değil olup bitenlere karşı. Yargılayabiliyorlar bazı şeyleri.

-T. Töre ile uzunca denebilecek bir süreçte siyasal ilişkinin ötesine de taşan dostane ve hatta arkadaşlık ilişkilerinizin olduğunu biliyoruz. T.Töre'yi bize kısaca çok yönlü anlatabilir misiniz?

G. Dursun: T. Töre ile hem uzun bir dönem, hem de çok yakın ve sıcak ilişkiler içerisinde olduk. Hatta bu ilişkilerimizin bir ailenin iki ferdinin içinde bulunduğu ilişki düzeyinde olduğu dönemler oldu. Ancak bu sürecin ortaya çıkardığı insan özelliklerini hem "kısaca" hem de "çok yönlü" olarak anlatmak oldukça zor. Fakat ben kısaca şunu belirteyim:

T. Töre, eğitim düzeyi ve sosyal kökenine göre çok üretken ve yetenekli biri. Mensubu bulunduğu gerek THKO-MB'nin, gerekse de TKEP'nin ideolojik üretiminde çok belirgin yeri vardır. Hatta belli bir döneme kadar tek yazardı denebilir. Bütün bunlar onun eğitim düzeyiyle karşılaştırıldığında bir çok insan açısından inandırıcı olmuyor. Ama nesnel durum bu ve T. Töre böyle biri, Bundan sonra Töre'nin bu yönleri

çok daha fazla anlaşılmaya başlanacaktır.

- T. Töre'nin, halk yığınları adına konuşan vefakat deyim yerinde ise halk ile pek bağdaşmayan aydın kişiliği aştığı ve halkla çok sıcak ilişkiler kurabildiği biliniyor. Sizce T. Töre bunu nasıl başarabildi?

G. Dursun: Bence bu soru içerisinde T. Töre'yi tanımlama yanlış. Çünkü, Töre klasik anlamda bir aydın değildir. Ve aydın bir kişilik yapılanmasından halk düzeyine inme gibi bir değişim yaşamamıştır. Bunun tersine Töre, doğal bir halk adamıdır ve burdan aydınlaşma süreci yaşamıştır. Yani O'nun aydın olan yönü sonradan gelişip biçimlenen yanındır, halk adamı olması ise doğal yapısıdır. Bence Töre'yi doğru tanımlayabilmek için buna dikkat etmek gerekir. Yoksa önceden O'nun "halkla bağdaşmayan" aydın kişiliğinin olduğu sonucu çıkar ki, bu da doğru değildir.

- *Adıyaman'ın bir Kürt ili olduğunu biliyoruz. Belki de bu yüzden olsa gerek, T. Töre'nin hareketin devrimci teorisini oluşturma uğraşısında Kürt ulusal sorununun önemli bir yer tuttuğu görülebiliyor. T. Töre'ye yakın biri olarak O'nun ulusların kaderini tayin hakkı çerçevesinde Kürdistan sorununa yaklaşımını kısaca sözkonusu edermisiniz?*

G. Dursun: Bununla ilgili olarak fazla şey söyleneceğini sanmıyorum. Çünkü o günden buyana hem T. Töre'de, hem bende, hem de genel olarak ulusal sorun ve ona yaklaşımda çok değişiklikler oldu. Ancak hareketin ilk dönemlerinde Töre ulusal sorunda çok duyarlı idi. THKO-MB dönemindeki Emeg'in Birliği yayınlarına baktığınızda bunu hemen görebilirsiniz. Burdaki yazıların çoğu, ulusal sorun üzerine inceleme-araştırma ve politik tesbitlerle ilgilidir. O zaman Töre'de çok belirgin bir yaklaşım egemendi: "Kürt ve Türk proletaryasının birliği olmadan hareketin zafere

ulaşması olanaksız". Yani soruna sınıfın birliği temelinde yaklaşıyordu. Ve örgütlenme üzerine önemleri de bu yönde idi. Ama bugün nasıl düşündüğünü bilemiyorum. Ancak bugün de ulusal sorunda duyarlı ve aktif olacağına inanıyorum, savunmalarında da bunu bekliyorum.

- T. Töre ile ilgili bir çok anınızın olduğu kesin. Unutmadığınız, ilginç bulduğunuz bir anınızı anlatabilir misiniz?

G. Dursun: Bence bu çok zor bir soru. 13 yılımız, yakın ilişkiler içerisinde birlikte geçti. Bu sürecin tümü kendi içinde bir anıdır ve unutulması da mümkün değildir. Bunları ancak bir romana sığdırabilirsiniz. Ama ben sorunuza yanıtız bırakmamak için iki ayrı olayı anlatacağım:

Bunlardan biri, sene 1978'de yaptığımız bir yolculuktu.

Teslim Töre'yi İstanbul'a götürüyordum. O gün Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul faşistler tarafından vurulmuş. Bizim bundan haberimiz yoktu, yola çıktık ADANA'nın çıkışında çok sıkı aramalar başladı. Her aramada çok büyük sıkıntılar yaşıyor, olaya bir türlü anlam veremiyorduk. Kasım Gülek Boğazı'na geldiğimizde dönemin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in arabasıyla karşılaştık. Sorunu yine anlayamadık. Niğde Aksaray'a vardığımızda askerler tarafından yapılan çok sıkı bir kontrole karşılaştık. Bu kontroller Ankara'ya kadar sürdü. Nihayet orda yolculuk yöntemimizi değiştirerek yolculuğumuzu tamamladık. Ama bu yolculuktaki her kontrolde, benim saçlarımın beyazlaşıp, beyazlaşıp yeniden siyahlaştığını hissediyordum. Çünkü yolculuğu örgütlemenin tüm sorumluluğu bana aitti ve bunu başarmalıydık. Başarıldı. Teslim Töre'nin bu yolculukta bana moral verme tarzlarını çok iyi hatırlıyorum ve hiç bir zaman unutamam.

İkincisi, kırsal alanlarda çalışırken, karşılaştığımız bir olay.

İkinci sorunuza yanıtlarken bu alanlardaki siyasi çalışmanın zorluklarına değinmeye çalışmıştım. Şimdi, bizi bir kaç gün güldüren bir anıyı anlatmaya çalışacağım.

Kırsal, ulaşımı ve suyu olmayan, ama bizim açımızdan elverişli olan bir bölgeye gittiğimiz. Gecenin karanlığında, dağın arasında ev sahipleriyle buluştuk ve eve indik. Kitaplarımızı, daktilomuzu ve eşyalarımızı indirip yerleştikten sonra, T. Töre bizi tanıttı ve amaçlarımızı anlatmaya başladı. Denizlerin asıldığından, Sinanların gencecik yaşta vurularak öldürüldüğünden söz ediyordu. Ama insanların bunlardan bile haberi yok. Bize bu olayların ne zaman olduğunu hayretle soruyorlardı. Ve nihayet Teslim konuşmasını tamamladıktan sonra sordu: "Yoldaşlar bize soracağınız sorular var mı?" Bir ihtiyar amca söz istedi ve kırık bir Türkçesiyle "Gako bu duyma (dünya) uvarlaktır, yoksa aham böyle uzundur" dedi. Teslim yarın tebessümlerle birşeyler anlatmaya çalıştı. Ve biz bununla ilgili uzun uzun espriler yaptık. Ancak bundan sonra öyle ilginç olaylar oldu ki, bunları unutmak olanaksız. Ama başta belirttiğim gibi bunların hepsini burada anlatmak mümkün değil. Fakat şunu belirteyim; T. Töre bu düzeydeki insanlarla yıllarca beraber kaldı ve bu insanlardan politika yapan adamlar yetiştirmeyi başardı. Şimdi bu insanların çoğu aktif politikanın içinde. Yani, T. Töre pratisyenlikle teorisyenliği bütünleştirebilmiş bir yetenektir. Sanıyorum bu örnekler T. Töre'nin bilinmeyen yönlerinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

- Sayın Güner Dursun, bize verdiğiniz bilgiler için size teşekkür ederiz.

G. Dursun: Bana yakın tanıdığım ve sevdiğim bir arkadaşımınla ilgili görüşlerimi açıklamaya fırsatı verdiğiniz için, ben teşekkür ederim. ■

10.5.93 / Londra

1 MAYIS'I DİYARBAKIR'DA YAŞAMAK

Newroz / Diyarbakır

1 Mayıs sendromu bu yıl da devlet tarafından hortlatıldı... Ayın 29'unda DEV-SOL'un postahane civarına astığı "İstanbul Şehitlerinin İntikamı Alınacaktır" yazılı pankart gerilimin daha da yükselmesine neden oldu. Şehirde aramalar yoğunlaştı, köşebaşlarına panzerler yerleştirildi, gözaltılar çoğaldı.

Şüphesiz bunlar TC devletinden beklenen önlemlerdi. Keşke her 1 Mayıs da Ülkemizde bir Mayıs sendromu yaşansa ya da her 1 Mayıs Newrozlaşabilse Ülkemizdel.. 1 Mayıs kutlamalarına 30 Nisan'da D.Ü. Eğitim Fakültesinde forum yapılarak başlandı. 30 öğrenci gözaltına alındı ardından.

1 Mayıs kutlamaları için OHB Valiliğine giden sendika temsilcilerine miting izni verilmemiş. Dolayısıyla 1 Mayıs akşamı gözler sendikalarda... İlk çağrıyı TES-İŞ yapıyor. Ertesi gün müessese müdürlüğünde kutlama var... Çağrılıyız. İkinci çağrı ise Harb-İŞ'ten ... Onlar da Diyarbakır şubesinin bahçesinde kutlama yapacaklar...

2-3 gündür şehirde havalar bozuk. Bir güneş açıyor, ardından yağmurlar, sonra tekrar güneş... Bu yağmurlu 1 Mayıs sabahı insan K. Burkay'ın dizelerini düşünmeden edemiyor, TES-İŞ'in kutlamalarına giderken: "İklim (mi) değişti, Akdeniz oldu (mu).."

Büyük bir kalabalık beklerken gözlerimiz yüze yakın küçücük bir toplulukla karşılaşınca hayıflandık doğrusu.. Nasıl çıkar Bir Mayıs'ın anlamı, sıklığı olmayınca yumruk..?

Kutlamaya, salonda bulunan saz ekibinin Kürtçe okuduğu 1 Mayıs marşıyla başlandı TES-İŞ'de. Basından Aydınlık Gazetesi, Medya Güneşi Dergisi, Newroz Dergisi ve Azadî Gazetesi'nin bulunduğu şenlik, daha sonra söylenen Kürtçe türkülerle devam etti... Bir ara kesilen türkülerin ardından, Tes-İş 1 Nolu Şube Başkanı Ali Öncü'nün konuşma yapacağı duyuruldu. Kürsüye

çıkan Öncü, bütün katılanları, şehitler için bir dakikalık saygı duruşuna davet etti. Ardından, herkesin bayramını kutlayarak söze başlayan Öncü, şöyle devam etti: "Günümüzün gelişen ve değişen dünyasında, artık yukardan aşağıya da yatılan resmi ideolojilerle, egemen sınıfların dayattıkları normlarla, işçi sınıfı hareketinin kendine, sorumlu olduğu kitlelere yönelik ve onların sorunlarına doğru çözümler üretmelerinin mümkün olmadığını göstermiştir.."

Değerli dostlar, değerli arkadaşlar; Sorunun adını koymakta, sorunu tahlil etmekte cesaretli ve gerçekçi davranılmazsa, çözüm için de hiç bir şey yapılamaz. Bölgemizde yaşanmakta olan sorun, Kürt Sorunudur. Zira, hükümetin başı olan başbakan da bu gerçeği resmen kabul ettiklerini açıklamıştır. (...) Ancak, Kürt sorunu hala dünyadaki değişimlere rağmen 70 yıllık militarist yöntemle çözülmeye çalışılmaktadır. Çağımızda artık büyük imparatorlukların, güç merkezlerinin bile "ulusal talepler ve sorunların" çözümünde, özgürlük ve demokrasinin dışında durmadıkları, 30 binlik, 500 binlik etnik azınlıkların bile "kendi geleceklerini belirleme" ve "eşitlik temelinde, barış ortamı içinde ve bir arada yaşama" prensiplerinden yararlandığı bir dünyada, bölgemizde Kürt halkının, hadi bırakalım kendi geleceğine sahip çıkmasını, kendini, kendi kimliğini ifade etme noktasında bile yoğun bir askeri ve siyasi zor altında tutulması insanlığa reva mıdır? (...) Bugün artık ülkemizin büyük şehirlerinde bile insanların can güvenliği kalmamış, faili meçhul cinayetler alıp başını gitmiştir." Konuşmasında Yeni Dünya Düzeni'ne de değişen A. Öncü "Yeni

Dünya Düzeninin faturası işçi ve emekçilere çıkartılmaktadır...

Eğer gerçekten bir demokrasiye geçilecekse, OHB, koruculuk vb. diğer bütün çifte standartlı uygulamalar sona ermeli, Kürtler gerçekten tanınmalı, kültürel hakları verilmeli, örgütlenme hakkı verilmeli, kendi kaderini tayin hakkı ve geleceklerine ilişkin söz sahibi olma hakkı verilmeli, taraflardan birinin başlattığı ateşkes'i baltalayacak davranışlara girilmemeli ve bu konularda bir an önce kolları sıvama-lıdır" dedi.

Kürsüden inen Öncü'den sonra da kutlama şenlikleri devam etti. Halaylarla, türkülerle devam eden şenlikte polislerin de halaya katılıp oynamaları dikkat çekti.

HARB-İŞ'teki kutlamaya 80 dolayında işçi katıldı. Bahçede yapılan kutlamada davul-zurna eşliğinde halaylar çekildi, türküler söylendi. Hava koşullarının kötü olması nedeniyle kutlamalar kısa sürdü..

Özetle, 1 Mayıs'a işçiler ilgi göstermedi Diyarbakır'da... Bu hem sendikalara olan güvensizlik, hem gelir dağılımındaki uçurum, hem de işsizlik tehdidi altındaki işçilerin politikadan yalıtılmasından ileri geliyordu.

Ülkemizde, 1 Mayıs'ların görkemli geçmesi için sınıfsal mücadelenin ön plana çıkmasına çok yoğun bir ihtiyaç vardır. ■

ALMANYA METAL ENDÜSTRİSİNDE GREV

E. Şehmuz Demir
Şahin Çelik

GELEN KAVGANIN BAŞLANGICI

Almanya'da grev dalgası... Özellikle eski Doğu Almanya sınırları içinde esen grev rüzgarı Batı'yı da etki alanına alıyor. Metal işçilerinin, işverenlerin daha önce yapılan sözleşmeleri iptale yönelik tutumlarına karşı başlattıkları ve % 85'lik bir "evet" oylaması sonucuyla boyveren grev hareketi, çeşitli işkolardan ihtar grevleri, protesto gösterileri ile destek buluyor. Doğu Almanya'da başlayan grev, Batı Almanya metal işçilerinden 50 bin üzerinde bir katılımı başlatılan grev ile destekleniyor. Alman işçi sınıfı, sınıfın sendikasılaştırılması, örgütlü silahlarından arındırılması yönündeki işveren-hükümet ikilisinin saldırı girişimlerini geri püskürtebilmek için tarihi bir sorumlulukla yüzyüze.

Daha somutta, eylemin nedenleri, kaynakları ve eylemin tarihi boyutu ne?

Doğu Almanya'daki metal ve çelik endüstrisindeki grev Batı Almanya'da yepyeni bir çatışma başlangıcının haberini veriyor. Grev nasıl geçerse geçsin, sonrası, daha önceki gibi olmayacak. Çünkü kampanyalar gündeme getirilmektedir. Şu anda esas saldırı noktası işveren ve sendikaların yapmış olduğu anlaşma otonomisidir. Mesele yeni sözleşmelerle ilgili değil, aksine yapılmış geçerli sözleşmelerdir. İşverenin bu sözleşmelere uymamasıdır. Doğu'daki metal işverenlerinin

sözleşmeleri feshetmeleri bir provokasyondur. Bu, diğer alanlarda da hayata geçirilmesi düşünülen bir pilot projedir. İşverenler için sendikaların gelecekte sözleşme yapacak güç olmaktan çıkmaları gerekiyor. İşverenlere göre Almanya'da yarından itibaren sözleşmelerdeki geçerliliklerin yok edilmesi için normal iş sözleşmesi olmalı. Böylelikle bu sonuçların gereği olarak sendikaların üyeleri ve sendikaların etkileri azaltılmalı. Ve sonra işverenlerin tüm toplum üzerinde hükümlerini hiçbir engelle karşılaşmazın gerçekleştirmeleri mümkün olmalı.

Yanlış anlamayı önlemek için belirtmemiz gerekiyor:

Bu kavga yalnızca eyaletler için ve ayrıca İG METALL (Metal Endüstrisi Sendikası) için değil, bu kavga metal endüstrisindeki sözleşmeler içindir. Çünkü bunlar Almanya'yı toplumsal ve sosyal politik olarak çok gerilere götürmeye, kendi çıkarları için örgütlü gücü, sendikaları güçsüzleştirmeye çalışmaktadır.

Eğer işverenlere Doğu Almanya'daki geçerli sözleşmelere uymama ve istedikleri gibi anlaşma yapma olanağı doğarsa, işte o zaman sözleşme hakkının yok edilmesi için önemli bir adım atılmış olur. İG METALL bu konuyla ilgili ihtar grevi sırasındaki bir bildirisinde şöyle diyor:

"İşverenler böylece her zor sosyal koşulları kendi çıkarları için kullanabilirler."

Ve İG BASIN bir bildiride

şöyle diyor:

"Batıda da işverenler sözleşmelerin bağıllığından kaçıyorlar. Şu andaki Doğu'da oynanan oyunlar Batı için son prova niteliğindedir."

Tekstil endüstrisindeki işverenler yapılmış olan anlaşmaları iptal etmek istediklerini söylüyorlar. İş saatlerinin azaltılması ile ilgili planlar sürekli gündeme getiriliyor. Helmut Kohl, iş saatlerinin uzatılmasını istiyor. Diğerleri haftalık çalışma süresinin 40 saat olmasından söz ediyor. İşsizlik parasının, sosyal yardımın, sağlıkla ilgili hakların, emeklilik parasının daha da kırılması isteniyor. Halkın büyük çoğunluğunun reel gelirin azaltılması, iş alanlarının yok edilmesi, 40 yılda elde edilmiş kazanımların yok edilmesi isteniyor. Ve böylece toplum köklü bir revizyona uğratılmak isteniyor.

İşte işverenin bu planı, Doğu Almanya'da ve metal alanındaki sözleşmelerle ilgili değil. Sadece prensiple ilgilidir. Söz konusu olan halkın sosyal hakları ve var olma kavgasıdır. İşverenle hükümetin istedikleri gerçekleşirse, bu, sendikalar için bir yenilgi olacaktır. Bunun derin bir sembolik içeriği var:

2 Mayıs 1933'te, 60 yıl önce tekeller sendikaları yok etmek için Nazileri saldırtmışlardı. Şimdi de -başka biçimde- sendikal haklara saldırı söz konusudur. Dolayısı ile, Metal işçilerinin başlattığı ve giderek genişleyen grev ve eylem dalgasının tarihi bir önemi misyonuna vardır. ■

Malatya Büromuza 1 Mayıs Operasyonu

Newroz / Malatya

Malatya Newroz büromuz 29.4.1993 günü saat 15.00 sıralarında Terörle Mücadele Şubesi ekiplerince basıldı. Bu baskında bol miktarda yayına, özel eşyaya, fotoğraf makinasına ve teybe el konulup, büroda bulunan toplam 17 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 8 kişi 1.5.1993 tarihinde, 9 kişi 3.5.1993 tarihinde DGM'de serbest bırakıldılar.

29 Nisan 1993 günü, Newroz 1 Mayıs Özel Sayısı dağıttıkları gerekçesiyle evlerine gitmekte olan okurlarımızdan Ali Yoltaş, Hakan Kayakıran ve Vahap Kodaş, Cemal Gürsel mahallesinde saat 13.00 sıralarında gözaltına alındılar. Aynı gün saat 15.00 sıralarında büroyu basan sivil ve resmi 40 kadar polis büroda arama yapacaklarını söylediler. Temsilci Hasan Buran, arama izni olmadan arama yaptırmayacağını söyleyince "Arama izni geliyor, o gelene kadar biz arayalım" dedilerse de temsilci arama yaptırmayacağını söyleyince tartışma çıktı. Polisler, "Biz arama izni olmadan da ararız" deyince temsilci, "tabiki ararsınız, her zaman yaptığınız şey zaten" dedi. Arama kararı gelmeden aramaya başladılar. Ardından arama kararı geldi. Bu karar büromuzla ilgili değildi, Müceli caddesinde bulunan Özmert matbaasını İnan İşhanında Kat 2 No: 52 olarak yazdırıp mahkemeyi yanıltarak arama kararı çıkarılmış. Temsilci "bu arama kararı ile burayı arayamazsınız, kaldı ki bu matbaa ne bu iş hanında ne de numarası 52'dir. Bizim büronun numarası 62" deyince, polisler ikinci bir arama kararı çıkararak arama yaptılar. Bu esnada büroya karakol kurarak, gelen kim olursa olsun bir daha dışarı bırakmadılar. Gelenleri işçi ve öğrenci olduklarını, yarın okula ve işe gideceklerini söylemelerine karşın bırakılmadılar. Temsilciye "Bu insanları neden yakıyorsun, yoldan çıkarıyorsun" gibilerinden kendilerini haklı çıkartmak için suçlayıcı laflar sarfettiler. Bunun

üzerine temsilci "Biz kimseyi ne yaktık ne de yoldan çıkardık. Bunu siz yapıyorsunuz. Bizim ve bu insanların hiç birşey yapmadığını bildiğiniz halde bunları fişlemek istiyorsunuz" cevabını verdi.

Arama esnasında yurtdışından ve yurtiçinden gönderilen yayınlardan KKP, YCKK yayınlarını çıkartarak, "siz bunları burda çoğaltarak dağıtıyorsunuz. Newroz'da da dağıttınız" denildi. Büroya gelen bir daha çıkma imkanı bulamadığından, aralarında dergimizin eski Yazı İşleri Müdürü Celal Albayrak ve eski muhabirlerimizde Süleyman Yaman'ında bulunduğu 16 kişiyi kelepçeleterek terörle mücadele şubesine götürdüler.

Dikkat çekicidir; karakol kurma, gece 21.00'e kadar sürdü. Bu esnada, Newroz, Emek, Emek Dünyası, Yöneliş, Toplumsal Dayanışma, Newroz 1 Mayıs Özel Sayısı, Dengé Kurdistan, Birlik Yolu, Ekimler, PSK, PKK-Vejin, TDKP, TKEP, TKEP-L, KKP, YCKK imzalı yayınlar ve büroda bulunan basın açıklamalarıyla büroya ait defterler, fotoğraf makinası, diktafon, kasetler, çekilen resimler, duvardaki pano ve resimler, yazılar sökülüp alındı. Büronun son hali bir enkaz halindeydi.

Aynı gün saat 21.00'de Temsilci Hasan Buran, buradan alınan eşyalarla terörle mücadele şubesine götürülerek, KKP üyesi olarak sorgulanmaya başlandı. Bu haksız gözaltı olayını protesto eden Newroz temsilcisi Hasan Buran ve diğer arkadaşlar açık grevine başladılar. "Demek açık grevindesiniz; bu örgütsel tutumdur" diyerek siyasi savunma yapılmasını istediler. Bununla okurlara büroda bulunmalarının yasadışı bir iş olduğu ima ediliyordu. Okurlara, "yaptıklarının önemli olmadığını, kendilerine KKP ile ilgili bilgi gerektiğini ve bilgileri almak için herşeyi yapabileceklerini" söylüyorlardı. Arkasından YCKK bildirimlerini kimlerin dağıttığını söylemeleri için birçok kişi tazyikli su ve kabadayakla iş-

kenceden geçiriliyor, "her Newroz okurunun sonunun böyle olacağı" belirtiliyordu. 5 gün boyunca Mehter Marşı olan kaset kulakları sağır edecek düzeydeki bir sesle dinletildi. Okurların bir çoğuna ajanlık teklifi yapıldı. Bu esnada tüm okurlara Alevi mi-Sünni mi oldukları soruldu. "Burada müslümanların adaleti geçerli, Newroz adaleti hiç bir zaman geçmeyecek" diyerek 5 gün müslüman adaleti yaşatıldı.

Temsilci Hasan Buran aynı zamanda İHD Malatya Şubesi Yönetim Kurulu üyesi olduğundan, işkence olaylarıyla, insan haklarıyla fazla ilgilenmemesi yönünde tehdit edildi ve "Dernek Başkanı Av. Yıldız Kolvacık'a söyleyin burnunu her yere sokmasın. Bir kazaya kurban gidebilir" şeklinde sözler sarf edildi.

Ayrıca 1 Mayıs mitingi için Antep'e gidileceğini, bunu Newroz bürosunun organize ettiğini belirterek, ilgili pankart ve afişlerin teslim edilmesi istendi.

1.5.93 günü 8 okur serbest bıraktıldı, diğer kalan 9 kişi için 7 yıldan 15 yıla kadar ceza ile cezalandırılacağını; bizlerden sonra TDKP, TİKKO, TKP-ML Hareketi'ne operasyon yapacaklarını söylüyorlardı.

3.5.93 günü temsilci ve 8 arkadaşın çıkarıldıkları mahkemede Hasan Buran'ın tutuksuz yargılanması, diğerlerinin serbest bırakılması kararı alındı.

Bu ve benzeri olayların Malatya Valisi Saffet Arıkan Bedük'ün Malatya'ya gelişyle hız kazanması dikkat çekicidir. Dergi bürolarına yapılan baskılar, gözaltılar, derneklerin kapatılması, kamu sendikalarının kongrelerine izin verilmemesi, demokrat kesimlerin gerçekleştirmek istedikleri sosyal içerikli konser, tiyatro, şenlik gibi etkinliklere izin verilmemesi Malatya'da ciddi oyunların tezgahlandığını göstermektedir. Ve bu oyun tezgahçılarının başında da sayın Vali bulunuyor. ■

CHRIS HANI KATLEDİLDİ!

Süleyman Değirmenci

Kara Afrika'nın umudu, Güney Afrika Komünist Partisi lideri ve ANC (Afrika Ulusal Kongresi)'nin silahlı kuvvetler komutanı CHRIS HANI, Polonya asıllı 40 yaşlarındaki faşist Janusz Wulus tarafından 10 Nisan 1993 tarihinde silahla vurularak öldürüldü. Katil, 1981 yılında Güney Afrika'ya göçetmiş ve faşist AWB partisinde faaliyet göstermiştir. Ayrıca muhafazakar partiyle de kuvvetli ilişkilerinin olduğu biliniyordu.

Genel bir çıkışsızlığa düşen ve arayış içine giren kapitalizm, bir yandan Doğu Avrupa ülkelerinde milliyetçiliği körükleyip, lokal savaşlar başlatarak çıkışsızlığını atlatmaya çalışırken, diğer yandan dünya genelinde komünist örgütlere karşı saldırılarını yoğunlaştırıyor. Ancak bu saldırılar, emekçi halkların ulusal ve sınıfsal mücadelelerini durduramayacağı gibi, onların önderlerinin yok edilmesi de kurtuluşları olmayacak ve halkların kapitalizme karşı kinlerini artıracaktır.

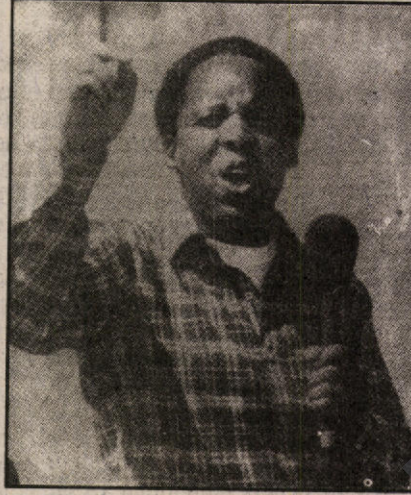
Güney Afrika Ulusal Kongresi ve Güney Afrika Komünist Partisi yöneticilerinden CHRIS HANI 10 Nisan 1993 tarihinde faşist besleme J. Wulus tarafından katledildi.

C. Hani kimdir? 28 Haziran 1942 yılında doğan ve asıl ismi Martin Thembile olan C. Hani neden öldürüldü? İşte bunu kısacada olsa anlayabilmek için Hani'yi yakının tanıyan iki aydının, O'nun ölümü ardından yazdıklarına bakmak gerekiyor.

Bu yazarlardan Pollo Jordan CHRIS HANI'yi şöyle tanımlıyor:

"ÖRNEK BİR DEVRİMCİ"

"CHRIS HANI, Güney Afrika politikasında silinmez bir iz bıraktı. 20 yaşında iken Komünist harekete katıldı ve dışlanmanın, fakirliğin, baskı ve zulme karşı gelenlerin şampiyonu olarak alkışlandı. 1992 Ekiminde yapılan bağımsız bir kamuoyu yoklamasında Mandela'dan sonra ikinci sevilen lider olarak belirlendi. 1991 yılında ANC (Afrika Ulusal Kongresi) konferansında örgütün en tepesine getirildi.

O, ANC'nin genç liderleri arasında eşsiz; G. Afrika'daki her şehrin etrafında oluşan yoksul semtlerde yaşayan insanlarla ve tarım işçileriyle iç içe geçmiş ve bir sazın teli gibi onlara aheng veren; istediği zaman kitleleri ayağa kaldıran, Latince ve eski Yunanca bilgisiyle bilginler arasında ağırlıklı yer edinen biriydi.

Halk arasında yaşlı, genç herkes, O'nun ırkçı ve ekonomik sömürü sisteminin sorumlularına karşı sonsuz bir kinle dolu olduğunu gördüler. 1967'de Zimbabve'deki liderlik kampanyası sırasında, 1983-84'de Angola'da ve 28 yıl süresince G. Afrika'daki mücadelelerinde, askeri yeteneklerinden dolayı çok geniş desteğe sahipti. Aynı zamanda bu, O'na, UMUKHONTO WE SIZWE askerlerinde çok büyük hayranlık kazandırdı. Kasabalarda, şehirlerde ırkçılığa karşı savaşan gençliğin bir komutanı olarak, elde silah duran görünüşüyle insanların gönlünde unutulmaz taht kurdu.

HANI, ayrıca en geniş çevrelerce bilinen ve benimsenen ANC ve SACP (G. Afrika Komünist Partisi)'nin programlarının geliştirilmesine büyük katkısı olan çok yetenekli bir politik stratejistti. O, kendi sınıf kökenini anmayı ihmal etmeyen (Babası göçmen bir tarım işçisi, annesi okuma-yazma bilmeyen ve Cofimuaba Transko'i'den gelen bir göçmen köylüdür), kültü-

rel eğitimini politik amaçları üzerine temellendiren biriydi. O'nun yaşamı boyunca üstlendiği görev ve inandığı görüş; G. Afrika'daki ekonomik eşitsizlik sürdüğü müddetçe, çoğunluktaki siyahların, G. Afrika'da ulusal özgürlüğe kavuşamayacaklarıydı.

O, G. Afrika'da demokratik değişimlere doğru kıvrıdanmalarla birlikte halkın yüz yüze kaldığı mücadele ile, kurduğu ve yönettiği güçlü komünist partisinin ilişkisini ve partisinin bu mücadeledeki rolünü gördü.

O, mücadele arkadaşları arasında paha biçilmez duyarlılığı, insani kişiliği ve sıcaklığıyla bilinen biriydi. O'nun katli, ANC ve SACP önderliğinde hissedilir derecede büyük bir boşluk bıraktı. O'nun bıraktığı boşluk uzun bir süre hissedilecektir. Ama O, hiç bir zaman unutulmayacak ve idealleri her zaman yaşatılacaktır.

HANI'yi tanıyanlardan VICTORIA BIRITTAIN'de Hani'yi tanımlamaya şöyle devam ediyor.

"1960'ların sonlarında Rodeyalılar savaşında aktif rol oynadı ve bu savaşta çok sayıda G. Afrikalı savaşçı arkadaşlarının yaşamını yitirdiğine tanık oldu. O'nun ününün ve paha biçilmez yiğitliğinin başlangıcıydı bu. 1974 yılında ANC'nin ulusal yürütme kurulu üyesi iken 7 yıl boyunca CAPE ilinin Lesotto kasabasında MK'nin yeraltı faaliyetlerini yürüttü. Burada kendisine, G. Afrika güvenlik güçlerince arabasına bomba konarak ilk suikast girişimi yapıldı. Bu onun yenilmez direncini ve ününü artırdı.

1982'de MK'nin Politik Komiserliğine seçildi. Bu yıllarda bölgede çok politik oyunlar dönüyordu ve moral bozucu bir ortam egemendi. Reagan yönetimi tarafından yapılan politik dayatmalar vardı. 1984'de G. Afrika ve Mozambik arasında yapılan "Nikomati" anlaşması ile ANC Naputo'dan zorla atılmak isteniyordu. 1986'ya doğru genel askeri komutan oldu. 1980'lerin başında ANC'nin Angola'daki gerilla lideri idi. Bu pratik yaşam onda derin izler bıraktı. ■

İSKAN KANUNU

Ali Hesinker

Homojen bir ulusun bir kesiminin, ulusunu ve ülkesini "bölmek" için çalıştığına tarihte rastlanmamıştır. Eğer bir devletin egemenleri "Bölücülük yapıyorlar" teranesiyle ortalığı velveleye veriyorsa, bilinmeli ki orda etnolojik bakımdan farklı bir toplum vardır ve terane, bu farklı toplumun doğal haklarını kullanmak istemesinden ileri gelmektedir.

Türkiye'de, ulusal soruna, Kürt sorununa gönderme yapan kimileri "Osmanlı bu işi bizden -TC kasedediliyor- daha iyi çözmüştü" demektedirler. Osmanlı'nın "bin bir milleti nasıl birarada tuttuğu" tarihin malumudur. Osmanlı tarihi, fetihler tarihi olduğu kadar, aynı zamanda fethedilen yerlerdeki toplumların eski statükolarını elde etmek için imparatorlukla yaptıkları mücadeleler tarihidir de. Bu yadsınamaz. Ayrıca, eski statükolarına geri dönüş mücadeleleri, koyu feodalite döneminde, pek tabiiki etnik farklılığın tam bir tezahürü olamazdı. Ama ne zaman ki içsel gelişim, kapitalizmin şafağında farklı olarak yoğun ayrılma mücadeleleri de sözkonusu oldu. I. Dünya savaşı sıralarında hemen tüm Doğu Avrupa uluslarının ayrılmaları gerçekleşmişti. Hıristiyan oldukları için değil ayrı uluslar oldukları için ayrılmışlardı. Bu dönemdeki ayrılık için dinamizmini, 15. yy. toplumlarında aramak sosyoloji bilimini bilmemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu teokratik - dinsel - bir yapıya sahipti. Buna rağmen müslüman Arapları da bünyesinde tutamadı. Çünkü din, farklı ulusları birarada tutabilecek bir olgu değildir. Tüm baskılara rağmen uluslaşmış olan Araplar imparatorluktan ayrıldılar. Kürtler'de 19. yy. sonlarından itibaren ayrılma mücadelesine girdiler.

Osmanlı İmparatorluğu, tarihin de tanık olduğu gibi farklı toplumları ZOR ile bir arada tutmuştur. Farklı toplumların dil ve kültürlerine dokunulmuş olması ise, imparatorluğun egemen milliyetinin - Türklerin- dahi henüz farklılığının bilincine erememiş olmasında aranmalıdır. Kendisi bir ulus olmayan egemen toplumun, farklı olanların dili ve kültürü ile uğraşması; asimilasyon politikası oluşturup uygulaması beklenemez.

Osmanlı'nın mirası TC tarafından devralındı. TC'nin kuruluşu Türk toplumunun ulus düzeyine eriştiğini gösterdi. Zaten Türkler bu düzeye eriştiğinde de ayrılmadık yalnızca Kürtler kalmıştı. Siyasi olarak, TC'nin kuruluşuyla birlikte, Kürtlerin ayrılmalarının pratiğe geçirilmesi gerekiyordu. Ama, Türk egemen sınıfının özel çıkarı, Kürt ulusunun ayrılma talebiyle çelişti. Ve bu talep, tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi tek yöntem olan ZOR ile

bastrıldı. Cumhuriyet döneminde Kürtlere uygulanan ZOR, pek doğal olarak dil, kültür unsurunu da kapsadı. Kürt dili yasaklandı. Kürt kültürünün bir çok unsuruna Türklük adına sahip çıkıldı, ya da küçümsendi, hor görüldü; bunların yetmediği yerde yasak uygulandı. Türk olmak, TC anayasasının zorunlu bir maddesi haline getirildi. Başka bir ifadeyle Türk olmamak yasak haline getirildi.

Kürtler, sözkonusu edildiği gibi, Osmanlı döneminde de ayrılma taleplerini dile getirdiler ve bunu için kalkışmalarda bulundular. Muhtelif nedenlerle ayrılmayı gerçekleştiremediler. Sorun TC dönemine sarktı. Kürt istekleri TC döneminde de devam etti. Cumhuriyet döneminde Kürtler bir çok kalkışmalar, isyanlar gerçekleştirdiler. Bunlardan bir kaçını sıralayalım:

1925 Şeyh Said, 1925 Raman ve Reçkotan, 1925 Sason, 1926 Ağrı, 1926 Koçuşağı, 1927 Mutki, 1927 Ağrı, 1929 Erüh, 1930 Oramar, 1930 Ağrı, 1930 Pülümür, 1937 Sason, 1927 Dersim. Ve diğerleri. Görüldüğü gibi, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş tarihi aynı zamanda Kürtlerin de ayrılma mücadelesi tarihidir. Belirtmek gerekir ki yukarıda sözü edilen ve edilemeyen her isyan, her hareketin ardından yoğun katliamlar, hapsedmeler, göçürmeler, sürgünler vb. gündeme gelmiştir.

Türkiye devleti, Kürt sorununu hem yok saymış hem de kendince halletmek için, bir dizi tedbirlere başvurmuştur. Temel olanı her zaman askeri zor; katliam, hapis, göçürtme, sürgün olmuştur. Özellikle Kürtlere karşı uygulanan yoğun asimilasyon politikasının tamamlayıcı bir unsur olarak sürgün politikasına çokça başvurulmuştur. Sürgün Osmanlı döneminde de uygulanmaktaydı. TC döneminde ise bu daha planlı bir uygulamaya kavuşturuldu. Bunun için yasalar hazırlandı ve uygulandı. İlk sürgün yasası bilindiği gibi 10 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı "Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun"dur. Şeyh Said ve onu takipeden Sason, Ağrı, Koçuşağı, Mutki ayaklanmalarından sonra, sürgün işinin bir yasa çerçevesinde yapma zaruretinin doğduğu anlaşılıyor. Bu zaruretin de, demokrasiye, hukuka, yasaya, bağlılıktan çok, uluslararası görünüm kaygısından kaynaklandığı muhakkaktır.

Bir ulusun tümünden yerinden edilmesi ve yerinden edilen ulusun da yeni yerde başkalaşmaya gönülden rıza göstermesi mümkün değildir. Ayrıca, böylesine geniş kapsamlı alt üst oluşun mali, sosyal, ekonomik ve siyasal yükünü hiç bir devlet kaldıramazdı. Sürgünler yapıldı ama bu toplumun tümünü yerinden etmeye yetmedi. Üstelik "Bazı

eşhasın, Şark mıntukasından garp mıntukasına nakline" rağmen ne Kürtler haklı davalarından vazgeçmiş ve ne de Kürdistan boşaltılabilmıştır. Kürtler, Tendürek'te, Sason'da, Pülümür'de, Zeylan'da, Ağrı'da, Oramar'da isyan ve ayaklanmalar gerçekleştirmeye devam etmişlerdir. Devlet, pek işlerlik kazanırdımadığı 1097 sayılı sürgün yasasını yenileme ihtiyacı duymuştur. Bu amaçla 14 HAZİRAN 1934 tarih ve 2510 sayılı tamtekmil yeni bir sürgün yasası çıkarıldı. Çünkü sürgün politikası, Kürdistan'ın boşaltılması ve boşalan Kürdistan'ın da Türk nüfusunca doldurulması gibi bir kapsamda yürütülmesi ihtiyacından hasıl olmuştu. Mecburi İskan Kanunu denen 2510 sayılı kanun da buradan ihtiyaç haline gelmişti.

2510 sayılı yasa, gerek meclisteki görüşmelerde dile getirilen gerekçeleri ve savunmaları ve gerekse maddeleri bakımından bir hayli ilginçtir. Bunun normal bir yasa ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Normalde, yasalar, insanlar arası muhtelif ilişkilerin, birbirlerine karşı insanların, insana karşı devletin, devlete karşı insanın ilişkisi, hak ve ödevlerini düzene bağlayan ve yürürlükteki toplumsal rejim tarafından belirlenen hukuki normlardır. Oysa 2510 sayılı yasa, bir siyasal coğrafyanın boşaltılmasını gösteren bir askeri hareket planından farksızdır. Yasa, tam tekmil bir yasadışılık-yasadışılık örneğidir.

Adı "İskan Kanunu" olan bu yasa, biri 7, diğeri 14 Haziran 1934'te yapılan meclisin iki oturumunda ele alınıp görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Yasanın görüşülmesi sırasında, resmi görüş çerçevesinde bir hayli renkli konuşmalar yapılmıştır. İlginç bulduğumuz -aslında konuşmaların her kelimesi ilginç- bazı kısımları kısaltarak okurumuza sunmak istiyoruz.

Kütahya Milletvekili Naşit Hakkı:

"Aziz arkadaşlarım, yurdumuza ülkümüzdeki şekli verecek, bugünkü bakir varlık üzerinde hür, zengin ve sağlam nesilleri yaratabilecek, Türk olmanın şeref ve değerini bu topraklarda yaşayanların iliklerine kadar işletecek olan inkılabın ana kanunlarından belli başlısı olmak mümtazlığındadır.

..... Bu vatan üzerinde sınıfı tezadı yaşatmamak için bizim prensiplerimizi tanımayanlarla mücadele çok çetin oldu. Muhtelif silahlı isyanlar, irtica hareketleri, dağ başlarında soygunculuk ve mütecavüzler eksiriya aşiret ruhunda beslendi. İnkılap idaresi halk ile devlet arasında nüfus ticareti yapan, halkın kanını emen, ırzına malına ve hayatına hükmedenlerle korkusuzca çarpıştı. Ve bu devletin iştirak kabul etmez varlığını hepsine tanıttı. İşte bugün bu şeref abidesini, bu büyük savaşın sonunda kurulan sarsılmaz âsayaş ve inzibat temeli üzerine dikiyoruz. Gerçekten aşiret müessesinin tasfiyesi için konan kökten hükümler bu yüz kararı teşkilatı çökretecek kadar kuvvetlidir. Bir daha filiz verdirmeyecek kadar sağlamdır...."

Samsun Milletvekili Ruşeni:

"... Bu kanun memleketin en büyük derdine ve en derin yarasına neşter vurmuş, hastalığı bütün çıplaklığı ile ortaya çıkarmış ve tam devasını araştırmıştır. Hükümet Esbabı Mucise layihasında pek

güzel anlattığı gibi imparatorluğun ilk teşekkülünde devşirme usulü tımar ve zemet kaideleri ile pek az zaman zarfında yabancı ülkelerde milyonlarca yabancı insanlar Türk istilasına aşık olmuşlar, Türk ülküsüne katılmışlar, Türk kültürü ile kaynaşmışlar, Türk kanına girmişler ve çok faydalı Türk olmuşlardır. O devirlere göre, en uygun olan bu temsil sistemleri ile, bu kadar faydalı neticeler alınmış iken daha sonraları imparatorluk yalnız dini benimsemiş ve bütün ayrılıkları başıboş bırakmıştır. Yavaş yavaş yabancı dinler de, yabancı dillerde ve yabancı soylar başıboş kalmış ve bir çok imtiyazlar almıştır. İşte bundan dolayı koca imparatorluk tam manasıyla bir kozmopolit dünyası olmuştur.

Bu suretle müslüman olan muhtelif soylar ile yabancı diller konuşan Türkler imparatorlukta ayrı ayrı kümeler ve milletler halinde ayrı duygular, diller, ayrı adetler ve hatta ayrı elbiseler ile birbirinden ayrılmıştı. Asırlarca yalnız dinden ilham alarak Türk'ü kardeş tanıyan ve Türkleşmeye pek müsait olan bu kümeler çok yazık ki, saltanatın her ayrılığı takviye edercesine hoş görmesi yüzünden imparatorluk yavaş yavaş içinden çürümüş ve dışarıdan gelen akımlara dayanamayarak, dağılmıştır. Bunun acı misallerine bugün kendi dilimizde arayıp bulabiliriz....

Son üç dört asır zarfında saltanatın yarattığı hastalık maalesef Türklüğünü unutarak o soylara karışmaya müsteit olmuştur. Bugün Mısır'da, Filistin'de, Suriye'de, şurada burada Araplaşan Türkler yüzbinlere balığ olmaktadır. Mide mutlaka canlı şeyler yemekle yaşar. Yani yaşayan yaşayarı yiyerek yaşar Ferdin midesi olduğu gibi milletlerin de midesi vardır, o da insanları ve kümeleri yiyerek yaşar....

Kanunda Heyeti Vekili Kararı ile tedbir almak için Dahiliye Vekilinin selahiyetli olduğu gösteriliyor. Evlerinde ve muamelelerinde ayrı dil konuşan vatandaşların Türk dilini konuşmaları için tedbir almayı kıymetdar hükümetimizden ve muhterem Dahiliye Vekilimizden alenen rica ederim....."

Milletvekili Refik Şevket:

"..... Türk ırkının istikbalini temin etmek, Türk'ün Türk olarak yaşamasını temin etmek için en büyük çarelerden birisi lisanın Türkçeleştirilmesidir...."

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya:

"Muhterem efendiler, bu kanun memlekette büyük bir davanın hallini temin edecek bir kanundur. Fakat kanunun iyi talihi eseri olarak diğer bir davanın halliyle müştereken huzurunuza çıktı, o da dil davasının halli.

Biliyorsunuz ki efendiler, Türk akını ve medeniyeti asırlarca çok büyük kıfalarla hakim oldu ve gittiği yerlere medeniyetini, nüfusunu, dilini de beraber götürdü. İstismar tarihinde hiç bir kavim yoktur ki Türkler kadar istismar kaabiliyeti göstermiş olsun. Bugün Avrupa'nın her yerinde Türklerin diktiği abideler ve eserler meydandadır. Bugün Türk hakimiyetinin çekildiği yerlerde Türk'ün hasretini çeken milletler çoktur....

Bundan sonra hariçten yakın etrafımızda, iki milyona yakın halis Türk vardır. Bunların azar azar

ana vatana gelmeleri adeta mukadderdir. Bunlar eski, zor ve cebri muhaceret şeklinde gelmeyecek, kendi istek ve arzularıyla geleceklerdir. Kendilerini iskan ilminin icab ettirdiği kavaiidi içtimaiye ve iktisadiyeye göre, yerleştirmek de bizim borcumuzdur. Kanunda buna göre hükümler vardır. İskan keyfiyeti her yerde güç geçmiştir. Ve bunda hiç bir memleket muvaffak olamamıştır. Gene en çok muvaffak olan Türklendir.... Bu kanun tek dille konuşan, bir düşünen, aynı hissi taşıyan bir memleket yapacaktır...."

Meclisten yasa olarak çıkan 2510 sayılı sürgün-namenin gerekçesi, yasanın deyişimiyle "Eşbabı mucibesi" de özetle şöyledir:

"...Cihan Tarihinde büyük muhacerat sellerini ve akınlarını yapan ırkların başında Türkler ve Turani kavimler olduğu malumdur.

Çiftçiliğin ve demirciliğin babası olan ve kapladığı her mıntıkaya medeniyet götüren Türk'ün eski zamanda ve ortaçağda tezahürleri görünen temsil kudreti asırı bakiye ile medeniyet tarihi ile sabittir.

... Tanzimat Türk ve İslam camiaları yerine din, lisan, ırk ve hassasiyeti farklı unsurların karışımı halinde teşkil ettiği içtimai heyeti suni bir Osmanlılık camiası altında tuttu.

Dini ve emperyalist saltanatın memlekette idame ettiği mutlak idarenin bünyesi esasen milli temsil siyaseti uygulamasına müsait değildir. Mutlakiyet kendi varlığını birbiri ile anlaşamayan unsurların yanyana bulundurulmalarına ve birbirleri ile bağdaşmamalarına ve kaynaşmamalarına istinat ettiriyordu. Onun için muhtelif kıtalardan gelen muhacir unsurlar hane hane Türk kasaba ve köylerin içine dağıtılarak eritip temsil edilmeleri maksadı hiçbir zaman gerçekleşemezdi. Muhtelif vilayetlere gelen bu halk blok halinde müstakil köy ve mahalle teşkil etmek üzere yerli Türklerin arasına bir ihtilaf unsuru olarak katılırdı. Bunlar yıllarca kendi dilleri ile mütekellim kaldılar. Bütün Osmanlı devrinde Türkçeyi ana dili olarak benimseyemediler. Türk ırkına ve harsına mensup muhacirler bile blok halinde ayrı yerleştirilmek yüzünden ırkdaşlarına bütün bir Osmanlı devrinde ısınamadılar, gittiler.

.....
Bu 9 yıl zarfında Cumhuriyet hükümetince hal ve tesviyesine mavaffakiyet elveren dahili, harici birçok meselelerden sonra normal bir sistem tahtında milli bünyemizi korumaya, sağlamlaştırmaya mütecanisleşmeye ve milli harsımıza ve muasır medeniyet daha ziyade intikbakları matlup olan nüfus kütleleri üzerinde müsmir bir surette devlet eliyle işlemeye Türk nüfusunu kemiyet ve keyfiyetçe geliştirmeye müteveccih bir nüfus siyaseti takip ve tatbikatına sıra gelmiştir. .. Memleketimizde milli istihsalı arttırmak ve kıymetlendirmek için mevcut nüfusumuzu hem hariçten gelecek ırkdaşlarımızla arttırmağa, hem de dahilinde üreyip türemek imkanın kasıtlı olduğu dar geçimli muhitlerden kurtararak arazisi geniş mıntikalarda ırkı kuvvetlendirecek ve iktisadi refahı arttıracak sahalara nakledilecek vatandaşlar arasında fazla tevellüdat-

la ve sıhhi şeriati uygunsuz olan yerlerden kurtararak müsait mahallelere kaldırılacak nüfus kütleleri arasında..

... Yine dahili iskan safahatı cümlesinden olarak ana dili Türkçe olmayan nüfus terakümelerinin menni'ne ve mevcutlarının dağıtılması şekillerine ve bu suretle hars vahdetinin korunmasına ait tedbirlerin ittihaz ve tatbiki için hükümete kanuni salahiyet alınması düşünülmüştür. Bu meyanda ecnebilerin köylerde tesisi ikamet edememesini ve şehir ve kasaba hudutları dahilinde ecnebi nüfusun yekununun % 10'unu tecavüz eylemesini mutazammun hükümler tedvini ile milli bünyemizin korunması derpiş edilmiştir!"

Gerekçenin sadece bu kısaltılmış hali bile, bunun bir yasadın çok ırk mülahazasıyla savunma amaçlı bi ajitasyondan öteye gitmediğini göstermektedir.

Burada Kemalist ideolojinin ırkçı yanını tüm açıklığıyla görmek mümkündür. Bu görüşler aynı zaman da bilime karşı resmi ideolojinin nasıl ikame ettirildiğini de göstermektedir.

Kanun toplam 52 maddeden oluşmaktadır. Bu kanunun ilginç kimi maddeleri de şöyledir:

Mukamaddeme İskan Mıntukaları

Madde 1- Türkiye'de Türk kültürüne bağlılık dolayısıyla nüfus oturuş ve yayılışının bu kanuna uygun olarak icra vekillerince yapılacak bir programa göre, düzeltilmesi dahiliye vekilligine verilmiştir.

Madde 2- Dahiliye vekilligince yapılp, icra vekilleri heyetince tasdik olunacak haritaya göre, Türkiye, İskan mıntukaları bakımından 3 nevi mıntıkaya ayrılır.

1 Numaralı mıntukalar: Türk kültürlü nüfusun tekasüfü istenilen yerlerdir.

2 Numaralı mıntukalar: Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun nakil ve iskanına ayrılan yerlerdir.

3 Numaralı mıntukalar: Yer, sıhhat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleri ile başlatılması istenilen ve iskan ve ikamet yasak edilen yerlerdir.

Yukarıda yazılan iskân mıntukalarının tasdikli haritasında, zamanla ortaya çıkacak ihtiyaca göre değişiklikler yapılması dahiliye vekilliginin teklifi üzerine icra vekiller heyeti kararına bağlıdır.

Fasıl: 1

Muhacirlerin ve Mültecilerin Kabulü

Madde 3- Türkiye'de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden ve müctemian gelmek isteyen, Türk soyundan meskun veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskun kimseler iş bu kanun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliginin emri ile kabul olunurlar. Bunlara muhacir denir. Kimlerin veya hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit olunur.

Türkiye'de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret ilcası ile muvakkat oturmak üzere sığınanlara (mülteci) denir. 4. madde'de yazılı sebepler bu-

lunmayan mülteciler, Türkiye'de yerleşmek isterler ve bunu yazı ile buldukları yerin hükümetine bildirirler ise muhacir muamelesi görürler. Öbür mülteciler için vatandaşlık kanunu hükümleri tatbik olunur.

Dahiliye Vekilliği muhacirlerin ve mültecilerin alınma yollarını gösterir bir talimatname hazırlar.

Madde 4-

A: Türk kültürüne bağlı olmayanlar

B: Anarşistler

C: Casuslar

D: Memleket dışına çıkarılmış olanlar Türkiye'ye muhacir olarak alınmazlar.

Bulaşık hastalıklılar doğrudan doğruya hükümet hastanelerine gönderilip orada parasız tedavi olunurlar.

Madde 7-

A: Türk ırkından olup, hükümetten iskân yardımı istememeyi yazı ile bildiren muhacirler ve mülteciler, Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeye serbest bırakılırlar Hükümetten iskân yardımı isteyenler Hükümetin göstereceği yerlere gitmeye mecburdurlar.

B: Türk ırkından olmayanlar, hükümetten yardım istemeseler bile, hükümetin göstereceği yerde yurt tutmağa ve hükümetin izni olmadıkça buralarda kalmaya mecburdurlar. İzinsiz başka yere gidenler ilk defasında yerlerine çevrilirler. Tekerrürü halinde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile vatandaşlıktan düşürülürler.

Fasül: 2

İçerde Nakiller, Kültür ve İdare Tedbirleri

Madde 8- Türkiye içinde toprağı dar veya azmazlık, bataklık, ormanlık, dağlık ve taşlık olan yerlerde bulunan ve geçim vasıtasından mahrum olan köyleri, gerek meskun, gerekse göçebe bulunsun 3 numaralı mıntıklar halkını yaşayış ve sıhhat şartları elverişli olan yerlere nakletmeye, evleri dağılık, köyleri daha uygun merkezlerde toplamaya, huğları, obaları ve komları köyler içine kaldırmaya ve yenilerinin yapılmasını yasak etmeye Dahiliye Vekili selahiyetlidir.

Madde 9- Türkiye tabiiyetinde bulunan gezginci çingeneleri ve Türk kültürüne bağlı olmayan göçebelere, toplu olmamak üzere kasabalara ve serpiştirmek suretiyle Türk kültürlü köylere dağıtıp yerleştirmeye, casuslukları sezilenleri sınır boylarından uzaklaştırmaya ve ecnebi tebaası gezginci çingeneleri ve Türk kültürüne bağlı olmayan göçebelere milli sınırlar dışına çıkarmaya Dahiliye Vekili selahiyetlidir.

Madde 10-

A: Kanun aşirete hükmü şahsiyet tanımaz. Bu hususta herhangi bir hüküm vesika ve ilama müstenit de olsa, tanınmış haklar kaldırılmıştır. Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği ve bunların herhangi bir vesikaya veya görgü ve göreneğe müstenit her türlü teşkilat ve taazzuvarı kaldırılmıştır.

B: Kanunun neşrinden önce, herhangi bir hüküm veya vesika ile veya örf ve adetle aşiretlerin

şahsiyetlerine veya onlara izafetle reis, bey ağa ve şeyhlerine ait olarak tanınmış kayıtlı kayıtsız bütün gayrimenkuller devlete geçer. Bu kanun hükümlerine ve devletçe tutulan usullere göre, bu gayrimenkuller muhacirlere, mültecilere, göçebelere, naklolanlara, topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere dağıtıp tapuya bağlanır. Bu gayrimenkullerin aidiyeti sicillerindeki kayıtlara göre tesbit olunur.

Tapu sicilinde aidiyete dair bir kayıt yoksa, yahut kayıtlar yalnız şahıslar namına olup da, halk arasında bunların aşirete ait olduğu şayi bulunuyor ve aşiret fertleri de bu gayri menkullerden başkasına sahip bulunmuyorlarsa aidiyet tahkikat üzerine, o yerin idare heyeti kararı ile hallolunur. İdare heyetlerinin valilerce tasdik edilen bu kararı, katidir.

C: Bu kanun neşrinden önce aşiretlere reislik, beylik, ağalık, şeyhlik yapmış olanları ve yapmak isteyenleri ve sınırlar boyunda oturmasında emniyet ve asayiş bakımından mahzur bulunanları, aileleri ile birlikte münasip yerlere naklettirip yerleştirmeye, icra vekilleri heyeti kararı ile Dahiliye Vekili selahiyetlidir.

Ç: Türk tebaasından olup da, Türk kültürüne bağlı bulunmayan aşiretler fertlerinin dağılık olarak 2 numaralı mıntıklara, Türk tabiiyetli ve Türk kültürlü göçebe aşiret fertlerinin sıhhat ve yaşama şartları elverişli yerlere nakledip yerleştirmeye, Türk tebaası olmayan ve Türk kültürüne bağlı bulunmayan göçebe aşiretler fertlerini icaba göre Türkiye dışarisına çıkarmaya Dahiliye Vekili selahiyetlidir.

Madde 11-

A: Ana dili Türkçe olmayanlardan toplu olmak üzere yeniden köy ve mahalle, işçi ve sanatçı kümesi kurulması veya bu gibi kimselerin bir köyü, bir mahalleyi, bir işi veya bir sanatı kendi soydaşlarına inhisar ettirmeleri yasaktır.

B: Türk kültürüne bağlı olmayanlar veya Türk kültürüne bağlı olup da Türkçeden başka dil konuşanlar hakkında, harsî, askerî, siyasî, içtimâî ve inzibatî sebeplerle, İcra Vekilleri heyeti kararı ile Dahiliye Vekili, lüzumlu görülen tedbirleri almağa mecburdur. Toptan olmamak şartı ile, başka yerlere nakil ve vatandaşlıktan ıskat etmek de bu tedbirler içindedir.

C: Kasabalarda ve şehirlerde yerleşen ecnebinin tutarı belediye sınırları içindeki bütün nüfus tutarının % 10'nu geçemez. Ve ayrı mahalle kuramazlar.

Fasül: 3

İskân

Madde 12- 1 Numaralı mıntıklara:

A: Yeniden hiçbir aşiretin veya göçebenin sokulmasına, Türk kültürüne bağlı olmayan hiçbir ferdin yeniden yerleştirilmesine ve bu mıntıkların eski yerlilerinden olsa bile Türk kültürüne bağlı olmayan hiç bir kimsenin avdet etmesine izin verilemez.

B: Bu mıntikalarda soyca Türk olup dilini unuttuğu veya ihmal etmiş bulunan köyler ve aşiretler efradı ahaliyi Türk kültürüne bağlı köyler ile nahiyeye, kaza ve vilayet merkezleri civarında yerleştirilir.

C: Bu muntikalarda 1914'den önce yerleşip ana dili Türkçe olan ve umumî veya millî savaşta muntika dışarısındaki vilayetlere gelmiş ve bu kanunun meriyetine kadar hiçbir iskân yardımı görmemiş bulunanların eski yurtlarına gelmeleri ve yerleşmeleri temin olunur.

Ç: Dışarıdan gelecek Türk kültürlü muhacirler iklim ve yaşayış şartlarına yoğunluğu gözönünde tutularak bu muntikalar alınıp yerleştirilirler.

D: 3 Numaralı muntikalar halkından veya 1 numaralı muntikalar dışında yerleşmiş olanlardan Türk kültürlü vatandaşlar, aileleri ile birlikte iklim ve yaşayış şartlarına uygun olmak üzere, 1 numaralı muntikalara iskân edilirler.

E: 1 Numaralı muntikalar haricindeki vilayetler ahalisinden bu muntikalara, aileleri ile birlikte, gelip yerleşmek isteyen Türk ırk ve kültürlü asker ve mülkiye mütekailleri, yine bu vilâyetler halkından ve Türk ırkından olduğu halde bu muntikalarda askerlik etmiş olup, terhislerinde ailelerini getirerek ve bekar olanlar da evlenerek yerleşmek isteyenler, 17. maddeye göre iskân edilirler.

Madde 13- 2 Numaralı muntikada:

1- Aşağıda yazılanlar Dahiliye vekillığının münasip göreceği yerlerde iskân edilirler.

A: Dışarıdan gelen muhacirler ve mülteciler,

B: Bu muntikalardaki aşiretler,

C: 1 ve 3 numaralı muntikalar halkından olup, bu muntikalarda askerliğini bitirmiş olanlardan evlenerek kalmak isteyenler.

D: 1 Numaralı muntikalarda Türk ırkından olmayanlardan bu muntikaya gelip yerleşmek isteyenler.

2- Aşağıda yazılanlar İcra Vekilleri Heyeti kararı ile nakil ve iskân edilirler.

A: Topraksız veya az topraklı çiftçiler,

B: Heyalan ve seyap gibi afete uğrayan kimseler,

C: Verimsiz veya azmazlık veya bataklık, veya tehlikeli veya askerlikçe yasak muntikalardaki insanlar,

Ç: Harsî, siyâsî, idarî, içtimî, askerî, iktisadî sebeplerle nakline lüzum görülenler.

3- Türk ırkından olmayanların serpiştirmek suretiyle köylere ve ayrı mahalle veya küme teşkil edemeyecek şekilde kasaba veya şehirlere iskânları mecburidir.

Madde 15-

Ç: Bunlardan çok fakir olanlarına bir defalık, giyecek de hükümetçe verilebilir.

3- Hükümetçe naklolunanlardan ve kendi kendine gelen muhacir ve mültecilerden ihtiyaçsız olanlara ve serbest iskân isteyen bütün muhacir ve mültecilere hükümetçe masraf yapılamaz. Ama, imkân olan yerlerde bunlara toprak, ev yeri, bağ ve meyvelik verilir.

Masrafları kendi tarafından ödenmek şartıyla nakil vasıtaları, yatacak yer, yiyecek, içecek ve yakacak hükümetçe temin ve tanzim olunabilir.

4- Hükümet kararı ile getirilen muhacirlerden ihtiyaçlı, ihtiyaçsız aranmayarak hepsi için bu maddenin ikinci bendi tamamen tatbik olunur. Ve kalkıkları

yerden sınırlarımıza kadar ikinci bendin b fıkrasındaki bütün nakliye, yatacak yer, yiyecek, yakacak ve tedavi masrafları hükümet tarafından verilir.

5- Iskân yerlerini bırakarak serbest iskân istenlenlere, verilmiş olan yapılar ve topraklar ve yapılan masraflar peşin olarak geri alınmak şartıyla Dahiliye Vekilligince serbest iskâna izin verilebilir.

6- İhtiyaçlıları ve ihtiyaçsızları ayırmaya yarayan bir "ihtiyaç derece cetveli" Dahiliye Vekilligince yapılır.

Madde 16-

A: Karı ve Koca bir aile olarak iskân edilir.

B: Evlenmemiş çocuklar, çocuksuz erkek ve kadın dullar, ana ve baba ile veya bunlardan sağ olanı ile birlikte iskân görürler.

.....

E: Evli çocuklar ve evli torunlar başlı başına bir aile olarak iskân görürler.

.....

G: Türk muhacir ve mülteciler hısım ve akrabalarının buldukları yerde iskân olunurlar.

Görüldüğü gibi bu yasa ile, Türkler, kendilerini yeterince güçlü hissetmediklerini, bu amaçla TC dışında yaşayan ve "Türk ırkından olan" kimselerin getirilip Kürdistan'da yerleştirilmelerini, Kürdistan'ın boşaltılarak, Kürtlerin Türk bölgelerinde yerleşim birimi nüfusunun % 10'unu geçmeyecek şekilde serpiştirilmesini, diğer ülkelerdeki Kürtlerin ilticasının kabul edilmemesini hedeflemişlerdir. Bu yasayla açıkça "Türk ırkının" güçlenmesi, "Türk ırkından olmayanların" yani Kürtlerin batı bölgelerinde dağıtılarak iskan edilip eritilmesi, ya da vatandaşlıktan çıkarılması gayesi güdülmüştür.

Bu yasa, Kürtlerin sert direnişiyile karşılaşmıştır. Devlet, güç yetirebildiği kişi ve aşiretleri sürgün etmiş, Kürdistan'da kimi Bulgar, Kafkas, Türkmen aileleri, köyler inşa ederek yerleştirmiştir. Boşaltılacak ve yerlerine "Türk ırkından olan"ların yerleştirileceği yerler ise ad belirtilerek ince detaylarına kadar hükümet teskerelerinde ayrıca belirtilmiştir. Ancak Kürdistan'ın tümüyle boşaltılması becerilememiştir.

Kanun 19.10.1960 tarih ve 105 sayılı başka bir kanunla ilaveler görmüş ve genişletilmiştir. Kürdistan'ın tümünden boşaltılmadığını belirtmiştik. Ancak yasaların uygulanmasından çok daha ileri düzeyde başka bir etken, süreçte kendini göstermiştir: Kürdistan'ın ekonomik geriliği ve tahribatı, batı kesiminin ekonomik ilerlemesi. Bu durum, Kürdistan'da süreçte mülksüzleşen, işsiz milyonların, iş bulma umuduyla Türkiye kesimine göç etmelerine yol açmıştır. "Kendiliğinden göç"ün, Kürdistan'ın önemli bir sorunu olarak varlığını devam ettirmektedir. Ve devlet de bu göçün durması için önlem almak gibi bir niyeti görünmemektedir. Çünkü hala yürürlükteki 2510 sayılı sürgün yasasına "gönüllü olarak" uyulmaktadır. Asimilasyonun en etkili yöntemidir bu. ■

x: 2510 sayılı İskan Kanu'na ilişkin daha fazla bilgi için, İsmail Beşikçi'nin "Kürtlerin Mecburi İskanı" adlı esere başvurulmalıdır. Bu makaledeki alıntılar da adı geçen kaynaktan alınmıştır.

KÜRDİSTAN'DA KAN GÖRMEK İSTEYEN SOL ÇEVRELER

Lezgin Berav

PKK'nın 93 Newroz bayramı öncesinden ateşkes ilan edip bunu 15 Nisan'dan sonra uzatması kararı beklenenin üzerinde bir tepki gördü. Ateşkesle taraf olan devletin tepkisi ise belli. Devlet, resmîyette kimseyi "muhatap" almama konusunda direnç gösterdi ve göstermektedir. Ama, zimden de olsa ateşkes ilan eden tarafı yok saymazlık edememektedir.

Ateşkes ilanına gösterilen en hararetli tutumlar kimi Türk sol çevrelerden ve bazı Kürt kesimlerden geldi. PKK'yı kayıtsız-şartsız izleyen kesimler dışta bırakılırsa Türkiye solunun dikkate değer bir kısmı, ateşkes ilanına olumsuz yönden sert tepki göstermiş bulunmaktadır. Üçüncü sayısı yayınlanan Özgür Gelecek adlı dergide, "Türkiye Solu PKK'nın Ateşkesine Tavırına Nasıl Bakıyor?" (Özgür Gelecek, Sayı: 3 Sayfa: 19) başlığı altında 17 çevrenin görüşünün yer aldığı yazı hayli ilginç bir tablo oluşturmaktadır. 17 çevrenin 5'i Kürt kesimidir. Diğer 12'si ise Türk sol çevrelerinden dergi ve hareketlerdir. 12 çevrenin 7'si PKK'nın ateşkes ilanına olumsuz yaklaşmaktadır. Görüş soran Özgür Gelecek dergisi de ateşkesle olumsuz yaklaşım göstererek sayıyı 8'e çıkarmış bulunmaktadır. Görüş açıklayanlar: TKP-ML, TKİH adlı siyasal örgütlerden ve Odak, Mücadele, Emeğin Bayrağı, Devrimci Proletarya, Özgürlük Dünyası ve Özgür Gelecek adlı dergilerden oluşmaktadır.

Kuşkusuz ki her birinin ateşkesle karşı çıkış gerekçesi ve bundan yola çıkarak vardıkları yorumlar farklı farklıdır. Ancak, görülebilen ortak yanları, tümünün de ateşkesle karşı çıkmış olmalarıdır. Ateşkesin bir önceki safhasının Silahlı Mücadele olduğu bilinmektedir. İstenen, mevcut haliyle, mevcut koşullarla Silahlı Mücadelenin devam ettirilmesidir. Aşağı yukarı adı geçen siyasal çevrelerin tümü, "silahlı mücadele yürüten devrimci-uzlaşmaz PKK'nın, ateşkes ilan etmekle "uzlaşma yolunu tuttuğu" kanısını paylaşmaktadırlar. Denebilir ki ateşkesle karşı duran çevreler, silahlı mücadeleyi devrimci oluşun, devrimden yana oluşun temel kriteri olarak algılamaktadırlar.

Şiddet, komünistlerin peşinen kabul ya da reddettikleri bir politika değildir. Komünistler, şiddete kendiliğinden başvurma öndüşüncesinde de değildirler. Onlar, şiddete başvurmayı, sadece zorlandıkları için, SONRADAN düşünürler. Ve şiddete başvuruyorlarsa, bu egemen sınıfın veya yabancı devletin şiddetinden dolaydır. Bunun böyle anlaşılması ve kavranması gerekmektedir. Diğer yandan, şiddet deyince sadece silahlı mücadelenin akla gelmesi de doğru değildir. Örneğin komünistler, asıl olarak kitlesel şiddete önem verirler, vb.

Şiddet ve gelişimin belli bir aşamasında bunun bir biçimi olarak silahlı mücadele, sadece bir araçtır. Ulusal kurtuluş devrimleri dahil, hiç bir çeşit devrim, yalnızca tek bir mücadele aracına dayalı olarak gerçekleştirilemez, başarıya ulaşamaz. Hiç bir mücadele aracı da tek başına strateji haline getirilemez ve getirilmemelidir. Araç, eğer amacın yerini alırsa, amaç doğrultusunda bir arpa boyu kadar yol alınmaz.

Ateşkesle karşı çıkan kesimlerden bazıları "gerillamız silahlı mücadeleyi sürdürecektir" demekle birlikte, çoğu için "gerilla"ya sahip oldukları söylenemez ve zaten öyle bir pratikleri de görülmemektedir. Özellikle "gerilla" sahibi olmayıp silahlı mücadele anlamında bir pratikleri olmayan ve fakat PKK'nın silahlı mücadelesi şahsında yürek soğutan kesimlerin, ateşkesi "uzlaşmacı"lıkla suçlamalarına bir anlam vermek olanaklı değil.

Silahlı mücadelenin; komünist oluşun, kimilerin hoşlandığı bir ifadeyle Marksist-Leninist oluşun, bir ön koşulu sayıldığı anlaşılıyor. Özellikle, her halükarda şiddet yanlısı kimi sol kesimler için silahlı mücadele, "M-L" oluşun temel koşuludur. Mücadele biçimlerinin veya başka bir anlatımla mücadele yöntemlerinin Marksist-Leninist devrim mücadelesi teorisinde birer araç olarak ele alındığı tartışma konusu yapılamayacak kadar açıklıkla yer almaktadır. Zaten mücadele biçimleri bakımından, dönemlerin özelliğini ve talep ettiği araç veya araçları saptama konusunda yeterli ve gerekli esnekliği gösteremeyen bir anlayışın başarılı bir devrim yürütüşü gerçekleştirilebilmesi olanak dahilinde değildir. Ayrıca pratik bakımdan da, silahlı mücadelenin Marksist-Leninist olmanın ölçütü sayılması anlayışı da doğru değildir. Bu geçersizliği kanıtlayan çevremizde bir dizi örnek vardır. En yakın örnek de, adı geçen çevrelerin "burjuva" diye niteledikleri Irak Kürdistan Demokrat Partisi'dir. IKDP, aşağı yukarı kurulduğu günden beri silahlı mücadele sürdürmekte, halen binlerce silahlı pëşmerge'ye sahip bulunmaktadır. IKDP, zaten silahlı mücadele süreci içerisinde doğdu. Demek ki sadece "devrimciler" değil, sadece "Marksist-Leninist"ler değil, sadece "Marksist-Leninist-Mao Ze Duncu"lar değil, burjuva ve küçük burjuva siyasal hareketler de silahlı mücadele sürdürüyor olabilirler.

"Ya devrim, ya ölüm", "Ya silahlı mücadele ya uzlaşma" anlayışında olan, süreçlerin talep ettiği muhtelif araçları seçebilmeleri beklenemez. Nitekim adı geçen sol çevreler ve diğer bazıları, Kürdistan'daki süreci ve bu sürecin talep ettiği yönelimleri kavramaktan ve yorumlamaktan bir hayli uzak görünüyorlar. 1984'de başlanan silahlı mücadelenin KUKM'ne önemli bir iv-

me verdiği kesin. Bu, ulusal çapta ve uluslararası düzeyde kendini gösterdi. Sinmiş olan Kürt kitleleri, silah zoruyla sindirilmiş olan Kürt kitleleri önemli ölçüde bir ulusal yeniden uyanış sürecine sokuldu. Ulusal bakımdan toplumun iç dinamikleri uyarıldı ve harekete geçirilebildi. Toplum rehavetten sılındı. Silah zoruyla susturulan kitlelerin uyanması için bir bakıma silah gerekiyordu; doğrusuyla yanı sıra başarıldı. Kitleler, kimliklerine sahip çıkma, koruma ve geliştirme konusunda direnç gösterme noktasına varabildi. Aynı şekilde uluslararası planda, Türkiye'deki varlığı unutulmaya yüz tutmuş bir Kürt sorununun olduğu anlaşılabilir. Bütün bunlar önemli oranda silahlı mücadelenin yol verdiği kazanımlardır. Bu yadsınamaz. Ancak, devrim süreci, tek başına öncü kesim tarafından belirlenmemektedir. Kitlelerin durumunun yanı sıra, karşı-devrim de, sürece kendi cephesinden müdahale etmektedir. Karşı devrimin etkileri, toplu katliamlar, sürgünler, sokak infazları, faili meçhul cinayetler, kontr-gerilla eylemleri, yerleşim yerlerinin toptan boşaltılması, ekonomik ve sosyal yaşamın alt-üst edilmesi ve belki de önemle kaale alınması gereken bir yön olarak devrimin koruculuk sistemiyle içsel kargaşaya itilmesi çabalarıdır. Karşı-devrim, devlet olarak her türlü dış destekle sürdürdüğü saldırılarla, devrim cephesinde yol açtığı sözkonusu olumsuzlukları derinleştirme ve içinden çıkılmaz hale getirilmesinde bir hayli mesafe almaktaydı. Karşı devrim için, ulusal kurtuluş mücadelesinin yeniden susturulması "son Türk Devleti"nin varlık-yokluk meselesi haline getirmiştir. Özellikle ulusal kurtuluş mücadelesinin dış desteksizliği koşullarında, karşı devrimin yarattığı olumsuzluklar son derece bariz bir hal almıştı. Sorun neredeyse kan, daha fazla kan noktasında kilitlenmek gibi bir durumla karşılaşmıştı. Bu noktadan sonra, mücadelenin soluk alması, ya da soluk alabilmesi için başka nefes borularının açılması gerekiyordu. Tersine ise, sözkonusu edildiği gibi ülkemizde daha fazla kan akıtılması süreci olarak belirmişti. Tüm çevre devletlerin karşı devrime aktif destek verdiği koşullarda, ulusal kurtuluş mücadelesinin daha fazla sıkıştırılması olanaklı kılınabilmekteydi. Çevre uluslar işçi sınıfının ve özellikle Türkiye işçi sınıfının aktif desteği sözkonusu değildi. "Ulusal kurtuluş mücadelesi, Türkiye işçi sınıfı mücadelesiyle birleşeydi iş buralara varmazdı" yollu eleştirilerin ve gerekçelerin pek bir anlamı yok. İdeal olan ile eldekiler ayrı ayrı şeylerdir. Olmayan, ya da çok gerilerde seyreden bir uğraşla, silahlı düzeydeki mücadelenin dinamik birliği sözkonusu olamazdı. Ulusal kurtuluş mücadelesi ister-istemez kendi mecrasında yürüyecekti ve mücadele daha fazla kan, daha fazla toplumsal tahribat noktasında seyrini sürdürmekteydi.

Sürecin bu yönünü göremeyen veya görmek istemeyen kimi Türk sol çevreleri, her ne pahasına olursa olsun silahlı mücadelenin devamından yana olmakla Kürdistan'da kan akıtılmasını ister bir konuma düşmüşlerdir. "Yaşamın silahlı mücadelemiz" diye bağırarak, kendi toplumuna bir türlü silahlı mücadele örneği gösteremeyen ve toplumunu bu araçla harekete geçiremeyenlerdir. Bu kesimlerin, başka bir toplumun, kurtuluş mücadelesinin kana bulanmasına ve toplumun sosyal tahribata uğramasına engel olucu çözümler üretebilmeleri veya önerebilmeleri mümkün görünmemektedir.

Barışçı mücadeleden silahlı mücadeleye, gerilla

mücadelesinden kitle mücadelesine, demokrasi mücadelesinden ekonomik mücadeleye, diplomatik mücadeleden, insan hakları için mücadeleye vb. geçişler sağlayabilme yeteneğinde olmayan siyasal hareketlerin toplumu bir yerlere vardırımları olanaklı değildir. Bunların topluma öncülük edebilmeleri, toplumu ulusal ve sosyal bakımdan yeni bir formasyon sürecine sokabilmeleri ve yönetebilmeleri mümkün değildir. Bu görülmelidir.

Bugün ateşkes ilanı ile birlikte, K.U.K. Mücadelesinin önünde, yeni olanaklarla donatılabilecek yeni bir alan açılmıştır. Her şeyden önce, kendini dünya kamuoyu gündemine sokmayı başaran ulusal kurtuluş mücadelesi, kan dökenin Kürt siyasal hareketleri olmadığına dünya kamuoyu önünde inandırıcı olanaklarına kavuşmuştur. Karşı-devrimin şiddetini sürdürüyor olması, bu kez onun katliamcılığının daha iyi anlaşılmasına olanak verecektir. Ulusal kurtuluş mücadelesi etrafında örülmeye çalışılan tecrit duvarları daha kolay yıkılabilecektir. Ulusal kurtuluş mücadelesi daha rahat bir zeminde diplomasi yapabilecek ve davasını daha rahatlıkla anlatabilecek, dış desteğini genişletebilecek olanaklarını artırabilecektir. Toplum nefes alabilecek zamana kavuşacaktır. Ulusal güçler böylesi bir süreçte nispeten daha kolay biraraya gelme olanağını bulabilecektir. Ateşkes ilanının doğal ve mantıklı bir devamı olarak gündemleşen toplumsal ve ulusal-demokratik güçlerin birleşmesi süreci, önemli olanaklarla gündeme girmiş bulunmaktadır. Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi için, özellikle Kürt ulusunun içsel bağlarının arzettığı nitelik bakımından, birleşme süreci yaşamsal önem taşımaktadır. Süreç, bunun pratik uğraşına yol vermiş bulunmaktadır. Bunlar küçümsenecek türden şeyler değildir ve elin tersiyle itilemezler.

Peki "bu devlete güvenilir mi?" Kimse karşı-devrime güvenerek herhangi bir adım atmaz. Attığı zaman da, ya tecrit olur ya da müthiş bir yanılga içinde olduğu anlar. Özellikle siyasal bir hareket, sürecin objektif bir değerlendirmesinden yola çıkarak ve her şeyden önce kendisine güvenerek belli adımlar atar. Ateşkes ilanı, PKK'nın süreci objektif değerlendirmesine mi dayanmıştır? Ya da her şeyden önce kendisine güvendiği için mi ateşkes ilan etti? Veya yöntemin artık olumsuzluğa gittiğini bildiği için, ateşkes ilan ederek mücadeleyi başka kanallara mı sevk etti? Bu soruların cevabı, dile getirmek istediğimiz konunun dışındadır ve her şeyden önce PKK'nın kendisinden sorulmalıdır. Biz bugünkü süreçte, ateşkes ilanının, hangi neden ve gerekçelerle alınmış olursa olsun isabetli bir karar olduğu görüşündeyiz. Mevcut ortamda, mevcut olanaklarla sürecin silahlı mücadele aracıyla zorlanmasının daha fazla kan akıtılması, daha fazla toplumsal tahribat yaratacağı ve asıl olarak kendini tekrarlayan kısır döngü anlamı taşıdığı düşüncesindeyiz. Biz silahlı mücadelenin reddi noktasında değiliz. Dile getirmeye çalıştığımız konu da bu değildir. Ulusal baskının dayalı olduğu çok yönlü şiddet politikası yürürlükte olduğu sürece, bunun, karşıt şiddeti de kaçınlmaz kılacağına biliyoruz. Ancak sözkonusu etmeye çalıştığımız şey, bugünkü süreçte, ortamın özelliklerini gözönünde bulundurmadan, olanakları yeterince değerlendirmeden, silahlı mücadele de kayıtsız-şartsız ısrar etmenin yarardan çok zarar verici bir içerik taşıdığını anlatabilmektir. ■

ULUSAL MÜCADELE VE İŞÇİ SINIFI ÜZERİNE DEĞİNMELER

-II-

Dursun Yaprak

Önce bir yanılısamadan kurtulmak gerekiyor. Yanılısma, ulusal kurtuluş mücadelelerinde sınıf ayrımlarının ve savaşımının neredeyse sikkileştiği ve/veya bunun ancak ulusal kurtuluşun sonradan gündeme gelebildiği yanılısamadır.

Bizzat bu görüşün bir sınıf yaklaşımı olduğunu; hakim üretim sistemi içinde sınıf savaşımını yadsımının bir sınıfsal tercih, bir sistemi olumsuzlamak anlamına geldiğini; sınıfların birbirleri ve dışındaki toplam nüfus içerisindeki hegemonya çabalarını yok farzederek geleceği iddia olunan bir ulusal çözümün, ilahi güçlerin 'cinsiyetsiz melakesi' olmayıp, mutlaka ve mutlaka bir sosyo/ekonomik formasyonun dinamiklerini taşıyacağı gibi yalın gerçekler, bilince çıkarılmalıdır.

Kapitalizmin gelişme boyutu itibariyle, bu gerçekler çok daha yalındır. Bu denli yalın gerçekler üzerine nasıl oluyor da şallar örtülebiliniyor?.. 'Işın tılsımı' ulusal sorunun içeriğindedir.

Evvvela ulusal sorunun varlığı ve kaçınılmaz biçimde ezilen ulusun birinci gündem maddesi oluşu (öyle ince falan da değil) boğucu bir şal durumunda. (Boğucudur; altındaki dinamikleri ne denli kendi sınıf gerçeklikleriyle yol almaya kalkışırsa kalkışın, o şalı yırtıp atmadan en ufak nefes alamazlar. Aynı anlama gelmek üzere, toplumsal projelerini ulusun kurtuluşuyla mutlaka ilişkilendirmek durumundadırlar. Bu, herhangi bir sınıfın sınıfsal birinci gündem maddesinin ulusun topyekün birinci gündem maddesiyle birleşmesi suretiyle formülasyonuna kavuşur. Ancak, bu gündemler birbirlerine içerilmediği zaman, 1+1=2 olur ki, o zaman eldeki 2, tam da toplamının mekanikliğine uygun olarak, bir "önem" ya da "öncelik" sıralamasına tabi tutulur. Bu mekanik kurgulama hatasını daha çok ileri sınıfın temsilcileri yapar. Zira burjuva güçlerin genellikle verili nesnel sistem dışında bir başka sistem arayışları olmaz. Deyim yerindeyse, verili koşullar, sınıfsal proje anlamında onlara zaten potansiyel bir hegomonik güç sağlamaktadır; bu imkanın elden yitip gitmesine sebep olacak bir tutumu dışalamaya, hegomonik üstünlüğün el değiştirmesini geciktirmeye çalışırlar. Böylece, ezilen ulusun üzerine bir karabasan gibi çökmüş olan ulusal boyunduruğun kaldırılması olayını kendi başına bir soyutluk, tüm toplumsal gelişimle ve gelecekle bağı kopuk bir "sıfır nokta" olarak algılatma gücüne kavuşurlar. Sorunun yakıcılığı, toplum nezdinde bu algılama tarzını revaçta da tutar.)

Diğer yandan, ulusal bağımsızlık ortak noktasında farklı sınıfsal güçlerin doğal olarak yan yana gelişleri de, sınıf çatışması olgusunu gizleyen bir etkide bulu-

nur. Bu etki, ulusal güçlerin birbirlerinin 'etlisine-sütlüsüne karışmama' türünden bir durumun sonucu değildir; 'karışma'nın, sınıf mücadelesinin, ulusal kurtuluş sürecinde atipik bir hal almasındandır. Gerçek durumu, ellerinden alınmış bir kaleyi fethetme çıkararak bir birliğe benzetebiliriz. Birlik, farklı farklı güçlerden oluşmaktadır. Tüm bu farklılıkların "tek amacı" vardır: Kaleyi ele geçirmek... Böyle bir amaç için yola çıkmış birlik içindeki farklılıkların, 'karışma'ların, çatışmaların, kaleyi fethetme sürecinden bağımsız bir döğüş şeklinde ortaya çıkması; birliğin, kendilerini birleştiren amaç dışında soyut bir farklılık savaşına girmesi, elbette beklenemez. Peki farklılık, çatışma, nasıl ortaya çıkar ve/veya gözlemlenebilir?...

Öncelikle; tek "amaç"a varış amaçları farklıdır: Birliğin kimi güçleri, kalenin kurulu temel işleyişinde ciddi bir değişikliği kendi çıkarına görmez; kimileri ise fethedilecek kalede yeni bir yaşam planlamaktadır. Ancak, bunun için önce kalenin fethi gereklidir. Ama, en önde yürüyenin kimler olduğu; birliğin dinamik çoğunluğunun fethetme sonrasına ilişkin hangi düşüncelerle donandığı; kalenin zindanlarından tahıl ambarına kadar tüm girdi-çıkıtısı hakkında kimlerin ne denli konusuna hakim olduğu... gibi etkenler, daha yürüyüş başında fethetme sonrasına ilişkin ciddi upuçları verir, sonucu aydınlatır. Öyle ki, 'hücum tarzı' konusunda bile farklılıklar belirebilir: Birliğin kimi güçleri, kalenin işgalci sahipleriyle ganimet temelinde pazarlıklarla fethetme savunabilir. Hatta, burçları ele geçirenlerin niteliğiyle orantılı olarak, fethetme sonra kale satılabilir: Kale ahalsi, burçlarında kendi bayraklarının dalgalanmasından öte her şeyiyle buram buram esaret kokan bir 'kaleli kölelik' içinde kendilerini görebilirler. (Ve, elbette, fethetme yürüşünde bu farklılıkları bilince çıkaramamış olmalarına acı acı hayıflanır dururlar; 'Haydi, yeniden!' derken...)

Evet, yeniden başa dönelim: Amaç tektir ve/fakat bizzat bu "tek"lik birden çok farklı amacın bir ortak kesişim noktası olması nedeniyle, tek olmayan amaçları bağrında tutmaktadır. İşte, ulusal kurtuluş sürecinde sınıf çatışmalarının özgün gelişimi (birliğin, burçlara en hızlı yürüyeni... kaleye ilk girip aklındaki bir konumu hemen yapabileni...vb. aslında ve aynı zamanda, birliğin diğer güçlerinin farklı amaçlarını kesiyor, diğerleriyle belki bir düello görüntüsü gibi değil fakat kaleyi fethetme yolunda çatışıyor demektir: Birlikte yürürken gerçekte bir döğüş var...) dışardan bakıldığında 'ortak noktalarda farklılıkların silindiği' izlenimini verir: Fethetme yürüşünü çok uzak bir tepeden izleyen gözlemci, yürüyüş kolu içindeki binbir çeşit

yoğunluğu da hissedemez, fethin gidiş tarzının birliğin farklılıklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu da tespit edemez.

Böylece, en yalın gerçek üzerindeki bir şalın niye bu denli kapatıcı olduğunu kısmen kavramış oluyoruz.

xxx

Kavramak ayırıcıdır, kabullenmek ayrı... İki teorisinin yaşama harmanlaştırılmasıyla politika imbiğine taze damlalar akıtmayı sağlar; ikincisi ise kıvıltısız bir parça su gibi çürümeyi ve kirlenmeyi getirir...

xxx

"Bir köy bombalandığında, bomba, zengin-fakir ayrımı yapmıyor; herkesi öldürüyor... O zaman, buna karşı, sınıf farkı olmaksızın karşı çıkmak gerekmez mi?.. Gerekiyorsa, sınıf farklarını dile getirmenin ne anlamı var?..."

Bu sözler, kimilerinin günlük propagandalarda sıkça kullandıkları sözler. Bazen estetize edilerek program oluyor...

Doğruları ve yanlışları içiçe geçirmiş bu ve benzer yaklaşımların sahipleri, süreci uzak bir tepeden izleyen gözlemciler değilse, o "bomba"lara karşı protestonun anlam ve kapsamının, köyün değişik güçlerinin etkisi oranında farklılaşacağını da bilmek durumundadırlar... Protesto, köy ağasının himayesinde ve etrafında da yapılabilir; o zaman protesto, ağanın gerçek ihtiyaç ve konum çerçevesini aşamaz bir mahiyet kazanır. Yine protesto, ağayla binbir sorunu olan Köy ahalisinin gücüyle de yapılabilir; o zaman protesto "bomba" ile sonraki "bombasız" bir köy yaşamının nasıllığı ilişkisine kaymak durumundadır.

Aktardığımız yaklaşımın doğru yönü şudur: Hangi biçimde ve mecrada olursa olsun; "bombalanmaya" karşı protesto tüm köyü kucaklar; önderlik ya da etkinlik, bu noktada, ittifak sınırlarında bir daralmayı getirmez... Ancak, yanlış şuradadır: Topyekün "bombalama"ya karşı çıkış, sınıf farklılıklarını ne ikincil sıraya atıyor, ne de "komünistlerin tekere çomak sokması" gibi lanse edilmeye çalışılan sınıf karşıtlıklarını zorlama ve ekzantrik bir olgu durumuna sokuyor. Kabul edilmese dahi, "köy"ün doğasında sınıf farklılaşması var ve bu "bomba"yı protesto ediş biçimine ve sürecine yansır. Çünkü burada "bombalanma"yı protesto ile sembolize olan şey, "köy"ün artık özgür bir yapı kurma özlemidir ve elbette ağa etrafında bir protesto, özlenen yapılanmanın ağanın nesnel çıkarları zemininde boyvermesini kaçınılmaz kılar.

Dolayısıyla, "ne gerek var şimdi sınıf karşıtlıklarından söz etmeye?" itirazları, gerçekte mevcut sınıflar dengesinin onayı; yani yine bir sınıfsal kabul niteliğindedir.

Ülkemizde mevcut sınıf dengesinin ve hakim ilişki tarzının özel mülk sahiplerinin damgasını taşıdığı açık ise, ulusal kurtuluş içinde ve sürecinde sınıf farklılıklarını örtmeye çalışmanın işçi ve emekçi kesimleri karşıt sınıf lehine donanımsız bırakmak anlamına geleceği de açıktır.

Her ulusal kurtuluş sürecinde, işçi ve emekçi kitlelerin ulusal hedeflere içertecekleri talep ve özemleri, verili zeminde olmayan, yeni, toplumsal değişimi zorunlu kılan, verili sosyo/ekonomik formasyonun reddiyle mümkün, ulusal kurtuluşun mekanik değil organik bir "birden fazla amaçlı" devrim mahiyetini almasını getirecek talep ve özemlerdir.

Yine her ulusal kurtuluş sürecinde, özel mülk sahipleri, sınıf farklılıklarını yok saydırmaya çalışırlar. Ve bu tarzda sınıf mücadelesini yürütürler. Bu, bal gibi bir sınıf mücadelesidir; zira hegemonyasının devamını uğruna karşıt sınıf farklılığının tezahürüne bir karşı çıkışı ve bu karşı çıkışın çeşitli biçimlerini ifade eder.

Komünistlerin yapmaya çalıştığı şey, kendilerinin icadı ya da iradi özemleri olmayıp; ulusal kurtuluş mücadelesinin her bir harcında, her bir adımında zaten var olan sınıf farklılıkları içinde işçi sınıfının rengini orta yere koymak, işin başında başka renklerin hegemonyası altındaki bu farklılığın kendi dilini bulmasına yardımcı olmak ve ulusal kurtuluş sürecinin işçi sınıfının bilinçli özemleri doğrultusunda gelişmesini sağlamaktan ibarettir. Bu özemler ki, yalnız işçi sınıfının değil; yazgıları artık işçi sınıfıyla nesnel olarak örtüşmüş olan (özel mülk sahipleri haricindeki) koca bir nüfusun da özemleri durumundadır.

xxx

Günümüzde ulusal bağımsızlığı hala gündemde olan sınırlı sayıda coğrafyalarda devam eden sınıf mücadeleleri artık ulusal ölçekleriyle sınırlı anlamının da pek olanağı kalmıyor. Sömürgeciler, dünya burjuvalarının topyekün gidişatıyla daha çok kaynaşmış durumdadır. Bu, şurada ya da buradaki ulusal kurtuluş emperyalist-kapitalist sistemin daha doğrudan müdahalesi ve burjuva hegemonyayı daha global gözetmeleri anlamına geliyor. Yankısını ise, arkalarındaki bir çok tarihsel örnekten dersler çıkarmış olarak; ulusal kurtuluş süreçlerine geniş emekçi katılımı ve basıncını beklemeden "çözüm"ler üretmeleri şeklinde buluyor. Deyim yerindeyse, emperyalistler ve onların yamakları, geçmişteki "aptallıklarını" artık tekrar etmek istemiyorlar. ABD'nin "Bir Vietnam daha istememesini" bu şekilde yorumlamak mümkündür...

Artık, ulusal kalkışmalarda geniş emekçi basıncı noktasına gelmeden ezilen ulus burjuvalarıyla işbirliği içinde "çözüm"ler arayan emperyalist-kapitalist sistem, dayatılan sınırlı ve güdük "çözüm"lere tepki için bile emekçi sınıf basıncı dışında alternatif kanalları yedekte tutan bir ince politika geliştiriyor. Bir Filistin buna örnek verilebilir: Bir yandan "çözüm" arayışları sürerken, diğer yandan, bu çözüme karşı tepkiler, dayatılan "çözüm"ün içindeki burjuva önderliğin nesnel olarak karşıındaki Filistin işçi hareketinden çok, dinsel argümanla donanmış bir Hamas'tan gelmektedir. Hizbullah için de aynı şeyler söylenebilir. Burada, sözkonusu tepkinin aktığı kanalların bizzat emperyalistlerce oluşturulup oluşturulmadığının fazla bir önemi kalmıyor. Sorun, ulusal mücadelenin içinde işçi sınıfı basıncının bulunmadığı zaman ve süreçlerde, sömürgecilerin ve emperyalizmin, özü özel mülkiyet egemenliğinden ibaret burjuva hegemonyayı her kavşakta etkin kılma kabiliyetinin devam edeceği sorunudur.

xxx

Tüm bu genel ve güncel belirlemelerin yakıcı biçimde önümüze koyduğu görev, ulusal kurtuluşun her aşamasında işçi sınıfı etkinliğini örme görevidir.

Bu görevin hem nesnesi, hem de öznesi olan ülkemiz işçi sınıfının durumu ve buna ilişkin yaklaşımlar üzerine görüşlerimizi belirtmeye devam edeceğiz.

DEP:

POLİTİK GÜÇLER FARKLILIKLARIYLA BİRLİKTE YÜRÜYEBİLECEKLER Mİ?

S. Yekbûn

Içine girdiğimiz sürecin, belli başlı özellikleri, dinamikleri nelerdir; bunları nasıl değerlendiriyoruz ve hangi taktiklerle sürece müdahale etmeliyiz? Öncelikle içerisine girilen şimdiki süreç, kimi yönleriyle yeni öğeleri içermektedir. Fakat, bütün yönleriyle yeni bir sürece girildi diyebilmek için hem zaman erken, hem de yeni sürecin kendisini belirleyen özellikleri, dinamikleri komünistler olarak tamamıyla savunmak yanlış olacaktır.

Kürt ulusal sorununun siyasi zeminlerde çözümlenebilmesi için, devrimci ulusal güçler belli adımlar atılmalıdır. Atılan bu ilk adımlar, halihazırda tek yanlı adımlar olarak kaldı. Sorunun çözümlenebilmesi için, bir taraf olan TC devleti ise, kimi ufak tefek ulusal istemlere ilişkin zımnen kabulün ötesinde yeni denilebilecek bir tavır geliştirmemiştir. Ayrıca, Kürt halkına yönelik baskı ve terör devam ediyor. "Bahar operasyonu" gibi kapsamlı operasyonlar, şimdilik durdurulmuş olmakla birlikte sadırılar sürüyor. Her gün gerillalar katlediliyor. Gözaltı, işkence, tutuklama, zorla göç furyası devam ediyor. Daha netçe görülüyor ki, Kürdistanlı güçlerin, soruna siyasi çözüm aramaları ve buna uygun davranmaları yetmiyor. TC devletinin de Kürt ulusal sorununun siyasi zeminlerde çözümünü kabul etmesi gerekiyor. Ki halihazırda bu yönde elle tutulur adımlar atılmamıştır. Sorunun çözümünde top TC devletine atılmıştır. TC hem iç hem de uluslararası kamuoyunun baskısı altındadır.

TC'nin, sorunun çözümüne yönelik adımlar atmaya zorlanması sırasıyla şunlara bağlı olacaktır.

Birincisi; davanın asıl sahipleri olarak Kürt halkı ve devrimci güçleri, politik, örgütsel bakımdan birlikte davranmalı, milliyetçi akım ve unsurlardan, komünistlere kadar, tüm devrimci güçlerin, hareketin genel çıkarlarını başa alan bir davranış içerisine girebilmeleri gerekir. Politik, kültürel, mesleki kitle örgütlerine varana kadar tüm alanlarda mümkün olduğunca genel politik çizgilerde birleşik davranabilmesi, kısacası Kürt halkı, TC devleti karşısında birleşik davranabildiğini her davranışıyla açığa vurmalıdır.

İkincisi; Türkiye işçi-emekçi halkı ve devrimci güçleri, Kürt ulusal sorununun çözümünde aktif bir dinamik olarak devreye girebilmeli, kendi devletleri üzerinde tabandan ikinci bir kitle baskısı oluşturma-

lıdır. Türkiye devrimci hareketinin Kürt sorunu karşısında can alıcı görevi budur. Sorun, teorik/ideolojik tutumu aşmış, politik, pratik bir davranış olarak karşılımlara dikilmiştir. Kürt halkının özgürce geleceğini belirlemesi koşullarının yaratılabilmesi için bugün Türkiye devrimci hareketinden kendi devletlerine yönelik geliştirilecek politik, pratik tutumun büyük önemi olacaktır. Bu yönde atılacak her adım Kürt-Türk halkının birleşik cephesinin zeminlerini de güçlendirecektir.

Üçüncüsü; uluslararası kamuoyunun, TC üzerindeki baskılarının yoğunlaşmasıdır. Uluslararası kamuoyu her zaman ve her sorunda kendi içinde iki farklı gücü ve bu güçlerin politik yönelişlerini içermiştir. Biri, emperyalist burjuvazinin başını çektiği, mevcut burjuva hükümetler ve bunların bugün belirleyici olarak etkinliğinde bulunan B.M., Avrupa Parlamentosu gibi uluslararası kuruluşlardır. Diğeri, işçi ve emekçi yığınların tabandan gelen ve halklar arasında gerçek enternasyonal dayanışmayı temsil eden, kendi iktidarları üzerinde baskı kuran, SSCB ve Sosyalist Sistemde varolduğu koşullarda, uluslararası kuruluşlarda da oldukça etkin bulunan devrimci ilerici, dinamiktir. Bugün Kürt sorununda uluslararası destekle öne çıkan emperyalist iktidarlardır. Herkesin, uluslararası desteğin bu niteliğini bilmeleri gerekiyor.

Belirtilen üç dinamik de TC devleti üzerinde belli bir baskıyı oluşturuyor. Ancak TC'nin ciddi adımlar atmaya için yeterli değildir. Sorun bu her üç cepheden TC devletini ve iktidarlarını kısaca alabilmektedir. Başta Kürt halkından yükselecek kitlesel insiyatif olmak üzere, önümüzdeki süreçte TC üzerinde bu kıskaçı daraltmayı hedeflemeliyiz. Bu her üç cepheden artan baskılara rağmen TC devleti adım atmaz, askeri çözümde ısrar edebilir. Ve kanlı, kavgalı savaş kaçınılmaz olarak ülkemiz siyasi güçlerinin önüne dikilebilir. Bu ihtimallardan biri olarak duruyor. Süreç dikkatle izlendiğinde TC iktidarı, hali hazırda belirgin bir oyalama taktiğine başvuruyor. Sorunu zamana yayarak başta PKK olmak üzere, devrimci güçlerin içten çözümlerini hedefliyor. TC, karşısında içten parçalanmış, her biri ayrı yönelişlere girmiş, devrimci güçlerimizin dağınık tablosunu gördükçe ve belirttiğimiz her üç cepheden bunaltıcı bir baskıyı üzerinde hissetme-

dikçe sorunun siyasi çözümüne ciddi olarak yanaşmayacaktır.

Kürt ulusal sorununa hangi dünya ve bölge koşullarında siyasi çözüm aranıyor ve Kürt ulusal sorununun şu anki çözümü neyi içeriyor? Bu sorulara verilecek yanıt oldukça önemlidir. Kürt ulusal sorunu, tarihin hayli gerilerinden gelen ve çözümlenmemiş bir olgu olarak günümüze sarkmıştır. Bu gün değil; çok önceden çözümlenmesi gereken bir sorun. Fakat sorunun günümüze çözümlenmeden sarkması, O'nu sorun olmaktan çıkartmıyor. Değişen şudur: Kürt ulusunun içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullarla, bugün dünden çok daha fazla nesnel olarak sosyalizmin zeminleri güçlenmiştir. Ulusal özgürlük dünden çok daha fazla sosyalizm kavgası ile iç içe geçmiştir. Çünkü, dünden farklı olarak, bugün kapitalizm egemendir ve kapitalizmin yarattığı karşıt sınıflar sahnededir. Ve ulusal sorun çözülmüştür. Buna rağmen, şu an ulusal özgürlük kavgası ile sosyalizm kavgasını birbirinden kopartmak için kimilerince her yol deneniyor. Sosyalizm hedefi, toplumsal devrim vurgusu ve perspektifleri Kürdistanlı devrimci akımlarda zayıflıyor. PKK ile PSK protokolü salt ulusal kısmi istemlerle sınırlı ka-

larak, burjuva demokratik bir içeriği aşamıyor. Oyleki, protokol herkesçe ve genel çizgilerle kabul görüyor. Bu arada, protokolün genel olarak mevcut koşullarda gerçekçi olduğunu belirtelim. Bu durumun izahı gerekiyor.

Şu anki boyutuyla çözüm arayışlarının devrimci değişimle bağı kapatılmıştır. Ne Kürdistan devrimiyle, ne Türkiye-Kürdistan birleşik devrimiyle ya da devrimin arifesinde, sorunun çözümü öngörülüyor. Başka bir ifadeyle; ne anti-sömürgecilik tezinin sahiplerinin sürekli dile getirdikleri Kürdistan devrimiyle birlikte TC devletinin askeri ve politik varlığının Kürdistan'dan kovulmasının ardından, ne de Türkiye ve ülkemizde gerçekleşen birleşik bir devrimle TC'nin ve onun temeli olan tekeli kapitalizmin yıkılmasının ardından, hatta arifesinde, Kürt ulusal sorunun çözümü gündeme gelmiyor. Devrim ve devrimci değişim gündeme gelmeden, sorunun "çözümü" gündeme geldi. TC devletinin ekonomik, idari ve siyasi yapısının varlığı ve bir taraf olduğu koşullarda ulusal sorunun çözümüyle yüzyüzeyiz. Bunun adın koymak gerekirse, en ilerisi burjuva demokratik çözüm olur.

Sorunun muhatabı TC ise bu koşullarda ancak ve ancak çok sınırlı ulusal istemlere evet diyebilir. Ulusal istemleri aşan ve sosyalizmi hedefleyen her istemi TC ile pazarlık masasına taşımak saçmalık olur. Çünkü ulusallık özü itibarıyla burjuva bir istemdir ve zorlandığında, boğucu bir kısıp alındağında TC burjuvazisi kabul eder yada edebilir. Bu-

rada TC burjuvazisi ve hatta Kürt burjuvazisi kendi sınıf egemenliğine yönelmiş bir tehdit görmez. Ama sosyalizmi hedefleyen her tutum, her talep burjuvaziyi dışlayan ve ortadan kaldırmayı hedefleyen bir içeriğe sahiptir. TC burjuvazisi hiç bir zaman ve koşulda bunu kabul etmez. Burada sorun her ulustan (Türk, Kürt...vb.) burjuvazi için ölüm-kalım savaşıdır. Burada burjuvazi ile pazarlık olmaz. Sosyalizmi hedeflemeyen ve sınıfsal istemleri içermeyen protokol, burjuva demokratik içeriğiyle mevcut koşullarda gerçekçidir, desteklenmelidir, derken kasıt budur. Sorun karşımıza böyle çıkıyor diye bize ne deyip uzak mı duralım? Hayır! Ulusal yönden atılacak her adım sınıf çelişkilerini örten, ikincil plana düşüren perdeleri aralayacaktır. Esas bu temel nedenle komünistlerce desteklenmeli, salt pasif bir destekçi olarak değil, aktif olarak içerisinde yer alınmalıdır.

Kürt ulusal kurtuluş güçleri belirttiğimiz zeminlerde çözüm arayışına sürüklendiye, bunda dünya ve bölge'deki gelişmelerin doğrudan etkisi vardır. Türkiye, İran, Irak'ta şu an sosyalizmi hedefleyen toplumsal devrimlerin ayak sesleri görünürde yok. Bu yerlerde, sosyalizm uğruna kavganın boyutlandığı, iktidarı hedefleyen ciddi halk hareketlerinin yoğunluk kazandığı her dönemde, ülkemizin ilgili parçasında da yankısını bulmuştur. Kürdistan devrimci hareketlerinde de ulusal olduğu kadar toplumsal kurtuluşu da hedefleyen yönelişler derinleşmiştir. Elbette, bu bölge devletleri emekçilerinin bu gün

Ülkemizdeki politik parti ve örgütlerin sosyalizm savunusunun iç dinamikten çok bölge ve dünya çapındaki sosyalizm kavgasından ve zaferlerinden etkilenerek şekillendiği gerçeği dikkate alındığında, şu an hızla sosyalizm uğruna kavgadan kopuşun ve salt ulusal istemlerle sınırlı hedeflere artan oranda sarılmanın nedenini kavramak zor değildir.

de sosyalizm uğruna mücadeleleri var, ancak iktidarı almayı hedefleyen toplumsal devrim, hemen bugünden-yarına gerçekleşebilecek bir olgu olarak gözüküyor. Ve önemlisi bu ülke komünistlerinin de en başta teorik, ideolojik boyutta belli bir iddia kaybı bir süredir yaşıyor ve halen de aşmış değildir. Kürdistan'da özellikle K. Kürdistan'da ulusal özgürlük ile toplumsal kurtuluşun bağının oldukça zayıflamasında Türkiye, Irak, İran'daki komünist hareketin mevcut durumunun büyük payı olmuştur. Daha da önemlisi Kürdistan'ı içine alan ilhakçı bölge devletlerinde olsun genel olarak tek tek dünya ülkelerinde olsun, dünya çapındaki son gelişmeler hepsini olumsuz etkiledi. Sosyalizm uğruna kavgaya veren komünistleri yüklü sorunlarla yüzyüze bıraktı.

Ülkemizdeki politik parti ve örgütlerin sosyalizm savunusunun iç dinamikten çok bölge ve dünya çapındaki sosyalizm kavgasından ve zaferlerinden etkilenerek şekillendiği gerçeği dikkate alındığında, şu an hızla sosyalizm uğruna kavgadan kopuşun ve salt ulusal istemlerle sınırlı hedeflere artan oranda sarılmanın nedenini kavramak zor değildir. Buna, ülkemiz işçi sınıfının sosyalizm uğruna ki kavgada deney ve birikimlerinin zayıflığını da eklemek gerekiyor.

Ulusal sorunda, uluslararası destekte, gerçek enternasyonal dayanışmayı temsil eden dünün sosyalist ülkelerin, BM başta olmak üzere uluslararası kuruluşlardaki faaliyetleri ve de ulusal kavgaya sağlanan askeri, politik destek yoktur. Yine, şu veya bu emperyalist-kapitalist ülkede, burjuva hükümetlerden bağımsız hatta kendi hükümetleri üzerinde baskı kurarak olumlu tutum almaya zorlayan, işçi, emekçi halkların desteği de hayli zayıflamıştır. Uluslararası destek, bugün artan oranda emperyalist devletlerin iktidarlarında, daha belirgin olarak da, ABD, Fransa, İngiltere, Almanya gibi devletlerin, mevcut iktidarlarının desteği olarak belirginleşiyor.

Bugünkü koşullarda, Dünya ve bölgemizde toplumsal devrimler yok. Dün "Ho, Ho, Ho Chi Minh, bir iki üç daha fazla Vietnam" sloganında ifadesini bulan toplumsal devrimler dinamizmi oldukça zayıf. Her yıl bir veya birden fazla ülkede ulusal ve toplumsal devrimler yok. Daha da önemlisi, genel olarak devrim denilen eskiyi zorla yıkan yerine yeniyi kıran devrimci değişim şu an yok. Şu anki süreç gelecekteki toplumsal devrimler öncesi sessizlik, güç ve moral toparlama olarak bugünün sosyo-ekonomik yapısının alttan alta mayalandırıldığı bir geçiş sürecidir. Uluslararası alanda ve kuruluşlarda meydan emperyalist burjuvaziye kalmıştır. Birleşmiş Milletler'de her hangi bir kararın reddi ya da onayı, emperyalizmin, hatta daha daraltılmış olarak piramidin tepesindeki ABD'nin onayından geçmektedir. İşte Kürt ulusal sorunu, bölgenin ve dünyanın bu mevcut koşullarında kendine çözüm arıyor.

Bu koşullarda, Kürt burjuvazisi ve burjuva milliyetçiliği soruna çözüm ararken neden emperyalizmle işbirliğine giriyor, neden destek almak için çabalıyor? Türünden bir eleştiri anlamsızlaşıyor. Kürt burjuvazisi, uluslararası düzeyde kendi sınıfdaşları olan emperyalist burjuvazi ile ilişki kuruyor, destek arıyor. Zayıf, geri kalmış bütün ülkelerin burjuvalarının yaptığını yaparak siyasi ve askeri destek isterken, ekonomik ve siyasi bağımsızlıktan tavizler veriyor. Talabani ile Barzani'nin yaptığı budur. Ya da şimdi buna yeni yeni soyunan bizdeki burjuva milliyetçiliğinin yapmak istediği de budur. Kürt burjuva milliyetçiliğinin emperyalizmle işbirliği içerisinde girmesi, neden değil sonuçtur. Yukarıda belirttiklerimiz burjuva sınıfa mensup olmanın bir kaçınılmaz sonucudur. Ülkemizde onlarca, hatta yüzlerce Hasan Deniz gibi Kürt işadamlarının, ulusal bayrak-sermaye-ulusal pazar bağının içeriğini belirlediği burjuva milliyetçiliğinden, farklı bir şey beklememeliyiz. Neden emperyalizmle ya da uluslararası burjuvazi ile işbirliğine giriyorsunuz diye eleştirmenin bir anlamı yoktur. Bu burjuva milliyetçiliği kendi sınıfının ve de kendi ulusunun (elbette kendi burjuva ulusunun, çünkü her çağdaş ulus iki ayrı ulusu içerir. Burjuva ulus, işçi ve emekçiler ulusu) kavgasını veriyorlar.

Komünistler işçi ve emekçiler ulusunun kurtuluş kavgasını verirken, bu burjuva milliyetçileri ile de yan yana hatta Demokrasi Parti (DEP) gibi yapılar da birlikte de yürüyebilirler. Bugünkü koşullarda yürüyebilmeliler. Ama, bu burjuva milliyetçiliğinin

günümüzde ne olduğunu ve neleri yapmak istediklerini bilerek, yığınlar nezdinde bilince çıkararak birlikte yürümeliler.

Bugün ülkemizin bütün parçalarında ve özellikle de Güney ile Doğu parçasında süren salt ulusal kurtuluş mücadelesinin üzerinde emperyalizmin gölgesi vardır. Ancak bundan hareketle, özellikle de Kuzeyde kavga veren politik parti ve örgütlerin tümüne ilişkin ve toptancı, kolaycı yargılarla "emperyalizmle işbirliğine girdiler" demek haksız bir eleştiri olur. Emperyalizm, bölge ve hatta Kürt burjuvazisi, K. Kürdistanlı devrimci parti ve örgütleri, Marxizm-Leninizmle, sosyalizmle, sınıfsal kurtuluşla olan bağlarını kopartıp "islah" etmek için yoğun bir çaba içerisinde. Halihazırda başarıya ulaşmış değil, ama ısrarlara devam ediyor ve her türlü güç ilişkilerini kullanarak "islah etme" faaliyetlerini sürdürüyorlar. Kim, kimler, hangi politik akım buna paça kaptırdı ya da kaptıracak; önümüzdeki süreçte göreceğiz. Bugünden, burjuva milliyetçiliğinin ötesindeki güçlere ilişkin, emperyalizmin "oyunlarına, planlarına alet oluyorlar" şeklinde aşırı bir kurguculuğun üzerinde politikalar belirlemenin gereksiz olduğuna inanıyorum.

Türkiye komünist hareketi eğer Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin giderek Kürt burjuva milliyetçiliğinin etkisine ve dolayısıyla emperyalizmle işbirliğine girmesini engellemek diye ciddi kaygılar taşıyorsa, kendi cephelelerinden Kürt ulusal kurtuluşuna ilişkin görevlerini yerine getirmelidirler. Bu görev, somutta Türkiye işçi-emekçi yığınlarının toplumsal devrim kavgasını turmandırarak, Kürdistanlı komünistlerin, devrimcilerin birlikte yürüyebilecekleri sosyalizmin güç odağını yaratarak; Türk işçi ve emekçilerini Kürt ulusal sorununda, ayrılma özgürlüğü temelinde enternasyonalist ruhla eğiterek; böylelikle Kürdistan'dan yükselen "Bijî Azadî" (Yaşasın Özgürlük) şiarına eylemlilikleriyle sahip çıkıp, "Bijî sosyalizm"le dengeleyerek ve ilerleterek yerine getirilebilir. Ayrıca, Kürt ulusal sorununda burjuva demokratik zeminde çözüm arayışları eğer, Türkiye, İran, Irak'ta gündemde olan ve sosyalizmi hedefleyen toplumsal devrimleri baltalamak, parçalamak ve güçten düşürüp engellemenin bir taktiği olarak, emperyalizm ya da bölge burjuvazisi tarafından ortaya atılıp desteklendiği gibi bir durum olsaydı, o zaman hem ülkemiz hem de Türkiye komünistlerinin, salt ulusal istemlerin çözümünü hedefleyen bir gönüllü arayışlara tepkileri hatta karşı tutumları yerinde olurdu. Ancak böyle bir durum yoktur ve sözü edilen ülkelerde yakın bir toplumsal devrim beklentisi bulunmuyor. Salt ulusal istemlerle sınırlı da olsa, Kürt ve Türk komünistleri buna sahip çıkmalı ilerletmek için mücadele etmelidirler.

DEP'in Cephe Niteliği Korunmalı Ve Güçlendirilmelidir

DEP, halihazırda sınırlı da olsa farklı sınıf ve katmanlar olan politik unsurların yer aldıkları bir cephe partisi niteliğindedir. Böyle olması, devrimci, ilerici hareketin genel çıkarlarının bir gereğidir. DEP'e ilişkin her değerlendirme, savunuyu ya da eleşt-

tiri bu niteliği gözönüne alınarak yapılmalı.

Özel olarak ülkemiz devrimci hareketinin genel olarak da ülkemiz ile Türkiye devrimci hareketinin öteden beri temel sorunlarından birisi, cephe düzeyinde kalıcı adımların atılmaması olmuştur. Kürt ulusu, bugüne kadar kendi ulusal kaderini tayin edememiş ise, bunda birçok nedenle birlikte, kendi iç birliğini yaratamamasının önemli payı olmuştur hep. Bu nedenle, devrimci güçlerin birliğine doğru atılacak her adım komünistlerce desteklenmeli ve içerisinde aktif yer alınmalıdır.

DEP'in gerçekten kalıcılığa bir cephe partisi haline gelip gelmeyeceğini zaman gösterecektir. Ama, bugün için, tüm ilerici, yurtsever güçlerin yanyana gelmesini sağlamıştır. Kuruluş aşamasında kimi güçlerin "illa da benden bu kadar adam, kurucu olacaktır" ya da "şuda yer alacaktır" şeklinde halen aşılamayan grupçu tutumlarının bu niteliği zayıflattığı bir gerçektir. Bu grupçu tutumlarda ısrardan dolayıdır ki, bazı akımlar ya da unsurlar şimdiden ayrılma noktasına kadar gelmişlerdir. Ve genel çıkarların üzerine çıkarılan bu grupçu davranışlar, önümüzdeki süreçte DEP'in taban örgütlerinin oluşturulmasında ve önemlisi toplanacak olan kongrede de devam ederse; DEP'in tüm ulusalcı, devrimci, komünist güç ve unsurları yapısında toparlama (Cephe) niteliği giderek ortadan kalkacaktır. Bu tehlikeyi herkes ciddiye almalı ve buna uygun davranabilmelidir.

Koşullar bir cephenin yaratılması yönünden olgunlaşmıştır. İlgili partiler ve güçler olgunlaşan bu zemin üzerinden cepheye doğru adım atmalıdırlar. Komünistler olarak öncelikle, Kürdistan cephesinin yaratılması ve giderek bunun Kürt-Türk halkının birleşik cephesine dönüştürülmesi, programatik perspektifimizin de bir gereğidir. Çünkü programatik perspektif bize "... devrimci-demokrat ulusal güçlerin Kürdistan Ulusal Demokratik Halk Cephesine birliğini yaratmak için çalışır. Kürt ve Türk halklarının Birleşik Halk Cephesini oluşturmak için mücadele eder." şeklinde atılması gereken adımları belirliyor.

DEP, şu anda tümünü kapsamasa da ağırlıklı ya da esas olarak, Kürdistanlı ilerici güçleri kapsıyor. Türkiyeli devrimci güçlerin içerisinde yer almaları hayli zayıftır. Bu oluşumun sorumlusu tek başına ne Türkiyeli ne de Kürdistanlı güçlerdir. Başta gelen sebep, Türkiyeli devrimci güçlerden her biri kendince farklı nedenler ile şimdilik böyle bir yapı içerisinde yer almaya yanaşmamalarıdır. Diğer yandan ise, Kürdistanlı kimi eğilimlerin, unsurların, Türkiyeli devrimci güçler ile ortak bir cephe partisinde yer almaya pek de istekli olmamalarıdır. Hatta burjuva miliyetçiliğinden ifadesini bulan kimileri, en sivri tutumla "Türklerden bize ne, biz kendi Kürt partimizi kuralım yolumuza devam edelim" diyen bir tutumdadırlar ve belirleyici olmasa da bu tutumlar bir gerçektir. İki yandan da bu aşırılıkların aşıl-

ması gerekir.

DEP'in mevcut bileşimine rağmen kendini salt Kürt ya da Kürdistanlı değil, Türkiyeli partisi ilan etmesi, saflarında Türkiyeli devrimcilerin yoğun ve aktif olarak yer almalarından kaynaklanmıyor. Çünkü hali hazırda böyle bir bileşim yaratılamamıştır. Bu gerçeğe rağmen DEP neden kendini Türkiyeli bir parti olarak lanse ediyor ya da etmek zorunda kalıyor?

Birincisi; DEP (açık adıyla Demokrasi Partisi) adından da anlaşılacağı gibi "demokrasi partisiyim" diyor. Nasıl bir demokrasi, burjuva demokrasisi mi yoksa halk demokrasisi mi? Bu soruya verilecek yanıt, DEP içerisindeki politik akımlarca farklı farklıdır. Ve bu farklılığı yadırgamamalıyız. Gerçek bir halk demokrasisine ihtiyaç duyan iki halk vardır. Ezilen Kürt işçi ve emekçiler ulusu ile Türkiye işçi-emekçi halkı. Hem ezilen Kürt ulusunun hem de Türkiye emekçi halkının özgürlük ve demokrasiyi elde etmeleri yakıcı temel istemleridir. Belirttiğim gibi bunda, kimileri toplumsal kurtuluşu da içeren halk demokrasisini, kimileri ise mevcut düzen sınırlarını aşmayan burjuva demokrasisini anlıyor ve hedefliyor. Bu gerçeklik DEP'in iç mücadelesi olarak da var olacaktır.

DEP, mevcut yasalara göre kurulmuştur ve bu yapısıyla "Türkiye'ye demokrasi, Kürdistan'a özgürlük" sloganında ifadesini bulan burjuva demokratik içeriğini kimileri yeterli sayıp, buna uygun davranacaktır. Kimi-

leri (komünistler) ise, bu burjuva demokratik içeriği başka güçlerle birlikte bulunmanın genel çerçevesi olarak görececek ve demokrasiye, özgürlüğe sınıf içeriğinin kazandırılması için, iç mücadelesini de sürdürecektir. Komünistlerin burada ikili görevleri vardır. Bir yandan düşman karşısında hareketin genel çıkarlarını başa almanın gereği olarak birleşik tutum alınmalı, ortak hedefler uğrunda ortak davranılmalı... Diğer yandan böylesi cephe nitelikli yapılarda iç mücadelenin zorunluluğundan dolayı özgürlüğe, demokrasiye sınıf bakış açısı elden bırakılmadan sosyalizmin nihai kurtuluş olacağına ısrarlı kavgası sürdürülmelidir.

DEP'in burjuva demokratik istemlerin kazanılmasını bile, Türkiyeli ilerici devrimci güçleri ciddi olarak kucaklamadan ya da kalıcı ittifaklara girmeden gerçekleştirmesi son derece zordur. Ayrıca, Türkiye devrimci hareketinin aktif desteğini alamamış Kürt ulusal kurtuluş hareketi artan oranda uluslararası destek arayışına girer, girmek zorunda kalır. Mevcut uluslararası desteğin nasıl ve kimlerin temsil ettiğinin üzerinde durmuşuk.

DEP, kendini Türkiye partisi ilan ediyorsa, seçim yasağı gereği belli bir il sayısında örgütlenme zorunluluğu; ülkemizin olağanüstü halin uygulandığı illerinde baskılardan dolayı örgütlenememek gibi biçimsel ya da geçici nedenlerin payı vardır. Ancak DEP'in kendini Türkiye Partisi ilan etmesinin ikinci

DEP'in burjuva demokratik istemlerin kazanılmasını bile, Türkiyeli ilerici devrimci güçleri ciddi olarak kucaklamadan ya da kalıcı ittifaklara girmeden gerçekleştirmesi son derece zordur.

asıl nedeni Türkiye ve Kürdistan'ın nüfus yapısıdır. Çünkü K. Kürdistan'da yaşayan Kürt nüfusuna yakın bir oran Türkiye'nin metropollerini başta olmak üzere tüm bölgelerine dağılmışlardır. Milyonlarca Kürt işçisi, esnafı, işvereni Türkiye'ye yerleşmiştir. Son yıllarda baskıların zorladığı göçle Çukurova, öyleki Antep, Maraş, Elazığ, Kars, Erzincan, Erzurum, Malatya... gibi illerden daha çok "Kürdistani" özellikler taşıyor hale gelmiştir. Kürt ulusal sorununda daha duyarlı ve en büyük kitlesel eylemlerin yapıldığı alanlar oldu Mersin ve Adana... DEP yada bir başkası Kürt ulusal sorununda aktif siyaset yapmak istiyorsa, Botan'ın, Diyarbakır'ın yanısıra Türkiye metropollerindeki Kürt ulusal potansiyele de dayanmak zorundadır. Ne Irak, ne de İran'da böylesine demografik yapı görülmez. Bu yalnızca Türkiye'deki Kürt sorununun özgülüdür. En milliyetçi Kürt partisi bile Türkiye'de de örgütlenmek zorundadır. DEP'in her iki halkın ilerici devrimci güçlerini kucaklama zeminleri vardır. Yeterki, iki halkın devrimci güçleri buna uygun davranınsınlar. Elbette, her nesnel yapı birebir üst yapıya yansımıyor. Türkiye'de ya da bir başka ülkede, aynı ülkenin komünistleri, hatta aynı programatik hedefle mücadele taktiklerine sahip oldukları halde bile ayrı ayrı partilerde kümeleşebiliyorlar. İki ayrı ülkenin devrimcileri arasında birliği sağlamak daha da zorlu bir görevdir. Fakat mücadelenin başarısı için üstesinden gelinmesi gereken bir görevdir.

El uzatalım Derken Kolumuzu Kaptırmamalıyız

Cephe nitelikli yapılarda yer alan her güç, girdiği birlikte davranma sürecinde güçlü çıkmayı hedefleyecektir. Yurtseverlerin burjuva milliyetçilerin, komünistlerin vb. girdikleri bu süreçten politik ve örgütsel güç olarak daha güçlü çıkmayı hedeflemeleri doğaldır.

Komünistler olarak ortak yapılarda diğer güçler ile ve farklılıklarımızla birlikte yürümeyi bilmeliyiz. Komünistler, kendilerinden farklı olan güçlerin ve politik görüşlerinin varlığını kabul ederler. Çünkü, bu farklılıklar ülkedeki farklı sınıf ve katmanların nesnel varlıklarının yansımasıdır. Farklı güçlerin ve düşüncelerinin varlığını kabul etmek, bunlara karşı ideolojik mücadeleyi dışlamaz, tersine gerekli kılar. Komünistler, ideolojik mücadele de milliyetçilerden farklılıklarını ortaya koymalı, salt ulusalcılığın sınırlılığına, geriliğine karşı mücadele etmelidirler. Her sorunda ve her gelişmede soruna ideolojik sınıf bakışı elden bırakılmamalıdır. Sınıf bakışıyla, her sorunda ve gelişmede temsil ettiği komünist akımın ne kazanıp ne kaybettiğinin irdelenmesiyle, ulusal sorunun çözümünde burjuva demokratizminin yetersizliğinin sergilenmesiyle, kapitalizm aşılardan ve emperyalizm karşısında ekonomik bağım-

sızlık sağlanmadan siyasal kurtuluşun sağlanamayacağına üzerinde ısrarlı bir ideolojik-politik propaganda sürdürülmelidir.

Sınıf bakışı açısının somutlaşacağı birçok kentte hatta kırsal alanlarda kitle eylemliliklerinin yaratılmasını ihmal etmemeliyiz. İşçi sınıfının, diğer yoksul emekçi katmanların doğrudan yaşamsal sorunlarından kaynaklanan ve bir yanıyla da Kürt burjuvazisine karşı gelişen kitle eylemlerinin yaratılması ve örgütlenmesi için mücadele etmeliyiz. Ulusal olduğu kadar, sınıfsal özgürlüğü de hedefleyen ve bunu doğrudan kitle önderlerinin eylemlilikleriyle komünist politikanın hayata geçmesini sağlayabilmeliyiz. Bu yönde az-çok adımlar atmadan komünist politika, sınıfsal bakış açısı gibi tüm iddialarımızın ayakları havada kalacaktır. Komünistler elini verip kolunu kaptırmadan süreçten güçlü çıkmak istiyorlarsa, bu yöndeki görevlerine ısrarla sarılmalıdırlar.

Komünistler başkalarının (birlikte yürüdükleri, politik akımların) politikadaki "dürüstlükleri", "güven verici tutumları" üzerinde değil, kendi güçlerine

Birlikte aynı ana yolda kaza yapmadan yürüyebilmek için, senin olduğu kadar, başkalarının da trafik kurallarına uyup kaza yapmamaya dikkat etmeleri gerekir. DEP'e bakış özetle bu olmalı.

güvenmenin üzerinde politika yaparlar. Politikada her zaman kurt kanunu işler. Hani kurda "boyun niye kalın?" diye sormuşlar, kurt: "kendi işimi kendim götürdüm de ondan" diye yanıtlamış. Şu veya bu akımın, unsuru;

siyasi cambazlıklarından, oportünizminden, grup çıkarları üzerine ısrarından... vb. tutumlarından arınmış olmasını ortak iş yapmada ön şart olarak ileri süremezsiniz. Bütün bunları varsayarak ortak iş yapmaya yöneleceksiniz. Çünkü burada başkalarına güven-güvensizlik değil, kendine güven ortak faaliyete girmenin ön şartı olmalıdır. Ve gerçekten ortaklardan biri olmaya hak kazanmak istiyorsan, başkalarının kafalarının cambazlıklarını etkisizleştirmek istiyorsan, kendi görevlerini layıkıyla yerine getirebilmelisin.

Bir taraf tüm gücüyle görevlerini yerine getirmeye ve mümkün olduğunca yapıcı davranmasına rağmen kimileri şu veya bu nedenlerle birlikte yürümek istemeyebilir. Genel ortak iradeyi hiçe sayan davranışlara girebilirler, ya da birlikte yürümeyi imkansızlaştıracak politikalarda ısrar edebilirler... vb. Elbette kirvelik iki başlıdır, bir tarafın tek başına istemesi yetmez. Başkaları istemiyorsa ve illa da bir ayrılık dayatıyorlarsa, bu koşulda ya ayrılırlar ya da ayrılırsın. Komünistler gerektiğinde böylesine cephe nitelikli yapılardan ayrılmayı da bilmelidirler. Çünkü trafikte kazanın olmaması için senin dikkatli olman yetmiyor, başkalarının da kaza yapmamak için dikkatli davranmaları gerekir. Ortak cephe partisinde birlikte iş yapabilmek de buna benzer. Birlikte aynı ana yolda kaza yapmadan yürüyebilmek için, senin olduğu kadar, başkalarının da trafik kurallarına uyup kaza yapmamaya dikkat etmeleri gerekir. DEP'e bakış özetle bu olmalı. ■

ANI İMZALARIN GÜCÜ; AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Cemil BARAN

PKK'nın başlattığı ateşkes süreci ve bu sürecin tamamlayıcı nitelikte bir unsuru olarak PKK-PSK arasında imzalanan protokolün hem ulusal hem de uluslararası plandaki etkileri devam ediyor.

TC cephesinde ise, farklı yönelişlerin ve barış için somut adımların pek görülemediği; bu yöndeki beklentilerin halen yanıt bulamadığı açık. İşkence-ler, çok yönlü baskılar, köy yıkma-yakma ve boşaltmalar, gerillalara yönelik ve çoğunluğu öldürmelerle sonuçlanan operasyonlar ve toplu tutuklamalar eski dozajından bir şey kaybetmiş görünmüyor. Kapalı kapılar ardında konuşulanlar dışında, devletin şu anki uygulamaları eskisinden pek farklı değil.

Ancak, PKK'nın ateşkes kararından hemen sonra gündeme gelen ve tüm Kürdistanlı ilerici-yurtsever güçlerin birliğini hedeflediği belirtilen PKK-PSK protokolünün somut etkilerinin bir çok alanda görüldüğünü söylemek pek abartı olmaz. Kürt halkını ve davasına gönül vermiş insanları sevindiren gelişmeler yaşanıyor. Ve herhalde barışa yönelik atacağı adımlar konusunda devletten olan beklentilerden ziyade, devrimci güçler açısından esas önemli olan da bu gelişmedir.

Siyasi güçler arasında birlik eğiliminin güçlenmesi ve bu eğilimin mücadelenin değişik alanlarındaki somut pratikleri Kürt halkının yıllardır özlemini duyduğu bir şeydi. Yeni eğilim ve pratiklerin ulusal birlik ve ulusal özgürlük mücadelesinde yaratacağı değerler halkımızla bütünleşmenin de en sağlıklı basamakları olacaktır. Yeni süreç bu eğilim ve pratikleri güçlendirdikçe buna şüphe yoktur.

Ne var ki, olguları salt sonuçları itibarıyla değil, onları doğuran gelişmelerle birlikte ele almak gerekir. Çünkü, sözkonusu sonucun istikrarı, kalıcılığı, kendisini yaratan gelişmelere direkt bağlıdır. Bu bağlamda, gerek birlik protokolüne, gerekse de sonrasındaki eğilim ve pratik gelişmelere geniş bir perspektifle bakıldığında, ulusal güçlerin bugünkü birlik adımlarının güçlenerek devam edeceğini gönül rahatlığıyla söyleyebilmek biraz zor görünüyor. Bu kuşkuların Kürt toplumunda ve hatta birliğin muhatapları arasında bile yaygın olarak var olduğunu belirtmek herhalde yanlış olmaz.

Her şey çok ani oldu. Beklenmedik bir hızla birliğe karar verildi ve protokol imzalandı. Hem de bu protokol, bugüne kadar, çoğu zaman düşmanlık düzeyine varan karşılıklı tutumlarından örgütsel ve politik yapılarından dolayı, belki de yan yana gelebilecek en son akla gelebilecek PKK-PSK arasında imzalandı.

Aslında ülkede ulusal güçler arasında birlik ihti-

yacı öne çıkmış ve Kürt halkı da birlik özlemini her şekliyle ifade ediyordu. Ancak, sözü edilen bu iki hareketin ulusal mücadele de zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiş birliğe göre -ve hele de kendi aralarında oluşturacakları bir birliğe göre- kendilerini çok önceden hazırladıklarını, örgütsel yapılarını bu ihtiyaca uygun bir beklenti ve pratik içine soktuklarına dair emareler ya hiç yok, ya da olsa bile çok azdır. Sağlıklı bir birlik; düşünsel, programatik, örgütsel ve hatta duygusal bir hazırlığı gerektirir. Hareketlerin bu çok boyutlu hazırlıktan sonra birlik protokolünü imzalamış oldukları söylenemez. Böylesi bir hazırlığın ürünü olmayan bir birliğin istikrarı konusunda kuşkuların önünü kesmek ve gidermek oldukça zor.

Karşılıklı olarak birbirlerini hainlikle, ajanlıkla, işbirlikçilikle vb... suçlamış ve bu suçlamaları birlik protokolünden bir kaç gün öncesine kadar sürdürmüş iki yapının hazırlık ve egzersizlerden mahrum bir halde birliğe imza attıkları çok açık. Şu günlerde protokolün ruhuna uygun ve yeni sürecin gerekçelerini izah etmek için sarfedilen süslü laflar bu gerçeği değiştirmiyor. Anlaşıldığı kadarıyla; yeni kararlar ve yeni süreç, iki yapının iradi hazırlıklarından ziyade, biraz C. Talabani'nin, biraz da PKK'daki yeni politik yönelişin bir ürünüdür.

Tam da bu noktada dikkatlerimizi ülkede ki örgütsel yapılanmaların niteliği, kadro ve taraftar kitlelerinin karakter biçimlenişi üzerinde yoğunlaştırmamız gerekiyor. Birkaç gün öncesine kadar liderlerinin tespit ve açıklamalarına uygun olarak birbirlerine düşmanca davrananlar, yine aynı liderlerin tam tersi istikametteki ani karar ve açıklamalarına hemen adapte olup, fazla tereddüt geçirmeksizin, hızlı bir şekilde ağız ve davranış değişikliğini gerçekleştirebiliyorlar. Bu, her devrimciyi çok düşündürecek bir durumdur. Yeni kararların, protokolün ulusal kurtuluş mücadelesinin bu aşamasındaki olumluluğu ve yaşatılmasının gerekliliği açısından bakıldığında böylesi bir kitle tabanı bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Ani karar ve politika değişikliklerinin parti tabanlarında doğal olarak yaratabileceği ani dalgalanmaların, kopmaların, dağılımların yaşanmaması; bugünkü olumlu ve bir o kadar da hassas süreçte oldukça önemli bir avantajdır. Ve tabii ki, bugün için sevindirici de görülebilir. Ancak konuya uzun vadeli ve geniş bir perspektifle yaklaşıldığında, hem Kürt halkının çağdaş demokratik örgütlenişi, hem de siyasal birliklerin uzun vadeli istikrarı için mutlaka aşılması gereken bir biçimlenmedir. Geleceğe yönelik kalıcı bir yatırım, bir değer değil, kalıcı değerler yaratma çabaları açısından bir dezavantajdır. Bu gerçeğin bilinmesinde yarar vardır.

Liderlere makul ölçüler içerisinde bağlılık doğaldır ve bunu anlamak mümkün. Hele de sağlam önderliklere ihtiyacı fazla olan bizim gibi toplumlarda bunu anlamak daha da mümkün. Ancak bireysel üretim ve yeteneklerin çok sınırlı olduğu bizim gibi toplumlarda bile, demokratik şekillenmeden uzaklığın ve liderlere bağlılığın mutlaka makul sınırları vardır. Ve bu sınırlar fazlaca ihlal edilip daha da fazla ilginçlikler sergilenmemelidir.

İlgincidir, lider bir hafta öncesine "kalem"e 'defterdir' diyecek ve son ana kadar taban tarafından da 'Bu doğrudur' denilecek; bir hafta sonrasında, aynı lider, aynı kaleme "kalemdir" diyecek ve "Bu da doğrudur" denilecek. Hem de, sorulduğunda, "Dün söylenen de, bugün söylenen de doğrudur" diye ısrar edilecek. Bu, olan bitene ilgili küçük bir benzetmeydi ve sorunu daha iyi izah etmeye yönelikti. Ama şu anda yaşanan durum bundan pek farklı değil. İyi de, yakın geçmiş zamana kadar 'Kalem'i defter görme hatasını kabullenmemiş lider veya liderlerin, yarın tekrar "Bu defterdir" demeyeceklerinin bir güvencesi var mı? Elbette ki, yoktur. Ve böylesi ani gelişen dönemlerden dersler çıkarılmasını bilmeyen bir tabanın, liderliğinin Kürt halkı için zararlı olacak bir süreci başlatması durumunda da uzun süre liderlerine uyum sağlamaya çalışacağı ve böylelikle de zararlı olabileceği de ihtimal dışı değildir.

Örgütsel yapılarda taban-taban ilişkisinde karşılıklı etkileşimin ve denetimin kaynağı olan demokratik işleyişten yoksunluk seziliyor. Bu sezginin geçersizliğini ve boşuna olduğunu söyleyip itiraz edenlere sormak lazım; eğer sürecin şimdiki yönde gelişeceğine önceden inandığımızı ve süreci bu yöne kaydırmak için katkı yaptığımızı iddia ediyorsanız, son ana kadar ki karşılıklı yıpranmaya yol açan tutumlarınızdan neden vazgeçmediniz veya neden en azından bu tutumların dozunu azaltma yoluna gitmediniz? Birbirinizi kamuoyu nezdinde yıpratma çabalarına ne gerek vardı? Ya da neden, hiç değilse, liderliklerinizin bu konudaki karşılıklı geçmiş tespit ve açıklamalarını biraz ihtiyatla karşılayıp, tabanlar olarak aranızdaki ilişkileri biraz daha yumuşatarak yukarı yansıtmadınız? Bunu bile yapmayanların yukarıdaki sezgiyi es geçmesi, dün ile bugün arasındaki bağlantıyı kuramaması ve süreçlerden dersler çıkarmaması anlamına gelir. Dileriz, yaşanan gelişmeler herkes için öğretici olur.

Yurtsever örgütler arasında karşılıklı olumsuzluklarla dolu geçmişin, bir daha tekerrür etmemesinin en büyük teminatı; bugünkü olumlu ilişkileri tasvip eden ve yaşamasının doğruluğuna inanan taban ve taraftar kitlelerinin kendi merkezleri üzerinde etkiyi ve denetimi arttırmasıdır.

İkinci bir teminat ise; karar sahiplerinin, yurtsever hareketlerle olan geçmiş ilişki biçimlerinin eleştirel bir değerlendirmesini yapmalarıdır; bu konuda

geçmişin tüm olumsuzluklarını acımasızca ve kamuoyuna açık bir şekilde eleştirmeleridir.

Denilebilirki; imzalanmış bulunan protokol metni, aynı zamanda bir özeleştirici metnidir. Çünkü örgütler arası ilişkiler de geçmişin reddidir, bu nedenle formalitelere, biçimi tamamlamaya gerek yok. Gerçekten de, kimi zaman ve durumlarda kimileri için hakim önünde ifade verir gibi bir tutumla yazılı veya sözlü bir özeleştiriciye gerek kalmayabilir. Ama bunun için, imza öncesi ve sonrası pratiğin davranış biçimlerinin yaratacağı özün bir formaliteyi gereksiz kılacak düzeyde açık ve inandırıcı olması gerekir, ki gerçek durum şu anda öyle değil.

İmzalardan önce, böyle bir gelişmeyi insanlarda bir beklenti haline getirecek politik ve pratik emarelerin olmaması, kamuoyunda zaten kuşkulu yaklaşımları üretiyor. Buna bir de imza sonrası, tarafların bazı düşünceleri ve yaklaşımları da eklenince geçmişin açık bir özeleştirisini istemek, yada en azından imzaladıkları protokolün ruhuna uygun bir yaklaşım içinde olmalarını beklemek bir zaruret haline geliyor. Birliğin resmi taraflarından birileri çıkıp da hala karşı tarafı nasıl kafaladıklarını, onları bilmem

hangi kötülüklerin batağından çıkarmak için böyle bir birliğe başvurduklarını, esas işi yürütenin kendileri olacağını vb. söylerse, onları daha samimi olmaya davet etmek ve bu konudaki geçmişini açıkça redetmelerini beklemek de en doğal hak oluyor.

Örgütsel yapıların bu eksiklikleri üzerinde durmak, yapıcı yönde eleştiriler yapmak bozgunculuk olarak nitelendirilemez. Aksine, bu açık eleştirilerle örgütsel yapıların toplumumuz geleceği için zararlı olabilecek yanlarını törpülemeye çalışmak her devrimcinin görevidir. Nihayetinde toplumu yarınlara götürmek öncülüğü yapacak olan toplumun öncülleri konumundaki siyasal örgütlerdir. Toplumun yarınlarının şekillendirilmesinde başrolü oynayacak örgütlerin karakter biçimlenişleri yarının toplumsal kurumlaşmalarına da yansiyacaktır. Bu nedenle, daha bugünden topluma en yararlı örgütsel biçimlenişleri ve kalıcı olmaya aday somut değerleri yaratmak, ya da gücümüz oranında yaratma çabası içinde olmak gerekir.

Protokolün başlatmış olduğu yeni sürecin kendi içinde taşıdığı bu zaaf ve zaafın yolaçtığı kuşkular bizi yeni sürece aktif olarak müdahale etmekten, katılmaktan alıkoymamalıdır. Yukarıda bir boyutunun özetini yaptığımız bu ve benzeri eleştirilerimizle (tabii ki makul bir dille ve yararlı olacağı en uygun yer ve zamanları iyi seçerek) birlik sürecine tüm gücümüzle katılmalı ve katkı sunmalıyız. Çünkü hem halk olarak, hem de devrimciler olarak çok hassas bir süreçten geçiyoruz. Sürecin hassasiyeti katılımımızın gerekliliğini bir kat daha arttırıyor. ■

ZEYLAN AYAKLANMASI

(20 Haziran - Eylül 1930)

Şeyh Said isyanının daha hazırlık safhasındayken erkenden patlak vermek zorunda bırakılması yenilgide önemli bir paya sahiptir. 1925'deki bu isyanı ardından irili-ufaklı bir dizi ayaklanma ve hoşnutsuzluk eylemleri baş gösterdi. Devlet, tüm güçleriyle en ufak bir kıpırtının üzerine gidiyor, belirtileri bile büyük bir ciddiyetle takip etmeye çalışıyordu. Çünkü devlet, bir anlamda Kürdistan'ı yeniden zaptetmek durumundaydı. Devlet güçleri, Osmanlı döneminde bile görülmedik bir tarzda işgalci bir güç olarak ülkede bulunuyordu. Devlet, toplumu ekonomik, sosyal, siyasal ve ülkeyi askeri yönden yeniden fethetme uğraşısı içerisindeydi. Kürdistan'ı kaybetme endişesi tüm devlet kademe ve organlarına hakimdi.

Programlı-planlı ve örgütlü büyük Şeyh Said isyanının yenilgisi, Kürt Ulusal Kurtuluş fikrini yok edememişti. Bu isyan ve onu takip eden olaylar sonrasında büyük darbeler almış olan Kürt aydın, önder ve ileri gelenleri hepten yok edilememişti.

Osmanlı ordusunda subay olan Yüzbaşı İhsan Nuri ve diğer aydın ve asker kökenli arkadaşları ile bir kısım Kürt ileri gelenlerinin, ulusal kurtuluş mücadelesi için programlı, disiplinli ve örgütlü bir tarzda yeniden canlandırmak üzere biraraya gelmeleri, devletin yeniden fetih eylemleri süreci içinde gerçekleşmişti. Ulusal kurtuluş mücadelesini organize etmek üzere HOYBÜN örgütü kurulmuştu. Hoybün örgütü, Ağrı yöresinde örgütlenme ve

askeri faaliyetlere başlamıştı. Örgüt, Şeyh Said döneminde başaramayan ya da yarım kalan işleri de tamamlamak üzere geniş çaplı bir faaliyet içerisindedi. Bir yandan aşiretlerin biraraya getirilmesi, propaganda faaliyetleri sürdürülürken öte yandan da askeri hazırlıklar yapılıyor, ülkenin diğer parçalarındaki örgütler ve aşiret ileri gelenleri ile yakın ilişkiler geliştirilmeye çalışılıyordu. Hoybün, Şeyh Said isyanında başaramayan Kürt-Ermeni ilişkilerini de düzene sokmak için çalıştı ve bu bakımdan belli mesafeler katetti.

Bütün yapılanlar, devleti de harekete geçirmişti. 9. Kolordu isyan hazırlıkları haberi ile beraber bölgedeki askeri faaliyetlerini artırdı. 7. Kolordu da hazırlık ve faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Ayrıca genel bir ayaklanma karşısında hazırlıklı olunmak üzere çevredeki askeri birliklerin düzenlenmesi ve konumlandırılması çalışmalarına da hız verilmişti. Van ve Bitlis civarında ise Genel Takip Harekat Komutanlığının da "eşkiyaya karşı" faaliyeti sürmekteydi.

Bütün bunlar olup biterken 20 Haziran 1930 sabahı, Kör Hüseyin Paşa ve Emin Paşa oğulları, emirlerindeki kuvvetlerle, İran-Türkiye sınırını geçerek Erciş'in kuzeyindeki ZEYLAN bucak merkezine saldırdılar. Jandarma karakolu işgal edilerek Zeylan halkının kendilerine katılmalarını sağladılar. Yöre halkı öteden beri böylesi bir beklenti içindeydi. Çünkü Genel Takip Harekat Komutanlığının ağır baskı ve zulmü altında adeta esir mua-

melesi görmekteydiler; "asilerin tebası" olarak rehlin tutulmaktaydılar. Zeylan'ın ele geçirilmesi üzerine 5. Seyyar Jandarma Komutanı, Zeylan'daki bölüğünü takviye etmek amacıyla, Erciş'teki piyade ve süvari bölüklerini yöreye gönderdi. Alay komutanı da hareketi bizzat yönetmek üzere Erciş kaymakamını da yanına alarak askeri bir birlik refakatinde Zeylan'a hareket etti. Oysa daha tekviye gelmeden, Kürt kuvvetleri Zeylan'ı ele geçirmiş, karakolu dağıtarak Erciş'e yönelmişlerdi. Kürt kuvvetleri Zeylan'a gelmekte olan Alay Komutanı ve birliğine saldırdılar. Saldırıda Erciş Kaymakamı yaralandı. Bölük dağılmak üzereyken geri çekildi. Yine de bir hayli zayıyatı vardı. Böylece 5. Seyyar Jandarma Alayı büyük ölçüde iş göremez hale getirilmişti. Erciş üzerine yürüyen Kürt kuvvetleri, ilçeyi kuşatma altına aldılar. Zeylan ve Erciş'e yönelik saldırılarda 2 subay ve 16 asker öldürülmüştü. İki subay iki asker de yaralanmıştı. Ayrıca "150 asker de kaybolmuş"tu. 81 at, ikisi ağır dört makineli tüfek ve bir top ele geçirilmişti. Kürtler bu başarılı eylemlerini Erciş civarındaki 80, Zeylan'daki 100, Axî (Çaldıran) daki 60 kişilik bir kuvvetle gerçekleştirmişlerdi. Üstelik saldırı ile kalınmamış Zeylan ve Erciş yöresi tümünden denetim altına alınmıştı.

Zeylan'ın ele geçirilmesi, devletin iddia ettiği gibi basit bir "eşkiya"lık olayı değildi. Tümüyle, çok yönlü hazırlıkları sürdürülen Ağrı isyanının bir parçası olarak gündeme gelmiş-

ti. Zaten devlet de, olayı "eşkiya baskını" olarak adlandırmasına rağmen, büyük bir ciddiyetle ve devlet sorunu olarak ele almıştı. Bu yüzdendir ki 7. ve 9. Kolordular, kaybedilen yerleri geri almak için geniş çaplı hazırlıklar yürütmeye başlamışlardı bile. Olay bir vurkaç eylemi değildi. Kürt kuvvetleri yöreyi denetledikleri gibi, Kanayın dağlarında karargah kurmuşlar ve denetim alanlarını genişletmek üzere düzenli saldırılar yapmaktaydılar. Zaman zaman da doğrudan askeri merkezlere yönelik eylemler gerçekleştirmekteydiler. 25 Haziran 1930 akşamı Zeylan bölgesindeki Kürt kuvvetleri ikiye ayrıldılar. Bir kısmı, devletin muhtemel bir imha hareketi tehlikesi altındaki aileleri kurtarmak üzere Seyid Resul komutasında Aksorik'a geçti. Diğer kısmı da Hüseyin ve

Emin Paşa oğulları komutasında Ağrı, Sarısu hattına çekilip Patnos dağları güneyindeki hakim tepelere mevzilendiler. 5. Seyyar Jandarma Alayının 2. Bölüğünü seyir halindeyken sıkıştıran Hüseyin Paşa oğulları, bölüğü teslim almaya zorladılar. Bölük bilahare askeri yönden ve işbirlikçi Mahmut ve kardeşi İbrahim Ağa liderliğindeki korucu müfrezelerinden takviye alarak son anda teslim olmaktan kurtarıldı. 9 Haziran'da Sûrban ve Norşın karakollarına baskın düzenlendi. 25 asker öldürülüp 40'ı yaralandı. 1 adet ağır makinalı tüfek ve bir sandık cephaneye ele geçirildi.

İhsan Nuri Paşa, Bro Heso Têlî ve Abdülkadir komutasındaki Kürt kuvvetleri de 4 Temmuz'da Bulakbaşı, Karaburun, Kayaburun, Taşburun karakollarına saldırı düzenledi. Kürt kuvvetleri Karaburun karakolunu ele geçirip içindeki silah ve cephaneye el koydular. 9 Temmuz ise Şeyh Zaîr komutasındaki 25 kişilik küçük bir Kürt birliği Hudut Tahdit Komisyonuna refakat eden askeri birliğe saldırıp birlik komutanını yaralamıştı.

Zeylan'ın ele geçirilmesinin ilk günlerinde devlet, olayı küçümsemiş görünüyordu. 9. ve 7. Kolorduların kimi birliklerin görevlendirerek bu işin üstesinden gelinebileceğini tasarlamıştı. Ancak bu tedbirler, hareketin kısa sürede genişlemesi karşısında yetersiz kalmış ve devlet yanıltıldığını anlamıştı. Görevlendirilen askeri birlikler, başarılı olmak bir yana, olayların durmadangenişlemesine engel olamamaktaydılar. Bunun üzerine 9. ve 7. Kolordu komutanlıkları Genel Kurmay Başkan-

lığının emriyle olayın bastırılmasında bizzat memur edildiler. Genel Kurmay Başkanlığının 26 Haziran 1930 tarihli emriyle hareket bölgesi, Van Gölü kuzeydoğusundaki Bendî Mahî deresi-Van Gölü-Ahlat-Xinis hattının kuzeyi 9. Kolordunun; güneyi ise 7. Kolordunun komutasına verilmişti. Karşı hareket bu görevlendirme planıyla yapılmak üzereyken, bölgeden sorumlu I. Genel Müfettişlik, alınan tedbirlerden emin olmadığını bildirdiğinde

Genel Kurmay Başkanlığı ikna olmuş ve müfettişin yeni önerileri doğrultusunda hareket planı değiştirilmişti. Genel Kurmay, I. Müfettişliğin endişe ve önerilerini dikkate alarak, söz konusu edildiği gibi hareket planını geliştirdi ve komutayı bizzat üzerine aldı. I. Genel Müfettişlik, olayın genel bir ayaklanma tehlikesi taşıdığı kanaatindeydi. Bu kanaatin Genel Kurmayca paylaşıldığı anlaşılıyor. Bu çerçevede, bölgede alınan tedbirlere ve gidilen düzenlemelere ek olarak tüm civar askeri birlikleri teyakkuza geçirildi ve hareket bölgesine uçak filoları ve zırhlı araçlar sevk edildi. Genel Kurmay, karşı hareketi 4 Temmuz 1930 başlattı. Kürt kuvvetleri Eylül başlarına kadar savaştılar, direndiler. Ancak olaya hükümet ve meclis düzeyinde önem atfedilmişti. Tüm askeri güçlerin bölgeye yavaş yavaş yığılması ve saldırılara katılması karşısında Kürt kuvvetleri geri çekildi. Devlet her zaman yaptığı gibi Erciş ve Zeylan yöresinde de bir çok köyü ve bucağı uçak, tank, top ateşi altında viraneye çevirdi, halkı katledip, kitlesel sürgünler gerçekleştirdi. Ele geçen bir kısım "asi" anında kurşuna dizildi. Erciş ve Zeylan yeniden fethedildi; 3. Ağrı isyanına kadar.

3. Ağrı isyanının bir parçası olarak gelişen bu olay, tarihe ZEYLAN AYAKLANMASI olarak geçti. ■

KÜRTLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ

Konuk Yazar: Ezeli Doğan

ARAP ORDULARININ KÜRDİSTAN'A GİRİŞİ VE İSLAMLAŞTIRILAN KÜRTLER

Kürtlerin İslamiyeti kabul etmeden öncesi dinleri olan ZERDÜŞTLÜK, İslamiyetten 1200 yıl daha yaşlıydı. Kürtlerin İslamiyeti isteyerek kabul etmeleri için İslamiyetin Zerdüştlük'ten daha ilerde olması gerekiyordu. Oysa ki, Kürtlere İslamiyet dayatıldığında İslamiyet, daha yeni yeni mayalanmış ve bir önceki dinlerin etkilerini taşıyordu. Bir çok eksiğini de Zerdüştlük'ten aldıklarıyla tamamlıyordu. İslam halifeleri, Kürtleri ikna edemeyeceklerini anlayınca onlara bir mektup yazdılar. Mektuplarına da red yanıtı alınca, müslümanlar için tek yol kalmıştı: ŞİDDET. Emevi İmparatorluğu İslam ordularıyla 634 yılında Kürdistan kapılarına dayandı. Taş üzerinde taş bırakmadılar. Uygarlık adına Kürdistan'da ne buldularsa yok ettiler. Bu konu özellikle Kürdistan tarihini işleyen bütün kaynaklarda var. 634 yılında ikinci halife Ömer öncülüğündeki birlikler, Kürdistan'a dayandığı zaman, Kürtler hemen teslim oldular.

"Muhammed'den sonra müslümanlığı kabul etmek istemeyen Kürtleri, Araplar, Harran'dan Siirt'e kadar yol boyunca, ibret olsun diye üçer üçer asmışlar ve bunların ölümlerini tefesüh edininceye kadar indirmemişlerdi." (1)

Burda oldukça önemli bir vurgu var. Son din olduğunu ve insanlığa adaleti, eşitliği getirdiğini ve Allahın insanlar arasından bir Arab'ı kendine elçi olarak seçtiğini, Allahın emir ve görüşlerinden oluşan bir kitabı da bu Arap peygamber aracılığıyla bölüm (Ayet) bölüm gönderdiğini söyleyen İslamın, İslamlaştırma yöntemi hakkında önemli bir ipucudur bu. Daha önceden Tanrı tarafından gönderilen diğer peygamberlere ve dinlere inanan halklara bir Arap Peygamber olan Muhammed, silah zoruyla onları eski inançlarından alıkoyarak, kendisinin yaydığı dini kabul ettirmeye zorluyor. Doğrudan kendisinin katılıp yönettiği savaşlar var. Bedir, Hendek ve Uhud savaşlarına iştirak eden Muhammed, bir taraftan Allahın verdiği canı gene Allah alır derken, diğer bir yandan, Allah ve din adına savaş meydanlarında binlerce insanın kafasını bedeninden ayırıyor. Onları köle ediyor, kadınlarını, kızlarını cariye olarak tutsak ediyor. İşgal ettikleri ülkelerin malını

mülkünü talan edip ganimet olarak alıyor. Kürdistan'a da bu yöntemle giren İslamiyet, Kürtlerin dini olan Zerdüştlükten zorla alıkoyarak onları, gene Allah adına zorla müslümanlaştırıyor.

"Arap ordularının Halife Ömer döneminde Kürdistan'a nasıl girdiklerini, nasıl yerle ettiklerini ve o dönemde Diyarbakır işgal edilirken, Mardin Kapıda 150 bin Zerdüştlükün kafasını nasıl kesip, o yardan aşağı attıkları(2)nı yazacaktır bir başka yazar.

"İslamiyet Kürdistan'a 639 da ulaştı. Kürtler, genel olarak Hıristiyan olmakla birlikte, Zerdüştlük dininin de önemli bir yeri vardı. Kürtler arasında bugün hala atalarının (bağlı oldukları "Mecusi" yani Zerdüştlük dinine eski İran dilinde "mağuş" yani papaz denmektedir ve Yunanca magos burdan gelir) düşüncesi etkindir. Zerdüştlük Kürtler, Hz. Muhammed'in dinine oldukça sert karşı koyarlar. Bu gün "İmansızlar mezarlığı" denilen ve İslamiyeti kabul etmeyip, Araplara karşı savaşarak ölen Kürtlerin mezarları buna tanıklık eder. İslami inançta olmayanlara uygulanan İslami vergilendirmeden (Baş ve toprak vergisi), Kürt köyleri uzun dönemde, ancak İslamiyeti kabul ettikten sonra, toprakları üzerinde hak iddia ederek kurtulabilmişlerdir. Bir ara Sünni-Şii çatışmasında, üçüncü güç olarak nitelenebilecek Haricilere katılmayı denemişlerse de, başarılı olamayarak Sünilikte karar kılmışlar" (3)

Bir başka araştırmacı, "7. yüzyılda Zerdüştlük dini bırakıp İslamı kabul etmeye zorlanan Kürtler.." (4) diyerek, hangi şartlarda İslamiyetin Kürtler arasında kabul gördüğünü anlatmaya çalışıyor.

"Kürtlerin müslümanlığı kabul etmeleri hicri 18 yılında oldu. Bu dönemde müslüman Araplar Hilvan ve Tikrit'i işgal edip burdaki Kürtlere müslümanlığı kabul ettirdiler. Yani müslümanlığın diğer toplumlarda yayılması gibi Kürtler arasında kabulü de Arapların işgal eylemleri ve zor kullanmalarıyla oldu. Halife Ömer döneminde Diyarbakır, Mardin, Urfa, Erzurum ve çevreleri işgal edilerek burdaki Kürtler kılıç zoru ile İslamlaştırıldı. Müslüman olan Kürtlerin çoğunluğu Sünni ve Şafii mezhebine bağlıdır. Bir bölümü ise Şii Şafii mezhebine mensuptur. Ayrıca Aleviliğin bir kolu sayılan ama ondan bazı ayrıcalıklar arz eden ALİALLAHİ yada Ehli Hak denilen mezhebe mensup Kürtler de vardır.

Bu inanç sahiplerine göre, Halife Ali tanrıdır. Güneş kutsaldır. Çünkü Ali güneşe doğru yükselmiş, onunla karışmıştır. Yine bu inanca sahip olanlar, diğer üç halife Ebubekir, Ömer, Osman eti çok sevmesi nedeniyle, et yemezler ve hayvanların öldürülmesine, kesilmesine karşı çıkarlar. Bunu haram sayarlar. Müslümanlık dininde Allah ve Peygambere boyun eğmek ne ise, onların "gölgeleri" olan halife ve din adamlarına itaat etmek de aynıdır. Bunlara karşı gelmek, Allaha karşı gelmekle özdeştir. Ve büyük günahdır. Münafıklıktır, kafirliktir, dinsizliktir v.s.

Çoğu zaman Kürtler, bu peygamber vekilleri tarafından savaşa sürüklenmişler "Şehitlik mertebesi-nin faziletleri" ile sürekli aldatılmışlardır. Bu din adamlarının kişisel ve sınıfsal çıkarları tehlikeye gir-diğinde ve bunun nedeni olarak Kürtler görüldüğün-den de mızrağın sivri ucu Kürtlere yönelmiş ve dün-yanın en büyük vahşeti Kürt halkı üzerinde uygulanmıştır." (5)

Araşak Poladyan, "Yedinci ve Onuncu Yüzyılda Kürtler" adlı kitabında İslamiyetin işgalciliğine karşı direnen halklar arasında Kürtlerin de bulunduğunu söyler.

"Araplar 642, 644 yılında Rey, Kumiş, Ta-baristan, Horasan, Ker-man, Sistan ve diğer vil-ayetleri fetetmişlerdir. Fars'da 44, Huzistan'da 45, Azerbaycan'da Araplara direnen halk-lar arasında Arap kay-nakları Kürtlerin'de ol-duğunu yazar.

Azerbaycan ve Kafkas Albanyasının (Alvank) fet-hinden bahsederken Al-Balazuri Ömer'in emrine uyan Hüzaýfa İbn Al Yaman'ın Nehavend bölge-sinden gelerek Azerbaycan'a sefere katıldığını da belirtir." (6) Bütün toplumsal boyutlarıyla birlikte Zerdüştlükten çok çok geri olan İslamiyet, Kürtler arasında kabul görmedi. Zaten bir çok eksiğini de Zerdüştlükten tamamlayan bir dindi. Kürtlere Arap-lar tarafından gönderilen elçiler, mektuplar işe yara-mayınca olay şiddete kadar götürüldü. Kürtlerin kendi dinlerinden caymamaları, işgalci Arapların emellerini gerçekleştirmeyi engelliyordu. Bu da Emevileri ve İslamordularını çılgına çeviriyordu.

"İslam ordularının başındaki Selman Balasacan, Kürtleri İslamiyeti kabul etmeye çağırdı. Fakat Kürtler onunla savaştılar. Kürtleri yendi. Bazılarını haraç değerinde sadaka ödemek zorunda bıraktı." (7)

Aynı sonuçla karşımıza çıkan bir başka örneğe bakalım.

"Araplarla Kürtlerin ilk önemli karşılaşmaları Sad İbni Ebul Vakas'ın Musul seferinde, 637 yılında oldu. Kürt bölgelerinin istilası, Mezopotamya fetihi, İlyaz Bin Ganam'ın 639 da Bitlis'e kadar ilerleme-sinde oldu. Halife Ömer'in düzenlediği düzenli akın-lar 634-644 arası gerçekleşti. Ömer'in İran seferi ve diğer savaşları sırasında Müslümanlar Hakkari ve Van'ın bir bölümünü alarak burdaki Kürtlere kılıç

zoruyla İslamiyeti kabul ettirdiler. Buna karşın böl-gede sık sık Kürt isyanları çıktı. Kürtler Hz. Ali dö-neminde de İranlılar ve Hıristiyanlarla birlikte, Ah-vaz çevresinde Fars isyanlarına katıldılarsa da yenildiler. Halife Ömer zamanındaki savaşlarda Araplar, karşılarında İranlılardan çok Kürtleri bul-dular. Nihavend savaşında Fars ve Kürt askerlerden 110 bin kişi ölünce Ömer zamanında İslamiyeti ka-bul eden Kürtlerin bir bölümü yeniden ZERDÜŞT-LÜK dinine döndüler." (8)

"İslamiyet, Muhammed döneminde, Arabistan yarımadası dışına fazla sarkmadıysa da, hakimiyeti altına aldığı bölgelerde merkezi bir idare kurup, Arap halkının birliğini sağlayıp, pekiştirdi. Bölgede dinamik bir yapı oluşturan İslamiyet Halife Ebu Bekir döneminde Arap yarımadasının dışına taştıysa da, özellikle Kürdistan, ancak Halife Ömer zama-nında işgal edilebildi.

Halife Ebubekir zamanında Sassani Devleti, İsla-mi Araplarca alınan bölgeleri geri almak için üç or-du ile saydırya geçtiyse de yenildi. Sassani Devle-ti, bu yenilgisinden sonra çok sayıda fil de kullandıkları bir ordu ile İslami Arap ordularına kar-şı saldırıya geçti. Köprü olayı olarak bilinen bu sa-

vaşta Sassani ordusu, İslami Arap ordusunu bozduysa da, kısa bir süre içinde toparlanan Arap orduları Sassani ordusunu büyük bir ye-nilgiye uğrattı. Bu sa-vaş sonrasında, M.S. 635 yılı sonlarına doğ-ru tüm güney Mezopo-tamya İslami Arapların

Kürdistan'ın büyük bölümü İslam Halifesi Ömer zamanında işgal edilmiştir. Ancak Kürdistan halkı, diğer bölgelerin işgallerinde olduğu gibi kolayca teslim olmayıp, İslami Arap işgaline karşı da büyük direnişler göstermiş ve hatta yer yer bölgelerini İslami Araplara karşı çok uzun süreler korumayı başarmışlardır.

işgali altına girmiş oldu.

İslami Arap yayılmacılığının en güçlü dönemi olan bu sıralarda Sassani Devleti, tam bir çöküntü dönemini yaşamaktaydı. Sassani Devletinin zayıfladığı bu dönemde iç huzursuzluklar arttığı gibi iki büyük ordu komutanı olan Rüstem ile Füzün devlet yönetimi içerisinde birbiri ile nüfuz yarışına girmişlerdi. İçinde buldukları bu koşullar neticesinde İslami Araplara karşı kaybettiklerini geri almak şöyle dursun, onların Sassani Devleti içlerine doğru ilerlemelerini de tüm çabalara rağmen durduramıyorlardı. Bunun üzerine Sassani Devleti ileri gelenleri, iki ordu komutanına da başvurarak ya kendilerinin birleşmelerini, ya da tüm ileri gelenlerin kendilerine karşı birleşeceklerini bildirmeleri üzerine, iki komutan da hükümdar III. Yezdirgird'in emirlerinin geçerli olacağı temelinde birleştiler.

İç huzursuzluğunu belirli bir oranda gidermiş olan Sassani Devleti, büyük bir ordu hazırlama işine girişti. Bunu haber alan Halife Ömer emir vererek tüm İslam ülkelerinden Sassani cephesine ordu yığılmasını istedi. İslam Arap orduları Saab İbn-i Ebi Vakkas'ın komutasında, Kadisiye bölgesinde toplandı. Böylece buralardan Sassani bölgelerine saldırıya geçip Sassani ordusunu bu bölgeye çekmek istiyorlardı. Müslümanların saldırılarına uğrayan Sassani bölgelerinin halkı, durumu devletlerinin yönetimine

bildirerek, "Bizi himaye etmezseniz hepimiz Araplara tabi olacağız" diye şikayette bulunmaya başlamışlardı.

Nihayet Rüstem komutasındaki Sassani ordusu da Kadisiye'ye geldi ve 639 yılının son baharında iki ordu arasında savaş başladı. Tam dört gün süren şiddetli bir savaştan sonra Sassani ordusu yenilgiye uğradı. Bu savaşta, komutanları Rüstem öldürülmüş olduğu gibi, çok büyük zayıyat da vermişlerdi. İslam ordusu burdan Sassani Devletinin merkezi olan Medayin üzerine yürüdü. Ve buralarıda büyük direnmelerle karşılaşmadan hakimiyeti altına aldı. Bu bölgelerin işgalinde Arap ordusu son derece büyük ganimetler elde etti.

Sassani Devleti, en azından İslam Arap ordusunu durdurabilmek için Fars, Azerbaycan ve Dağistan yollarının ayrıldığı Diala ırmağına dökülen Celüle nehrinin kenarında, Henikin ile Destecird kasabalarına 39 km mesafede ve önemli bir şehir merkezi olan Celüle'de asker toplamaya başladılar. Bu haberi alan İslam ordusu Celüle'yi kuşattı. Burda yapılan savaşta Sassani ordusu çok büyük zayıyat verdi ve Celüle'yi 637 yılında Araplara teslim etmek zorunda kaldı. İslam ordusu burda çok miktarda altın ve kıymetli eşyayı savaş ganimeti olarak ele geçirdi. İslami Arap ordusunun her kazandığı savaş neticesinde elde ettiği ganimetler, onları hızla başka bir yerin işgal edilmesine yönlendiriyordu. İslami Arap ordusu komutanı buradan Hilvan üzerine yürüdü. Ve kalan bölgelerin alınmasına sıra gelmişti.

Allah adına ganimet ve yağmalamalarla şahlanmış Arap İslam orduları Sassani ve Bizans devletlerinin bölgelerini ele geçirmek için hızla cepheden cepheye koşuyorlardı. Bizans İmparatoru Herkulos'un Orta Mezopotamya bölgelerinde bulunan ordusunu Humus'a göndermesi üzerine, İslami Arap ordularının dalga dalga Cizre bölgesine yaptıkları saldırılarda, bölge halkı yardımcı olmamış, bölge halkı, kendi gücü ile Arap ordusuna karşı durmaya çalışmıştı. Oturdıkları bölgeleri yalnız başına savunan bölge halkı, İslami Arap ordularına yenilmiş ve İyaz Bin Gonem yönetiminde ki İslam ordusu, bir sene içinde Urfa'ya kadar ilerleyerek, 638 yılında Suruç, Tekrit, Samsat, Meyafarkin, Nusaybin, Rakka ve Harran şehirlerini de alarak, Sassani sınırları ile Suriye'yi birleştirmiştir.

Aynı yıl İslam ordularının Sassanilere karşı Ahvaz üzerinden saldırılara geçip, bu bölgeleri de almalarından sonra, Huzistan üzerine yürüyüp ordaki Sassani ordusunu yendiler ve komutanı Hüzmüzan'ı esir aldılar. Buradan hareketle İslam Arap orduları Sassani Devletinden 641 yılında Sus, Çendi ve Şapur şehirlerini aldılar.

Kürdistan'ın büyük bölümü İslam Halifesi Ömer zamanında işgal edilmiştir. Ancak Kürdistan halkı, diğer bölgelerin işgallerinde olduğu gibi kolayca teslim olmayıp, İslami Arap işgaline karşı da büyük direnişler göstermiş ve hatta yer yer bölgelerini İslami Araplara karşı çok uzun süreler korumayı başarmışlardır. C.P.B'nin "Muhtesir Kürdistan Tarihi" adlı eserinin 179. sayfasında "Kürtler kolaylıkla (silah) teslim etmediler. Otuz sene mütamediyen mü-

cadeleler, kanlı harpler yaptılar. Hatta, Kürt mukavemeti, Kürdün istikrarlı hürriyeti uğrunda yaptığı mücadele yer yer küçük mkiyaslarda bile olsa üçyüz sene, yani Abbasi hilafetinin devrei evasitine kadar devam etti." diye belirlerken, devamla İslami Araplarla Kürdistan halkı arasındaki savaşların en zorlularının Şehrizar ve Pave çevresinde cereyan ettiğini de belirlemektedir. Yine aynı eserde 640 yılında Halife Ömer'in iki büyük orduyu Kürdistan üzerine göndermesi ve bunlarla Kürt halkı arasındaki savaşı şöyle anlatmaktadır. "... Her iki Arap ordusu Kürdistan'a varınca Kürt muhariplerini karşılarında hazır buldular. Müteaddit meydan muharebeleri oldu. Harpler pek şiddetli ve birehname devam etti. Bidayete Kürtler Araplar galbe ettiler. Şehrizar harbinde Arap başkumandanı meydanı harpte mektul düştü. Sonra Kürtler her tarafta inhizama uğradılar. Arablar galibiyeti katiyeyi temin edince Kürtler hakkında pek gaddarane hareket ettiler. Kürtlerin Zerdüsti olmaları Araplara daha iyi bir vesile olmuştu. Kürdün canı, malı, ırzı, namusu Araplar için helaldi. Ahali katliam edildi; şehirler, kasabalar, köyler yakıldı, Kürdün canlı cansız bütün malı yağma edildi. Kadınlar, kızlar, çocuklar da en şenit en müstehceni Şehrizar da ve hasseten Paven şehiri ve civarında yapıldı... Bu tüyler ürpertici beşer yumağını hercümerç edici vahşeti denaetler halifei muazzam Ömer İbn-i Hattap hazretlerinin emir ve tensibi ile oluyordu."

İslami Arapların, Kürdistan üzerinde ki katliam ve mezalimi, Süleymaniye'de bulunmuş ve deri üzerine yazılmış bir Kürtçe şiirde de anlatılmaktadır. Bu şiirin Türkçesini buraya alıyorum. E. XEMGİN'in İSLAMİYETEN OSMANLILARA KADAR KÜRDİSTAN TARİHİ" adlı kitabından aktardığım bu orijinal Kürtçe şiirin her mısrasında İslami Arap ordusunun vahşetini görmek mümkün:

*Hürmüzgahlar virane oldu, ateşler söndü.
Büyük büyükler saklandılar
Sitamkar Araplar her tarafı harap ettiler
Hatta Şehrizaro yetiştiriler
Kadınları kızları esir götürdüler
Azad erkekleri kana boyadılar
Zerdeş'in ayını sahipsiz kaldı
Hürmüz kimseye yardım etmedi*

Miladi 669

Burdan da anlaşılacağı üzere, o zamanlara kadar Kürdistan halkı Zerdüşt dinine inanıyordu. Arapların kanlı işgalleri ve kılıç zoru ile İslamiyet Kürdistan halkına kabul ettirildi. İslamiyet, bir dini inanç olarak, M.S. 610 yılında Mekke'de ortaya çıkmasından sonra yayılmasını ve güçlenmesini kanla, kılıç ve zora dayalı olarak vahşetle sağlamıştır. İslamiyet Arap birliğini sağlayıp onların sosyal ve kültürel alanda gelişmelerine olumlu yönde etkide bulunurken, diğer halklar açısından bunun tam aksine hizmet etmiş ve onların kültürel değerlerini ortadan kaldırıp yerini İslamArap kültürünün yerleşmesine hizmet etmiştir. Arapların işgal edilen bölgelerde hükümranlılığı sağlaması, Arapların diğer halkları sömürmesi için araç olmaktadır. İslamiyet Arap halkı-

na, diğer halklar üzerinde (bir) üst konuma gelmelerini sağlamıştır.

Ziya Şakir "Mezhepler Tarihi" adlı eserinde, İslamiyet öncesinde Arapların geniş çöllerde ilkel bir halde yaşadıklarını ve İslamiyetin onlara yeni bir canlılık getirdiğini anlattıktan sonra devamla şöyle yazar:

"Emeviler kendi dillerini konuşmayanlara ve kendi idarelerini kabul etmeyenlere amansız düşman kesilmişlerdi. Kitaplar yakılıyor, Medeniyet eserleri mahvoluyordu. O zaman şairlerinden biri bu hali şöyle tevsir ediyordu. "Medeniyet merkezlerini gezdim, fakat oralarda toprak yığınları ile bir takım enkazdan başka bir şey göremedim." (10)

"Arap ordusunun varabildiği yerlerde, birçok derin vadilere, aşılması zor, sarp dağlara, dar geçitlere Arap orduları sokulmamıştı. Kürtlere reva görülen zulüm asırlarca devam etti. Kılıçtan kurtulan Kürtlerin İslamiyeti kabul etmelerine rağmen, yüz seneden fazla bir müddet zarfında bu ülkelerde Kürtçe, Farsça vb. Araplara yabancı olan dillerin konuşması yasaktı. Arapçadan başka bir lisan konuşanların dilleri makasla çırpılıyordu. Kürdü Arap yapabilmek için her türlü vasıtaya müracaat ediliyordu. Bu hususta her türlü zulüm her türlü hile, desise mübahtı. Şehrizor Kermanşah, Mudayin, Hemrdan gibi büyük şehirlerin kütüphanelerinde ve halkın elinde mevcut tüm kitaplar Medine'den Ömer İbn-i Hatap hazretlerinden gelen emir gereğince yakıldı, kül edildi."

Halife Ömer 644 yılında ölünce yerine Osman geçti. Bundan kısa bir süre sonra İsfahan ve çevresinde Kürt halkı Arap İslam yönetimine karşı isyan etti.

Bu isyanın bastırılması için halife Osman bir İslam ordusu gönderdi. Taraflar arasında yapılan çetlitli savaşlardan sonra, 650 yılında, isyan kanlı şekilde bastırıldı. 651 yılında Suriye Valisi olan Mâviye Bin Ebu Suyan, iki ordu hazırlayarak, bunlardan birinin komutanlığına Abdurahman Bin Rabi'yi getirip Azerbaycan tarafına işgale gönderdi. Göndermiş olduğu bu iki ordunun söz konusu bölgeleri işgal etmeleri ile İslamiyetin sınırları Kafkasya'ya kadar dayandı. Böylece Kürdistan'ın tamamı Araplar tarafından işgal edilmiş oluyordu." (11)

Bu konuda örnekleri çoğaltmak mümkün. Bir örnek daha alarak noktalayalım. Oldukça ciddi bir çalışma olan Malmisanij'in bu çalışmasının adı "Said-i Nursi ve Kürt Sorunudur". İslam dininin Kürt toplumu üzerindeki olumsuz rolünü ön plana çıkararak, Kürtlerin, sömürgeci devletlerle birlikte aynı dine mensup olmaları, Kürdistan'da bu güne kadar verilen bağımsızlık mücadelelerinde olumsuz bir rol oynamıştır. Bu sömürgeci devletler için olumlu ve millî birlik faktörü olarak rol oynarken, Kürt halkı için kan, gözyaşı, barbarlık ve zulüm olmuştur. İslamiyet dinini kanlı kılıçları ile yaymakta olan Arap istilacılar, Kürdistan'daki direnme benzeri bir direnişle hiç bir ülkede karşılaşmadılar. Arapların Kürtlerin geçmişleri hakkında geniş bilgileri de vardı. Bu halkı İslami Arap sömürgeciliğinin hizmetine koşabilmeleri ve yüksek kültürünü unutturup Arap kültürünü zorla kabul etmeleri için dillerini yasakladıkları

gibi, geçmişleri ile de kitapların ve diğer eserlerin imha edilmesi suretiyle bağları kopartılmaya çalışılmıştı.

"İslam dininin Kürt ulusunun tarihinde çok olumsuz roller oynadığını görmek gerekir. İslam dinininin, en azından, Kürdistan'a girişinin kılıç ve kan sayesinde gerçekleştiğini unutmamalıyız. Konu üzerinde düşününce, İslamiyetin, en az iki kez katli-mize sebep olarak kullanıldığını görmemek mümkün değildir. Gelirken müslüman olun diye katlettiler. Sonra, bir gün geldi, halkımız öylesine müslümanlaştı ki bu defa da fazla müslümanlaştınız "Mürtecisiniz" diye yeniden katlettiler. Tarih bilincinin oluşumu önlenmek istenen halkımız ise, "Kalu bela" dan beri müslüman olduğunu sandığı için "İkinci katlinin" mucip sebebini anlamakta güçlük çektik." (12)

Bütün bu örneklerden de görüyoruz ki, Kürdistan'a İslamiyet zorbalıkla, zulümle giriyor.

KAYNAKÇA

- 1 - (Bkz. Briver, The Religion of the Kurds, Bsos 1922. S. 197-215 Cemşid Bender'den naklen)
- 2 - İbrahim Aksoy, Azadi Gazetesi. yıl 1 Sayı 3 1992
- 3 - Dr. Heinz Gstrein. Avukatsız Halk Kürtler. Sf. 48
- 4 - Alpay Kabacalı. Tarihimizde Kürtler ve Ayaklanmaları. sf. 12
- 5 - Botan Amedi, Kürtler ve Kürdistan Tarihi. sf. 78
- 6 - Arşak Poladyan. 7 ve 10 yüzyıllarda Kürtler. Sf. 22
- 7 - İbnül Esir. 5. cild Sf. 334. İbn-i Haldun kitabı 3. cild. Sf. 292. Arşak Poladyan dan naklen.
- 8 - Muhsin Kızılkaya, Halil Nebiler. Dünden Yarına Kürtler. Sf. 16
- 9 - Xemgin, İslamiyetten Osmanlılara Kadar Kürdistan Tarihi. Sf. 24
- 10 - C.P.B. Muhtasar Kürdistan Tarihi. Sf. 182
- 11 - Xemgin, İslamiyetten Osmanlılara Kadar Kürdistan Tarihi Sf. 25
- 12 - Malmisanij Said-i Nursi ve Kürt Sorunu. Sf. 18

AYRICA KONU İLE İLGİLİ ŞU KAYNAKLARA DA BAKILABİLİR.

1. Antik Kürdistan da Dinsel Yapılanma. (Zerdüşt ve Öğretisi) Dr. A. MEDYALI
2. Dersim ve Kürt Milli Mücadelesine Dair Hatıralarım. Vet. Dr. M. Nuri DERSİMİ
3. Kürdistan Tarihinde Dersim. Vet. Dr. Nuri DERSİMİ
4. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı. Wilhelm KÖHLER
5. Devletler Arası Sömürge Kürdistan. İsmail BEŞİKÇİ
6. Kürt HalkTürküleri, Mehmet BAYRAK
7. Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. yy.dan Günümüze Kürt Ermeni İlişkileri. Garo SASUNİ
8. İslam Ansiklopedisi. Cilt 2.
9. Kürtlerin Kökeni. İhsan Nuri PAŞA
10. Kürtler Üzerine Tarih ve Folklor Yazıları. Hasan ARPA
11. Din Sorununa Devrimci Yaklaşım. Abdullah ÖCALAN
12. Dağların Ardı Kimin Yurdu. Adnan GERGER
13. Doza Kurdistan. Zinar SİLOPI
14. Kürt Tarihi ve Uygarlığı. Cemşid BENDER
15. Kürt Uygarlığında Alevilik. Cemşid BENDER
16. Kürtler. Bazil NİKİTİN.

PAPAĞANLAR

Günay Berfin

Papağanlar, tarihin her evresinde bulunurlar. Sözü edilen insan kılıklı papağanlar.

Bu son yıllarda papağanlar hızla çoğaldılar. Adı üzerinde papağanların, peygamberleştirdiği kişiler vardır ve bu peygamberler konuşur, papağan da aynısını tekrarlar. Duygusalduurlar. Yarının neler getireceğini kestiremezler. Üstelik bunların bazıları bilimsel sosyalizmi savunur. Düşünürken, konuşurken kendi ürettikleriyle, yaptıklarıyla hareket etmezler ama. Şu şunu yaptı, haklıdır, der. Papağanların içinde her kesimden insan gurupları bulunuyor; öğrencisi, öğretim görevlisi, köylüsü, yazarı. Papağanlar, peygamberlerinin düşünce üretmesini, gelişmeler hakkında yorum yapmasını bekler hep. Peygamberinin yazılarını, demeçlerini, yorum yapmasını bekler. Peygamberinin yazılarını, demeçlerini, telefon emrini... Aynısını yazar ve konuşur. Rahatlamışlardır artık. Haksızlık yapmayalım. Bu düşüncelerin söyleminde bazı sözcükleri değiştirmek başarısını gösterebiliyorlar. Tabi, düşüncenin anlam yapısına dokunma cesaretini gösteremezler. Çünkü papağan(lar) kendisi düşünemez. Düşünce üretme tembelidir. Papağan (lar), Çoban Sülü'nün mantığıyla hareket ederler. "Dün dündür, bugün bugündür" derler. Bugün peygamberi birisini veya herhangi bir yapıyı kötülediğinde, papağanlar da kötüler, hatta peygamberinden daha acımasızca olabilir, hareket edebilirler. O yapıyı tanıyıp tanımamak papağanlar için pek önemli değildir. Peygamber bu kişi ve/veya yapı hakkında konuştuğuna göre, düşündüklerinde, yazdıklarında haklıdır. Dolayısıyla papağan da haklılığını savunur.

Papağanların sayısı sanıldığından daha fazladır. Düşünsel altyapısı zayıf bir toplumun papağanları her zaman olmuştur. İnsanlığın mücadele tarihine baktığımızda, çağının tanığı, sorumlusu olarak bildiğimiz, böyle olması gereken yazarların da zaman zaman papağanlaştığını görüyoruz. Bunlar herhangi bir siyasal yapının olduğu gibi resmi ideolojinin de papağanları olabiliyorlar. Düzenin siyasal, ekonomik düşüncelerini harfi harfine savunur, bu düşünceleri kitleye aktarmakta tereddüt etmezler.

xxx

"Ankara sinema günleri" sırasında, dünyanın okuduğu bir yazar olan Yaşar Kemal'e söyleşi yapıldı. Yaşar Kemal bu söyleşi de genel olarak, insan gerçekliği ve doğanın tükenişi üzerine konuştu. Bir yazarın bütün bu konular üzerinde konuşması, yaraya parmak basması tabi ki çok güzel. Bu yazar insan gerçekliğinden, doğanın tükenişinden söz ederken Bosna-Hersek'teki savaşa da değindi. Konuşması süresince ayrıca birçok konuya da değindi. Yanıbaşında yetmiş yıldır baskı altında tutulan, her türlü sömürüye uğrayan Kürt halkının demokratik se-

sini bile dile getirmedi ama!.. Ve bu yazar konuşmasının bir yerinde bilimsel sosyalizme inandığını söylemişti. Hem bilimsel sosyalizme inancaksın ve insanlık gerçekliklerine değineceksin hem de burnunun dibindeki kanayan insanlık yarasını hasıraltı edip görmemezlik edeceksin...

Yetmiş yıldır insanlarımız yurtlarından, sevdiklerinden koparılıyor, adeta sürgüne tabi tutuluyor. Sürgünde iş bulamıyoruz, ev bulamıyoruz. Bugün Türkiye'nin emekçi ordusunun büyük çoğunluğunu yurtlarından siyasal nedenlerle ya da ekonomik olarak sürülen insanlarımız meydana getiriyor. İzmir'de, Manisa'da, Çukurova'da somut olarak görülüyor. Birçok yerde resmi ideolojinin yarattığı Kürt düşmanlığı baskısı altında yaşayan insanlarımız var. Yaşar Kemal ve diğer yazar-çizer kesimi bütün bunları bilmiyor mu? Gerçeği bilip de susmak bütün insanlık dışı davranışları onaylamak anlamına gelmez mi? Yazarın sorumluluğu, çağının tanığı olması bu mu? Bu söyleşide Yaşar Kemal'e salon görevlisiyle; "yazarın sorumluluğu nedir? Siz bir yazar olarak toplumsal, siyasal konularda ve Kürt halkının demokratik mücadelesinde kendinize düşen görevi yaptığınıza inanıyor musunuz?" içeriğinde bir soru yöneltildi. Haydi diyelim salon görevlisi bu soruyu kendisine vermemiş olsun. (Aynı sorunun Yaşar Kemal'e salon çıkışında verildiğini belirtelim) Peki Yaşar Kemal çağının tanığı bir yazar olarak bu konuda aydın kimliğini, bilimsel sosyalizme olan inancını ortaya koyması gerekmez mi? Bu aydın tavır ve bilimsel sosyalizme olan inancını ortaya koyabilmesini net olarak bekliyoruz.

xxx

Papağanların hastalıklı yarılarından birisi de herşeyin en güzelini, en iyisini biz yaparız, düşüncesidir. Peygamberi birşey ortaya koyar, (Bu ortaya konuların iyi veya kötü olduğuna halkımız karar verir) Papağan bunun tahlilini yapmadan, akıl süzgecinden geçirmeden sadece alkışlar. Ve çoğu kez alkışladığı da insanın ölümüdür!.

Bir de siyasal yapı değiştirip papağanlaşanlar vardır. Bunlar mevcut durumdan daha çok faydalanıp popüler olmak için siyasal yapı değiştirirler. Eski siyasal yapısını bilimsel olmamakla, halkını tanımamakla ve sanki hümanist düşünce eli kanlı düşüncemmiş gibi, bir önceki siyasal yapıdaki insanları hümanistler olarak aklınca teşhir eder. Bu, kör kuyunun içindeki sese benzer. O bunun farkında değildir.

Kısacası ne peygamberler yaratalım ne de papagan olalım. İnsanoğlu insanlığa faydalı olmak için, ilkönce kendi düşünsel, irdeleyici, sorgulayıcı üretici kişiliğini oluşturmalsı. Ondan sonra kendi düşüncelerini başkalarının düşünceleriyle çatıştırabilmeli, zenginleştirebilmelidir. ■

ÇÖPLÜK

Susun!...
uskuñluęu dinleyin... Bir süre yalnızlığı
dinlemeye çalışın.. Önce bütün bedeninize
yerleşen usancı söküp atın üzerinizden. Dinle-
yin!.. Bir yerler kanıyor.. Durmadan çoğaltıyor
acıyı birşeyler.

Duymuyor musunuz hala?

Koklayın!

Duymayın, düşünmeyin, söylemeyin.. Kapa-
yın gözlerinizi... Sadece koklayın bir..

Rüya değil bu!. Üzerinde yaşadığımız ülke
bir çöplük, insan cesetlerinin doldurduęu bir
çöplük.. Ete bulanmış, kana bulanmış... Yüreęe
ve beyne bulanmış bir çöplük bu..

...

İki ayrı duygu arasında bocalamak, çok kere
insanın düşünce hakimiyetini engelliyor. Sevin-
sin mi, üzülün mü bilmiyor insan.. Elimde
Newroz'un toplatma kararı, televizyon bültenle-
rinde "Dünya Özgür Basın Günü" haberi..

Bir bültene, bir elimdeki yasak kararına bak-
tım.. Neye özgürlük? Kime, ne için özgürlük?
Yasaklanmışlığım mı? Kim bilebilir bir Kürt ka-
dar yasaklamanın acısını, kim duyar yüreğinin
yangın yerinde? Bir an Newroz'un nerelere, kim-
lere ulaştığını merak ettim? Acaba kimlere tasa-
keder, gülün prangaya vurulması.. Kardelenin
donması kimlere tasa-keder? Oysa hissediyor-
um.. Eritiyor buzlarını kardelen, yeniden yaşam
buluyor acıda..

Derken boyalı bir sayfa çarpıtı yüzüme.. Tüm
yasaklanmışlığımın güldüm.. Hınç döküldü göz-
lerimden, sözlerimden.. Her satırı çöplük, her
satırı "alçalan insanların yükselen değerleriyle"
dolu, her satırı lotarya, piyango dolu, her satırı
biraz daha mehmetçik, her satırı yargısız infaz,
her satırı iç herakat dolu bir sürü gazete...

Dikkat ettim de, resimlerinden kan süzülü-
yordu dünyaya, satılık et, kurşunlanmış yürek,
ihanetçinin soluęu süzülüyordu boyalı sayfadan
dünyaya... Benim dünyam... Körpecik bir ateş-
ten büyüyüp devleşen yumruğa... Yasaklanmışlı-
ğımın acısı... Güldüm...

O, "Özgür" basın.... Ya ben?

...

Bir çöplükte yaşıyoruz..

Çöplük sadece benim iklimime bulaşmamış..
Daha nice iklimleri sarmış... (İnanılır şey değil!
70 yıldır sosyalizmin kalesi durumuna gelmiş
Sovyetler'de Bir Mayıs bayramı kutlamaları
olaylı geçti.. Emekçilere saldırdılar ve kan akıt-
tılar) Aslında bu çöplüğün asıl mimarileri "uy-
gar" diye lanse edilen coęrafyalar.. Öyleki kendi
içinde bu çöplüğü eritecek yer bulamayınca biz-
lere ihraç eden uygarlıklardan doğuyor bu çöp-
lük.

...

Susmayın!....

Çığlığınız boğulmasın ağzınızda.. Susmayı
çoğaltmayın.. Bir yerlerden kanayan bu yarayı
daha da deşmeyin.. Vurun neşteri ta köküne..
Kurutun gitsin..

Çukurların çöple dolmasına göz yummayın..
Sancıyı çoğaltmayın.. İndirin yumruğu tepesine..

Ve bu gün, bu uygar dünya da insanları me-
tan facialarına terketmeyin.

Duyun!

Nasil emildiğini kanınızın.. Kapitalizmi, o
korkunç insanlık düşmanının ayak seslerini du-
yun..

Görün!

Sadece benim iklimi değil, bütün coğrafyada-
ki çöp dağlarını görün. Elinde oyuncağıyla, yü-
reğindeki son çarpıntılarını napalma terketmiş
Kürt çocuğunu, karanlıktan doğan apansız ölü-
mü yaşayan Laz, Türk, Çerkes çocuklarının fer-
yatlarını duyun..

Susmayın işçiler, kulaklarınızı tıkamayın bü-
yükler, insanlığımızı iki-üç taklit elbiseye kapita-
lizme satan gençler susmayın.. Ve dirildięi za-
man insanın içindeki insanlık ateşinin, görün
nasıl gürül gürül çağlayıp geleceğini..

İnanın..

Çok az kalmıştır ömrü bu coğrafyalararası
çöplüğün..

O büyük ana, çok az kalmıştır.

4. 5. 1993

Ferat AMED

SANATA BAKIŞ

Doğan Almasulu

Dünyayı algılamamanın, açıklamanın, görmenin, yorumlamamanın birçok yolu ve yöntemi var. Her yöntem farklı kavram ve araçlarla dünyaya bakar ve görür. Bilim, sanat, felsefe, din... hepsi bir başka dünya gösterir, başka yollardan bir başka dünyaya götürür. Sanat imgelerle dünyayı kurar. Bu bakımdan diğer dünyalardan ayrılır.

Sanat, diğer yöntemlerden ayrıldığı gibi kendini oluşturma yöntemi açısından da farklılık gösterir. Sanat, biçemleşerek (üslup), akımlaşarak, okullaşarak.. zenginleşir, kendini değiştirir, yeniler durmadan. Bilim nasıl sürekli yeni araçlarla, olanaklarla vs. zenginleşiyorsa, sanat da durmadan değişiyor ve zenginleşiyor.

Son yüzyılda sanat çok daha hızlı değişime, gelişime uğradı. Yaşam da, dünya da. Sanat bütünüyle bilim-teknik gelişimlere bağlı olmamakla birlikte, bu ve diğer değişimlerle birlikte değişir. Değişik akımlar, biçemler, anlayışlar, yapıtlar ortaya çıkar. Önceki eskir. Yeni dünya, yeni anlayış, yöntem imgeyle kurulur. Hızlı değişim Sanatta daha çok bakış açısı gerektirir, zorlar.

Sanat akımları bir zorunluluk olarak doğar. Sanatçıların keyifliğinden değil. Her sanat akımı dünyayı yeniden kurar, başka gözle, başka açıdan, başka boyutla... Sanatın diğer kategorilerden ayrı özelliği, gücü, olanağıdır bu.

Toplumumuz bu zenginliği kabullenmek istemiyor sanki. Sürekli her değişimden korkuyor, uyum sağlayamıyor. Daha ağır değişen bir dünyanın güvenliğine sığınıyor. Kalıp halinde, çok yavaş, çok az değişen ve ezberlediği kolay bir dünyada diretiyor. Bu yüzden içinde yaşadığı dünyayla en çok benzerliği olan

veya onunla iyice örtüşen bir somut dünya istiyor. Böyle bir dünyanın karşılığını "gerçekçi" olarak nitelediği sanatta buluyor. Bunun toplumcu siyasetteki biçimi "Toplumsal Gerçekçilik" de özdeşleşiyor.

Toplumumuz birçok bakımdan çağın gerisindedir. Sanat alanında bu gerilik çok daha belirgindir. Ve uzaklığı kapamak çok daha zordur. Dar bir sanatçı kesimin dışında toplum, sanata yabancı, duyarısız ve sanat cahilidir. Okumuş kesimler bile bilgisizdirler. Daha da kötüsü, toplumun örgütlü grupları da bu sıkıntıyı açıkca yaşamaktadır.

Sanatın imgeler yoluyla yeni bir yaşam, yeni bir dünya kurmak olduğunu, bilim, felsefe gibi onun da dünyayı açıklamaya, yorumlamaya, göstermeye, hatta değiştirmeye çalıştığını kabul etmeyen anlayış, sanatı bir araç, bir başka amacın gerçekleşmesinde kullanılacak herhangi bir araç olarak görür; onu kendi denetimine almaya, yönergelerle çalıştırmaya zorlar. Sanatın böylesine hor görülüp başka amaçların malzemesi durumuna düşürülmesinin ardında yatan gerçek en kısa zamanda, en kısa yoldan bir şeyleri ele geçirme isteğidir. Siyasetçiler açısından ise, iktidarı en kısa zamanda ele geçirmede propaganda aracı yapmaktır. Ne varki, bilime, diyalekteğe, kitlelere inancı öne çıkaran siyasal anlayışlar da sanatı pek farklı görmemekte. Yine bu anlayışlar sanat yoluyla daha etkili propaganda yapabilmek için sanatın toplumcu olmasını, gerçekçi olmasını, toplumcu gerçekçi olmasını özellikle istemektedirler. Çünkü kitleyi etkilemek için kitlenin düzeyini bulmak gerek. Kitlenin anlayışını aşan sanatın kitleyi etkilemeside olası değil. Bu yüzden, kitlenin anlayamadığını sandıkları bütün sanat akımları

larına ve ürünlerine karşı olumsuz, önyargılı bir tavır takınmakta, dahası, düşmanın bir aracı olarak nitelemektedirler. Kendi denetiminde, yürüngesinde olanı ise yüceltmekte, sahiplenmektedir. Böylesi bir tutum çıkarıcı, insanı tek yanlı gören, salt iktidar sorunuyla ilgilenen az gelişmişliktir.

Her şey bir kenara, kendini toplumun öncüsü, hareketlendiricisi, kılavuzu olarak gören; bilimi, diyalekteği, çağdaşlığı temel dayanak alan toplumsal yapılanmalar bile sanat konusunda çağın neresinde kaldıklarını bilemez durumdadırlar. Hem yetersizdirler, hem açık ve seçik değildirlere.

Yıllardan beri "halk için sanat" lafı tutturulmuş gitmektedir. Varsa yoksa bu. Biraz daha zorlanınca "toplumcu gerçekçilik"e gelip dayanmakta ve burada kalmakta. Bundan ötesi yok. Yok olsa iyi, bundan ötesi burjuva sanatı...

Bir defa herşeyi basite indirgeme alışkanlığı kökleşti mi iş kolaylaşır. Bir çırpıda her şey "iyi-kötü", "yararlı-yararsız", "doğru-yanlış" ikiliğiyle çözümlenip atılır. Bir kere "halk için sanat", "toplumcu gerçekçilik" gibi tanım, başa yerleşti mi kolaycılık, yetersizlik, gerilik, sekterlik, körlük başını alır gider. Ondan sonra da birileri uğraşıp dursun dogmaları, tabuları, hantallığı, darlığı yıkmaya! Toplumun yükünü bu insanlar çekmeye başlar.

Genel kabul görmüş olan, ezbere benimsemiş olan, kendi yaşam biçiminin biricik sanat görüşü olan "toplumsal gerçekçilik" çağın dinamik, ilerletici tek sanat biçimi midir?

Diğer sanat akımlarını burjuva akımlar olarak niteleyip toplumsal gerçekliği tek geçerli akım olarak görmek mi gerekir?

Değil. Bundan daha ötesi ve gerçek olan şu ki, toplumsal ger-

çekçilik, ne fazla devingendir, ne de zamana yanıt verecek olanağa sahiptir. Her sanat alanı gibi eksiktir, dardır, açmaz taşır. Kendini dönüştürme yetisi yoksa, yaşamını tamamlar ve çekilir tarihten. Her akım bu yazgıyı yaşadı, yaşayacaktır. Çünkü açmaz taşıyor.

Sanat akımlarını bütün çağlar için geçerli göremeyiz. Her akım belirli bir aşamadan sonra zorunlu olarak gelir, işlevini tamamlar ve çekilir. İşlev, sınıfsal yan taşımakla birlikte genel toplumsallığı da içerir. Sanatı politikadan, ideolojiden ayıran en önemli özelliklerden biri budur. İdeoloji, politika daha kesin, daha açık bir sınıfsallıkla varolur, bütün topluma olan etkisi, katkısı sonra gelir. Sanat sınıfsallığını doğrudan, birincil olarak öne çıkaramaz. Sanat işlevinde önce toplumsaldır. Hangi sınıf adına hareket edersek edelim sonuçta ve başta bütün topluma, toplumlara, bütün zamanın insanlarına yöneliktir. Sanat düşmanıyla savaşır, fakat onu da kucaklar. Sanatı, sınıflara bölmek zorlaşır. Hele baştan, bu burjuva sanattır, bu proletaryanın, bu şunun, bu bunun şeklinde ayrımlar yapmak daha da zor ve yanlışdır. Her sanat akımı ilericidir, devrimcidir, sınıfsallık sanat akımını kullanılışında ortaya çıkar. Yoksa sanat akımını anlayış olarak ilerici ve gerici olarak bir çırpıda nitelenmek doğru değildir. Bunu somut olarak örnekleyebiliriz. Fütürizm, Sovyet toplumunda gelişen Fütürizm, proletarya sanatı olarak niteleniyordu. Oysa İtalya'da Fütürizm faşizme yakın olmuştur.

Sanat akımları toplumsal, bilimsel değişimlerin dönüşümlerinin sonucunda ortaya çıkar. Bir zorunluluktan, nesnel zorunluluktan, değişimden doğar. Yoksa birileri, bir sınıf istediği için değil. Bir sınıf kendini bir akıma bağladığında bu akımın hep aynı işlevi görmesi de beklenemez.

Yaşam diyalektik bir değişim, dönüşüm süreci geçiriyorsa, buna uygun olan sanat da değişim, dönüşüm geçirecektir. Değişimin kaçınılmaz olduğu bir sü-

reçte değişmezliği savunmak, ilerici değil kör bir gerici olur. Yaşama devrimci bakamayanlar, sürekli bir devrimi yaşamaktan ürkenler, bir defa bir şeye sarıldımı bir daha bırakamaz. Değişime paralel değişemeyenler ilerici işlev göremezler.

Toplum, çağ, bilim, teknik, insan yeteneği, zekası, hayali durmadan değişiyor, bir tarafa doğru evriliyor, bazan de sıçramalar yapıyor. Sanat süreci içinde geçerli bu. Toplum yapısındaki değişimler yaşamın sanatsal yaratım, araç ve yöntemlerini de değiştiriyor. Yeni ortaya çıkan olanaklar yeni anlatımları yaratıyor. Diğer bir aşamaya kadar bu böyle sürüyor. Bir noktada yeni olan öbür noktada eskiyor, yeni bir yöneliş, arayış önem kazanıyor. Empresiyonizmin ortaya çıkışı örneğin. Teknik olanaklarla, yeni arayışla, ışığın ayrıştırılması başarılıca, bu bilimsel, teknik yenilik ve olanaklar resme de yansıdı ve anlatımını buldu. Empresiyonizm ışığın resmi oldu. Bu resim akımı yeni bir teknikle yeni bir resim dünyası kurdu. Varolan klasik anlayışı yıktı. Empresiyonizmin ortaya çıkışı gerçek bir devrimdi. Bütün toplumları, bütün sınıfları içine alan bir devrim. İnsanlık yeni bir anlama yeni bir dünyaya kavuşmuş oldu. Sosyalistler de bu akımı benimsedi. Ve hatta bu akımın birçok önde geleni sosyalistti.

Sanat akımları sınıfların belirlemesiyle ortaya çıkmıyor. Terside daha doğru gibi gözükmekte. Sınıflar sonradan belirli bir kalıba yöneliyor, onu bütünüyle benimsiyor, kendi damgasını vurmaya çalışıyor. Sanat tarihini doğrudan sınıfların tarihiyle açıklamak isteyenler pek inandırıcı olamamışlar, kurgucu görünmüşlerdir. Politik alanda, ideolojik alanda ayırım çok açık olarak gözükabilir. Ama sanat için bunu söylemek çok zor. Sanat için söylemek derken kastedilen, sanatın sınıfsal içerik taşımadığı değil, sanatın genel bir değişimden, insanlık kazanımının ürünleri sonucu ortaya çıkmasıdır. Bu olanak bir kez oluştuğundan sonra her sınıf, her güç bunu şu veya bu şekilde

kullanabilir.

Burjuva sanatı olarak nitelenen Kübizm, burjuva sınıfına hizmet için mi çıkmıştır? Kübizmin kurucularından Picaso kimdir? Kübizm gelişen bilim-teknik zorladığı bir anlatım değil midir? Maddeyi en küçük parçasına bölmeyi başaran bilimsel teknik gelişme sanatta karşılığını bulmayacak mıydı? Bilim-teknik atomların bile içine girip, maddeyi bütün öğelerine, bileşimlerine ayırdığı ve yeni bir bakış sunduğu koşulda sanat nasıl kayıtsız kalır? Sanat böldü maddeyi, parçaladı. Kübizm doğdu, sonra ilerletildi. Burjuvazi istediği için mi doğdu Kübizm?

En büyük tepki soyut sanata yöneliyor. Hiç bir şeyin olmadığı, hiçbir şeye benzemeyen, anlaşılmasız şeyler de ne?! Burjuva sanatı! Yaşasın proletarya sanatı, yaşasın toplumcu gerçekçilik! Soyut sanat, sanatın gelişim çizgisidir, ulaştığı bir doruktur sadece. Aldığı bir uzaklıktır. Bir basamaktır. Tekniğin, bilimin, zekanın, imgenin hızla geliştiği bir çağda, her şeyin altüst olduğu, her şeyin zamanın-mekanın, maddenin, fizik yasalarının göreliliği olduğu bir aşamada durağan, bütün sınırları çizilmiş, kalıcı, dayanıklı ne olabilir? Sanat mı? Asla! Sanat her şeyden daha hızlı gelişir, değişir, yolar. Bilimsel-teknik ilerlemeler ancak koşulları tamam olduğu zaman gerçekleşir, olanaklı olur, pratik kullanım kazanır. Oysa imge bir kere sıçratici kıvılcımı buldu mu azgınca yol alır. Sanat Kübizm noktasında da kalmaz, alır başını gider. Aşar maddeyi, zamanı, mekanı. Bilim, teknik ona gerekli kıvılcımı, olanağı vermiştir. O kendi yolunu açar artık. Bu kaçınılmazdır. Soyut sanat da kaçınılmazdır.

Sanat akımları, okuma-yazma bilmeyenlere okuma-yazma öğretilen okul değildir. Sanat akımları değişen dünyayı yeniden kurmaktadır. Dünya her gün yok olur, her gün yeniden kurulur. Sanatçı dünyayı durmadan altüst eder, çünkü gerçekten dünya her gün kökten değişmektedir. Değişim sürecinde durmadan yeni an-

latım olanağı doğmaktadır.

Sadece bir sanat biçimini bütün zamanlar için genel geçer saymak, ayak diretmek, zaman dışı kalmaktır. Her sanat akımı değişen dünyanın kendini dışavurmasıdır. Değişim aynı olmadığından her başka değişim kendi anlatımını önerir. Yeni anlatım varolan statükoyu bozar, yıkar. Statüko belirli bir sınıfsal güç tarafından belirlenir. Yeni akım belirleyen güçle çatışma içine girer, genel yapısını kazanıncaya kadar bu çatışma sürer. İlerici bir rol oynar. Ondan sonra durum değişebilir. Şu ya da bu sınıf onu bütünüyle benimseyebilir.

Bir sanat akımının sürgit benimseyen sınıf veya toplumsal kesit, iktidarı elinde tutmak isteyendir. Çünkü iktidar hızlı bir değişime dayanamaz. Statüko gerektirir, oysa değişim dayatır. İktidar sahipleri değişimi kontrol edebildikleri ölçüde yeniyeye yer verir, tersi durumunda tutucu olur, tek değerli, doğru değer kendininki olur. Sınıflar veya kesitler kendilerine daha toplumsal ve iyi, daha elverişli, yeni bir anlatım aracı bulamadıkları, yaratamadıkları durumda, eskiden varolanı daha bir hırsıyla sahiplenip, korumak, sürdürmek isterler. Sanat sınıfların konumunu aşar, doğrudan evrenselleleşir. Evrensellikten koptuğu an kısırlaşır ve tükenir.

Bugünkü yapıların, grupların, insanların diyalektik, bilim, toplumsal kurtuluş adına ille de "toplumsal gerçekçilik" akımından başka bir şey demez oluşları başlıbaşına bir olumsuzluktur. Bundan ne anladıklarını, bugünkü dünyamıza denk düşüp düşmediğini kesin çizgilerle ortaya koymadan çağdaş süreci yakalamaları olanaksızdır. Hiç bir ciddi sanatçının, hiç bir ciddi yaratma şansı kalmaz, olamaz. Dünyayı toplumsal devrimlerle değiştirmek isteyenlerin sanatı, bundan 50 yıl, 70 yıl önceki bir akım değil, yeni bir akımdır, yeni bir anlatımdır. Değişken dünyanın olanaklarına, güçlerine, imgelerine, anlatımına dayalı bir yenidir. Bunu bulmak zorunluluktur. ■

Ey Ülke Gönencin Kutlu Olsun

nar çiçeğinden doğdu lalelerin renginden
süsenlerin şakımasından doğdu leylakların kokusundan
batık denizlerin köpüğü sevinçten doğdu
derin kanyonların rüzgarı gülüşten
akıştan doğdu zümrüt iki nehrin akışından doğdu
ayın gümüş otlağından
her biri bir başka söyleneceye çekilmiş
kavimlerin harmanından doğdu
tabletlerin yazıtların gömütlerin kayaların
ve sözlerin anızından göğerti türkülerden
kılıçların talanından barutun kıyımından
kurşunun katliamından doğdu
zindanların güneşinden doğdu
sürgünlerin ilencinden
yıkımın bombardımanın külünden
kandan göğerti katıksız kandan
yaranın köklerinden göğerti
adları granite yazılı kayıpların ektiği tohumdan
ziguratların bahçesine düşen mavi yıldızların
çekirdeğinden göğerti
ağlayıştan doğdu ağlayışın tuzundan
ağıtın çavlanından
ateşten yangın alevlerinden doğdu
aşktan doğdu unutulmuş masalların aşkından doğdu
ey tilke gönencin kutlu olsun

17.5.1993

Doğan Almasulu

A. Balî

GOTINÊN PÊŞIYAN ÊN KURDÎ

KÛRT ATASÖZLERİ

Kurdî - Tirkî

Kürtçe - Türkçe

Pelê Sor
YAYINLARI

Tüm Kitapçılarda!

İSTEME ADRESİ: Divanyolu Caddesi, Hocarüstem Sok.
Zafer Han, No: 7, Daire: 12/1 Cağaloğlu / İstanbul Tel: 511 37 31

Nameyên Welêt

ZAROK NEXWEŞ HAT DÎNÊ LÊ BELÊ JÎYANA WÎ DÎ DESTÊ ME DE YE!

Merheba!..

Roj sêyî meha Gulanê. Ji rojan çarşemî. Têlefîna me lêxist. Dengê di têlefînê de herî ji dûrr dihat. Ji serbajêrê Komara Tirkîyê, Enqerê rêhevalem têlefîn dike. Dayîka Koçer ya ducanî nexweş e. Rakirîne nexweşxanê. Nûçek herî xweş. Rastîn hinik tengasî jî di wê nûçê de hebû lê belê, tiştêk jî hebû ku, dilê me şadikir. Li welêt herkesek dixwaze ku "Dayika Koçer" zarokek mîna perên rojê geş, mîna têjîka xezalê xoştivi, mîna şêr mêrxas bîne dinê.

Li Enqerê, rojek ji rojên biharê ye. Baran nabarê, pare, pare ewr li asîman xuya ne, tîrêjên rojê mêlaka mirov di gezîne. Desmala arnûsî ye ketî pença dirîyan. Rewşa dayika Koçer pîrr nebaş e. Dilê mirovan de tesahur xuya ye. Ne tu kes di karî desmala armûsî ji pença dirîyan derîne, ne jî ewrên li asîman ji serbajêrê Komara Tirkîye bi ajo. Li Enqerê tu kes bêtal nemaye. Herkesek li aliyekî dixebite.

Li ber derê nexweşxanê kom kom mirov di civîyan. Mijara li ser tê peyivîn yek bû bêşik lê belê herkesek jî bi devek cûda di peyive. Hêsta zarok di nefsa Dayika Koçer de ye, gengeşî li ser navî tîn kirin, di serde jî tu kes nizanî Dayika Koçer dê kur bine dinê an keç.

Me tevan kar û barê xwe berda ye, ji bo selameta dayika Koçer û zarokê wê li serbajêrê Komara Tirkîye, Enqerê ne. Lê belê roj avabû, civîn li derazînkana xelas nebûn û Dayika Koçer zarokê xwe ne anî dinê. Tirs kete dilê me tevan, ewr li asîmanî seran ser bûn, tu mizgîniyên baş ji me re nayên. Ji dixtor û hekîman pîrs dikin, tu tiştên xweş nabêjin ku dilê me şabe.

Sosin û beybûn gulên sor di destê me de çirmisîn dayika Koçer zarokê xwe re anî dinê. Bi dilek xemgîn bendevan ji derê nexweşxanê cûdabûn. Şevêk pîrr nexweş tarî û tarîsan borî, serê sibê li gel bangê dîkan dîsan kom kom mirov li ber derê nexweşxanê rawestîne. Dîsan, fis-kos û fesadî di dome. Mijar yek e, peyivîn jî yek e. Herkesek gengeşîya navê zarokî de ye. Tu kes nabêjî pêşî ji me re selametiya Dayika Koçer û zarokê wê pêwîst e.

Li ser kursiyekê, kalek rûniştî ye. Porê wî mîna parên kevîyan li serê girên jorî. Li welêt, li bin tîrêjên rojê di biriqe. Rûyê wî çirmisî ye, qurmuçik ketîne eniya wî her yek rûpelek ji dîroka welêt nîşan di de. Simbelên wî, sor û spî tevilhev bûne, tiliyên wî di lerizîn dema cigara xwe dide nav lêvên xwe. Qembelên dû berdide hundir mezêlê. Keçîkek çarde salî li dijî kalo rûniştî ye. Qevdek rihanan di dest deye. Por sorgulî tiliyên dirêj rûyê geş, mîna parek ji roja tîrmehî, çavên reş-belek biriyên hilkişayê. Banî kalo dike: "Kalo çîma Dayika Koçer zarokê xwe ne anî dinê?" Kalo milên xwe di hejîne. Eger Kalo li deşta Ruhayê li çîyayê Herekolê, wusa milên xwe hejandibûna. Bala min nedikêşa, "Mêşîka danîbû doranên kanîyên çavên wî nikare destê xwe rake. Milên xwe hejandin ku, mêşîk xwe jê bidin paş" Tiştêk wusa hat hizramin. Di kenim. Girnîjîna min bela kalo kêşa. Hinik paşde ez dê pêşemanê vê girnîjîna xwe bûme, kalo nihêrî navçavên min eniya xwe kir girê çavên xwe qurmuçandî. Nê mêşîk li doranên kanîya çavên wî xuya bûn ne jî, ji kanîya çavan av diherikî ser rûyê wî. Şerê kal, kanîya çavan av nedihêrikî ser rûyê wî. Şerê kal, kanîya çavan mîna axa daristanan hole girtî, hinik zuha, hinik şil min mîzedike. Keçîka çarde salî, parê rojê tu wate ji nihêrînenê kalo na derîne. Dema pîrsa xwe hevcut kirî hinik dilê min ji rehet bû. Bêhna min bi serket xuheka cemidî enîya min girt. Kalo disan milên xwe hejandin. Mil hejandina kalo ne parê heyvê ne jî ez têr nekîr. Belkî jî bersiva tev pîrsan vabû lewra kalo çî bersiv dabûya keçîkê dê pîrsên xwe domandibûna.

Keçîka çarde salî parê rojê rabû ji mezêlê derket. Qevda rihanan li ser masê dîsan çirmisîne. Rojê perên xwe daliqîn nav ewrên sor û gewr de. Hinik paşde, li şûna xwe mijek ser û boz ji me re hêla Dayika Koçer dîsan zarokê xwe ne anî dinê.

Komên li ber derê mezela Dayika Koçer hêdî hêdî belav dibin. Kêfa tevan nexweş bû. Gengeşî-

yan tu rê newergirtî ye. Ne li ser navekî hemfikirîn çebû ye, ne ji li ser nîşanek. Dayîka Koçer jî dibêji, pêşî nav û nîşanên zarokê min danin, paş de ez jî dê zarokek mîna perê rojê geş, mîna tējika xezalê xoştivî, mîna şêr mêrxas binim dinê ji we re. Kalo, ji ser kursîya xwe rabû, ji nav komê milê rêhevelekî girt. Tu pîrs jê nekirin, bi tenê rûye wî mêzekir. Kêfa rêhevalî nexweş bû. Tesahura mêlaka wî sîya xwe dabû rûyê wî. Ne pêwîst bû kalo tu pîrs jê bike. Kalo destê xwe di ser stuhê rêhevalî re avêt anîya ramûsand. "Kalo gorî, hêştâ bêtir bi têkoşe... Bêtir bi têkoşe. Me ji wir jar û perîşan rênekin welêt. Bi zanin bi milyonan mirov berbendî vî zarokîne"

- Kalo, îro ji rojan çî ye?

- Kalo gorî, duhî ji rojan neh, meh neh roj û hek demjimêr temam bûn. Îro zêde bû.

Hinik hizrên xwe bikîn. Ecêbe kalo çewtî di hesêba xwe de kirî ye? Na... Ne gingaze kalo, çêvtî kiribûya. Dayîka Koçer ketîye înadê zarokê xwe bê nav û nîşan na anî dinê. Rêheval ji qenterê ket hundir mezêlê, keçika çarde salî parê rojê di dest de qevda rihanan rabû serxwe. Rihan çirmisîne, pelgên xwe qurmiçandîne. Rêhevalî hinik parê rojê û gefta rihanan mêzekir, destên xwe miçandin; mista xwe givaşt û ji mezêlê derket.

"Serbajêrê Tirkan, mîratê Enqerê, şevên te çiqas dirêjin. Van ewrên tarî çima ji semayên xwe nadî paş. Ba mîna hilma gamasî. Me Dayîka Koçer xist ber landika te, tu wusa li me dikî. Ev jî ne rastîye, xwedîyên Dayîka Koçer naxwazin, Dayîka Koçer zarokê xwe bîne dinê, çîya ne baş ji destan tê, teksîrî nakin. Tudê bêjî Dayîka Koçer bîjek tîne dinê. Hey gidi Kurdîno, bê aqilîno, jarîno. Çewa berjewendîyên şexsî xistin pêşî ên civakî "Ev gotinên kalo bûn dema ji mezêlê derketî gotin. Parê Rojê gefta rihanan danîn peyolekê de, av kire berbinhe wan. Ev jî hêvîya wê bû. Tu deman nedixwast bêhêvî bimîne. Sibê jî dê bê vir, bawerdike av dê giyan bi de rihanên wê.

Bi paş şevê herî dirêj de dîsan dîkan bang da li serbajêrê Tirkan. Feclê hilavêt tîrejên rojê Enqerê ronîkir. Pare pare ewr hene lê belê mîna rojên berî bêmîrwet nînin. Rûyê Mirovan hinik di kene. Kalo enîya girê, çavên qurmiçandî hinik vekirîne. Car Car girnijînek xuya dibe li ser rûyê wî. Rihanên parê Rojê di avê de giyan girtîne, pelgên xwe vekirîne dîsan. Parê rojê mîna sêvilankek li qentera nexweşxanê tê û diçe. Di keve hundir tev mezelan çavderî li ser herkesekê dike. Dixwaze ew mizgînî ji kalê Herekol ji mîratê Zîlan re bibe, bêjî: "Li serbajêrê Tirkan Dayîka Koçer zarokek mîna parê rojê geş, mîna tējika xezale xoştivî, mîna şêr mêrxas anî dinê " Herdem ji bona gihandana mizgînîyê, amede ye ku bîfire.

Dem nîvro ye. Rawestîna şêrîn hêdî hêdî wunda dibe. Civîn dîsan fiştiqî. Encam di alî nebaşî de di çe. Kêfa herkesekê verevîya. Perên sêvilanka me westîyan. Rûyê kalo dîsan nexweş bû. Dayîka Koçer di jan deye. Dixtor û hekîm bêhêvî mane. Rêheval dîsan ji mezêlê derket. Poşîde, bi ba kalo ve çû. Kalo, mîna şeva berî destê xwe di ser stuhî re ne avêt, enîya wî ne ramûsand. Bi dengê melûl banî kir: "Lawê min, eger zarok naxweş jî be me qebûl e. Bi tenê Dayîka Koçer bi selamet be ji me re bes e. Herin; ewqas şîr di memikên dayikên Kurd de heye ku bikarin giyan bidin vî zarokê nexweş hatî dinê. Bila Herekol nemînî bê jêwar, eger min rûmet li ba we tunebe, hêvîya vê sêvilankê neşikênin; rihanên wê di dest de bila neçirmisin. Parê rojê ev rihan ji bircên Herekolî anîne vir" Kalo hêvîya zarokê gûrbûz danî ye. Baş fêm dike ku Dayîka Koçer dê zarokek nexweş bîne dinê, lê belê bawerîya wî ne hejîya bû. Hêvî dike dayikên welêt dê li zarê Herekolî xwedî derkevin; şîrê memikên xwe bidinê, incax ev zarok wusa giyan bigre...

Demjimêr bû çar, rûpelî salnameyê heft nîşan dide, ji rojan îni ye. Êvariyek li serbajêrê Tirkan, Enqera mîrat rojê dîsan perên xwe dahêlan nav ewrên sor û gewr de. Ji mezela Dayîka Koçer dengê zarokê tê bê jêwan. Dengê zarokê nexweş. Rihanên di destê parê rojê de hinik çirmisî hinik jî bi giyan mane, sêvilank daket hundir mezela Dayîka Koçer, gefta rihanan dan ber bêhna wê, Dayîka Koçer girnijî, xuhek germ li enîya wê xuya bû. Çivînvanan nikarî bû navek ji zarokê Dayîka Koçer peyde bikin. Navên wan gotî ji van re man. Di paş neh meh, neh roj û neh demjimêr borîn, li paş janên sê rojan de Dayîka Koçer navê Zarokê xwe danî "Hêvîya Kalo"

Raste, zarokê Dayîka Koçer nexweş hat dinê lê belê bixin destên hekîmên baş misoger e ku giyan bi dinê, va jî hêvîya feqîr û jarê Kurd e, daxwaziya Harakolê ye.

Çima çênebe, herkesek vatîniya xwe bike, belê.

Bi silovên şoreşgerî, daxwazîya min jî jîyana vî zarokê nexweş e.

Xezîran 1993

A. Zozani

XALÊ MÎN

M. Sait Alpaslan

Ji nav livîna bi zorê rabû Mehemedê Bedo. Bêcemê xwe ji xwe kir û şelwar û fanêrê xwe yê rêsayî li xwe kir. Çû ber mirêkê (ey-nîkê) Destê xwe yî qermeçî dî serê xwe yû rût ve da. Bala wî ket ser rî û simbêlên sipî... Demek dirêj ûsa, li ber mirêkê ma...

Bi dengê jîna xwe, Beyazê, hişyar bû... Ji bo taştê ba wî dikir.. Wecê xwe qermeçand û berî da pêlika..

Hewayek germ rêgeh û es-faltê dikelend. Dûh ji erdê ve diçû. Vê ber nîvroja kesek li derve tune bû. Hew du-sê zarok, Dûh ji erdê cewrikekê (çêlika se) girtûbûn û bi erdê ve dikşandin.

Li ser latekî rûnişt Mehemedê Bedo, Tizbîya xwe ya nod û nehî derxist û dest bi selawata kir.

(Digot; Xwarzê, dema şerê cîhanê yê yekem ez qandî te hebûm yan tûnebûm, Ez û çarpênc xort li hev civîya bûn û em diçûn gundê Kurdan, ji bo Kemal Paşê, bi zorê pere xwe

diavêtin û distendin)

Germa havînê hêdî hêdî xewê lê gran dikir..

(Paşî serkeftina Kemal Paşê. Şêx Seîdê Paloyî seri hilda li ber hikûmetê wê demê ez jî li ba leşkerê jirka bûn. Min nezîkê deh leşkerê Kurdî kuşt.)

Destê xwe avêt bêrika êlegê xwe... Demjmarek derxist. Li ser qapaxa wê ala Tirka di biriqand.. Li demjmarê nêrî.. Çiqas xewa wî dihat. Bavuçka anî.

(Dinhêre xwarzê, Dema me Şêx Saîd û Textor Fuat daliqand, Kazim Paşa ve demjmarê bi xelatî da min..

Malâ Urisî ha!...

Kafir bavan, çiqas melê qasidî çê dikin)

Darê nîswegê di devê xwe de gerand. Gewda wî ya heftê salî, ji êş û kulan pirr westîya bû.

Qema wî pirr dirêj bû.. Lê belê xelata salan, qambûra piştê wî bû.

Dîsa demjmarê derxist.. Çiqas dibiriqand.. Destê xwe di ala Tirka da.. Bîskêfirikand.. Hêsir gîheşt çavên wî..

(Lawo, lawo.. Dema Seyîd Rizo serî hilda, ez bi meta te ra zevicim.. Ez wek şerekî bûm. Qeweta du birça di van pîyê min da hebû.. Dema ez diketim kûçên bajên, zarokê min didîtin, ji tirse, di bin xwe da dimîstin)

Mîsa wî hat bîra wî... Ji ber dilê xwe pirr ne rehet bû... Nîkarî bû tîr hilm bikşanda, ûsa xere bû bû kezabên wî.

(Min got: Xalo, te ewqas xe-bat ji Tirkan re kirîye, îro çima tu di vî halî deye?)

Sekinî... Destê wî çu bêrika olegê wî.. Hêsir gîhaşt çavên wî... Bîskê serî dakir berxwe.. Dawîyê dismala xwe derxist û hêsirên çavê xwe paqij kir. Got "Lawo, suc sucê mine... Min bi qewa xwe re xaftî kir.. Te dî, mezela kewa heyê.. Kew çiqas xaftin bi qewmê kewa re... Mesela min jî ewê. Geva min xaftî bi qewmê xwe re nekira, îro belkî halê min halek din ba... Ija mesela min jî eve.. Geva Gava wî dursîyê seqet xaftî bi Elî Şêr ve nekira, belkî îro Elî Şêr hîn bijîya..

Gûmana min ji kesekî tûneye. Çi kir, min bi xwe û qewmê xwe bun. ■

Ez Kurdîstanîm Ez

Min girt ser neyar bi şer û lez
Ezim ez Kurdîstanîm ez
Sînga min tev banî çîya û rez
Ezim ez Kurdîstanîm ez

Bi dengê hasinkar Kawa
Li çar alî li rojava
Çandine azadî bi tova
Ezim ez Kurdîstanîm ez

Min serdarî birr kir ji galan
Zîlan Agirî Dîcle û Sîpan
Çîyayê min dar ber topan
Ezim ez Kurdîstanîm ez

Ezim dayika Selhedîn û Medya
Cînar bûn Faris û Asûr û Keldan
Rabû şêran serî hildan
Ezim ez Kurdîstanîm ez

Halepçe tarî kir cîhan
Desta xistin zincîr û qeydan
Dil pirr kul e ji van derdan
Ezim ez Kurdîstanîm ez

LI HELEPÇÊ

M. Sait Alpaslan

Birê Yekem

(Gundî li ber devê kîlîsê sekinîne, li berda rêwanane. Kalepîrek rîh sipî (Remo) tê navîna şano)
REMO - Her sal ûsa dibe. Xwe dixemilînin çîya û kevîr, hemî newal...

Dihok, Silêmanîye, Erbîl û hemî bajarên Kurdîstan. Her sal bi heçî cejn û kêxweşîyan, li benda mizgîndarê azadîyê, Newrozê ne.. 2600 Sale ev adet ûsa hat û wê ûsa dom bike. Bi rastî, dagirker ji bo cejnên me jî fermanan derxistin, lê belê gelê me tirse zû de qedandi ye di dilê xwe de, ji tiştê ûsa nareve, natirs e..

*EHMED - (Ji nav ajawê (qelebalixîyê) Her bijî pêşmerge..

(Ajawê tevlî hev dibe. Pêşmerge û gundî hevûdu himbêz dikin)

REMO - Min gofî bû ya, dema mizgîndarê azadîyê Newroz tê, leşkerê me yê serê çîyan jî dadikevin gundan û Newrozê bi malbat gundîyê xwe re pîroz dikin.

1. **PÊŞMERGE** - Birano, hûn çawa nin?

ŞËXMUS - Ma emê çawa bin keko? Li alîyek bûyerê xerab yê ji alîyê we tê, li alîyek jî kêfxeşîya Newrozê..

EHMED - Hûn sax bin, emê bi saxîya we her dem rehet bijîn.

2. **PÊŞMERGE** - Me hemî rêhan girtîye. Ne dijmin, civîkek xaîn jî nikare têkeve gund.

RECEB - Em dizanin bira, em dizanin.

3. **PÊŞMERGE** - Heval bendê din, li berîya gundin. Dixwazin em hinek xwarin û vexwarinê ji wan re bişînin. Ewê berîya gund bigrin. Dema dijmin bê, wê me ji wan hay dar bikin.

(Ew bi hev mijûl dibin, dengê wan hêdî hêdî dadikeve... Remo tê pêşîya şano)

REMO - Evan çîyana hûn biharê nedîtine

Her sal bi lanetê tê bîranîna gelan

Gel kujîne Wîetnam, Hîroşîma, Nagazakî

Û Zîlan û Dêrsim

û Amed

Û her sal hinekî din bi kêfxweşîti pîroz kirina

Kuşîna Dehaq

Serketina Kawa

wek balyozê li hesin keve

Dadikeve kela zilmê balyoza Kawa yê hesinkar

Dawîyê

Bi qahpetî tê firotan xîret

Êdî navê zilmê qulupî ye

Dewran gulupî ye

Zarokên agir yê li sifra rojê runiştî ye

Bindest dibe

Ku

Bi lêdanan

Bi kuştinan

Di zîndanên di berxwe didin
 (Lîstikvanên şano derdikevîn)

REMO - Her sal,

Hezar carî lanetan dibarînin li wecê mirovahiye qîrêj

Hezar qat dixemile

Di Newrozên Helepçe

Birê Duwem

(Dema şano ronî dibe, hemî û pêşmerge runiştine, xwort û keçê gundî ji govendê girtine)

GÎŞT - (Yê govendê girtine)

Newroz hat, Newroz hat

Bûye cejna gelê me

Kawa yê dilpola Dehaq kuşt

Azad bû welatê me

GÎŞT - (Yê govendê girtine)

Em Kurdin, em zarokê agir

Balyoza daketîye serê zilmê ji agir

Emê biqewirînin mirovên dagîr

Em zarokên zarokê agir

(Yê govendê girtine rûdinin)

EHMED - Ê hevalê hêja, rewşa we li çîya çawa ye?

1. **PÊŞMERGE** - Ma wê çawa be? Wekî her care. Ma qey çîya wê çawa be, wekî her carî. Lê belê pişgirîya gel her dem qewetek mezine ji bo me..

RECEB - Li sînora Îranê rewşa me çawa ye? Pastar hûn êrişî we dikin?

2. **PÊŞMERGE** - Wekî berê.. Bi rastî rewşa me pîrîr tevlî hev e. Tiştê ku di têkoşinê de tê serê me, qasî cahşîti û xaîntiyê zora me naçe. Roja pêr me sê hebî da ber gula, lê belê ne kar ne karê sê-çar hebî ye.. Bi kuştina sê-çar cahşî ji naqedin..

3. **PÊŞMERGE** - Hikmet bûye pîrîr bênamûs. Dusê roj berê bi çekê kimyayî êrişî ser hevala kirine.. Ango em jî erîşî karxanên çekê kimyayî bikin.

ŞËXMUS - (Bi ken) Divê her dem tîrsa Kurda di dilê neyar de be.. Ne çekê kimyayî, bomba atomê jî bavên, em ji wan natirsîn, neravîn..

2. **PÊŞMERGE** - Bi rastî tîrsa me, bi van çekan êrişî ser gund û bajaran bikin. Ya na, bi wa çekan, nikarin bi me..

EHMED - Me bihîst ku li Qela Diza, bi va çekan êrişî ser gel kirine..

3. **PÊŞMERGE** - Rast e, lê belê avêtin erase ke vala. Ger berê em jê haydar nebana, nuha li dêvla Qela Diza wê çolek heba..

1. **PÊŞMERGE** - Lawo, hûn paş dibêjin, xweş dibêjin lê belê em ji bo Newroz û kêfxweşîyê da hatin gund. Dev ji qala şer bikin. Rabin em govendê bigrin..

(Govendê girtin. Pêşmerge jî radibin. Remo tê-te şano)

REMO - Hîn wê bi çend zilmî mezin bibe roj.

Kî dizani wê hîn çi bibîne Kurdistan

Ew ku fedî kirina qedexe bûna min

Hîn wê bi çend zilmî hilê roj...

(Remo diçe.. Yê govendê domî govendê dikin.

Pêşmergeyek dikev e hundirê şano)

4. PÊŞMERGE - Hatin.. Leşkerê Sedam hatin..

(Gundî pêşmergeyan dibe, vedişêre û tèn dîsa dest bi govend e dikin)

GIŞT - Newroz hat, Newroz hat

Bûye cejna gelê me

Kawayê hesinkar Dehaq kuşt

Azad bû welatê me

(Sê heb leşkerê Îraqê dikevin şano yê.. Govendê belav dikin.

Gundî gişt rûdinin)

1. LEŞKER - Me bihist ku pêşmerge hatine van deran...

EHMED - Kes kî ne hatî ye..

1. LEŞKER - Hey lo kûçik.. Ez ne zarokim. Cîhê wan bêje... Ketine binê dawa fistana kîjan pîrekê? Ka li kû ne?

EHMED - Ev saleke sîya pêşmergekî jî ne hatî ye vî gundî..

1. LEŞKER - (Bi qendaxa çekê xwe li serê Ehmed dixe) Ker lawê kera...

Tu kî dixapîni? Li ku ne? Tê bêjî?

EHMED - (Xwina ji serî diherike paqij dike) Min kesekî nedîtî ye.

1. LEŞKER - (Jî gundîyan) Dirêji erdê bin.. (Ji leşkeran) Dor bi dor li giştikî xin. Heta cîhê pêşmergeyan bêjin wê lêxistinê bixwin..

EHMED - Gunê wan çîye? Ger hûn lêxistinê dixwazin, li min xin..

1. LEŞKER - Te got qey ezê rizgar bibim. Bisekine, ewê dora te jî bê (Leşker dest bi lêxistinê dîkin)

1. LEŞKER - Hûn hem biratîyê dixwazin, him jî alîkarî bi dijmin ve dikin.. We got qey evê ji mere bimîne? (Diçe û bi pihîna bi Ehmed ve dikeve) Hûn gişt kêzikin.. Ne tiştekin din. Ezê serê we giştikî ûsa biciqîrim.. (dikene) Ha ha ha... Eynî (Lêxistin dom dike.. Hêdî hêdî dengê wan kêmbê. Remo têtê şano)

REMO - Cîhê û dema lêdanê tune di demsala min de

Carna di dema berbangê li ber sêpê

Bi rojê, bi xwîn xwarî

An jî tarîya şevê de Aj dide diçe bi sersalan

Lêdan, zilm, talan

Pêgirtvanê zilmê be lê dîrok. Pêgirtvanê zilmê be..

(Remo derdikeve)

2. LEŞKER - (Tête ba laşkarê yekem) Serokê min!..

1. LEŞKER - Çîye kurê min.

2. LEŞKER - Keçê Kurdan pîrr xweşike. Yanê ez dibêjim ku..

1. LEŞKER - Eferim kurê min.. Keçika ji civatê biqetînin. Emê bi xwe re bibin.. Para hevalê we jî tê da hene.

EHMED - Hûn nikarin dastê xwe li namûsa me

xin..

1. LEŞKER - (Bi qondaxa çeka xwe li serî dixe) Hiş, kuçik..

(Keçikan ji civatê diqetînin)

1. LEŞKER - Gor we biryara peyvandinê da, werin keçikê xwe ji kerxana bexdayê derxin.

(Çar pêşmerge ji cîhê xwe veşartîbûn derdikevin)

1. PÊŞMERGE - Çekê xwe bavêjin...

(Leşkerê Îraqê çekê xwe davêjin)

1. LEŞKER - Ez qurbana te bim.. Ma me çi kirîye ji we?

1. PÊŞMERGE - Ew gelê ku wê bi nigê xwe dieciqand ez bûm.. We me dixwest..

A vay em li virin.. De hela hûnê çi bikin.. ka ew şêrbûn û mîrxasiya we?

1. LEŞKER - Ez qurbana te bim.. Me nekuje..

1. PÊŞMERGE - (Bi çav emir dide pêşmerge din) De, van şervana bibin..

(Pêşmerge wan dibe. Bîstekî din dengê çekan têtê. Pêşmerge tèn şano)

1. PÊŞMERGE - Qedîya?

2. PÊŞMERGE - Belê..

1. PÊŞMERGE - Baş e.. Dest bi pîrozkirina Newrozê bikin..

3. PÊŞMERGE - Lawo, te digot qey ji bo em wan bikujin li ber me digerîyan.

1. PÊŞMERGE - Çî?

2. PÊŞMERGE - Rast e, min jî bihist..

1. PÊŞMERGE - Wele tiştekin xerîp di vî halî de heye.. Xwedê xêr bike..

(Rûdinin, xort dîsa dest bi govendê dikin)

GIŞT - Her bijî pêşmerge qehreman

Çek di destan, li serê çîyan

Ew şervanê Kurdistan

Ji bo azadîya Kurdan

Çek li milan

Li serê çîyan

Her bijî pêşmerge

(Dengê teyara têtê)

1. PÊŞMERGE - Lawo banzîdin, nava sîperan..

(Gişt banzîdînin, şano vala dimîne. Bîstîk bêdengî dom dike. Dawîyê dîsa dengê balafîran têtê... Her ku dere zêde dibe û gurmînek mezin têtê. Dawîyê şano di nava dû dimîne.. Bîstîk din gundî derdikevin derva. Lê belê ji tesîra çek û bombê kimyayî hinek bi xwar ve têtê, hinek jî li ser linga kil dibe, gişt weke dîfetîsin dikuxin. Bîstek din gişt li ser hev ve dikevin)

REMO - Kesekî dengê xwe demexist li ber gelkujîne

Sal derbas bû li ser

Ey mirovahîya xîret ketîye bin lîngan

A vay ez li virim

Li Helepçe, li Hîroşîma

Mîrin bû birayê min

A vay ez li virim

Ey mirovahîya xîret ketîye bin lîngan

(Gişt hêdî hêdî radîbin)

Ez vay li Helepçe me

Li Helepçe me

V A N G U L A N

Adil Zozanî

PERDE II.

Sahne dîsave qentera Hemîd e. Şêx li malê rûniştî ye. Cûbe yê berde, kumekî spî serîdaye. Zilamekî pîr e. Temenê 70-80 sal têheye. Hecî Temo, Brahîm, Hemîd û du şahid jî rûniştine. Biçûkê seqet jî li mizadê ye. Hecî Temo qelûna xwe dadigire. Brahîm cigarê dipêçe, Hemîd û herdu şahid jî cigarên xwe agir kirin. Şêxî tizbîyên xwe rakirine destê xwe zikrî diket.

Hecî Temo - Qurban, me zadê xwe xwar, ça xwe jî vexwar. Me tu gazikiri bû şîvê. Ser hindêre tu di zemanekî gelek baş de hatiye gundî. Me şolekî bixêr heye, me dil têheye çêbikin. Em baş dizanîn ku li vê dinê heke yekî zana hebî wekî teye, ji te

zêtedir nîne.

Şêx Mihê - Xwedê ji we razîbe, mezin xwedê ye.

- (Her çend pêxve) cumle cimêet.

Hecî Temo - Vêca, heke tu jî vê çendê alikariya me bikî, fikrekî bidî me emê gelek razîbîn.

Şêx Mihê - (Destê xwe biser rihên xwe re anîd) Bêje sofî, heke ji bo vê şolê we, alikariyek ji min çêbibe ez dê alikariya we bi dilxweşî bikim.

Hecî Temo - Ev şola hanê di navbera Hemîd û Brahîm daye. Hamît kurek heye di landikê de, Brahîm jî keçek heye di landikê de. Tu jî baş dizanî Brahîm tu jêwar nîne. Dinya merg û mirine, Brahîm sube bimre kes nabî berê

xwe bidetin mala wî. Mal û milkê wî dê biçî bo xelkê biyanî. Ji ber hindê dê biçukên xwe landik de pêkbêjin. Di aliyê olê de tu manî ji tiştê re heye an ne? Ka tu çewa dibînî?

Şêx Mihê - Di aliyê min de tu manî ji vê solê re nîne. Heya şolekî pîr baş e. Dê û bavên biçukan çî bêjin adetên me jî wê qebûl dikin...

Kanê dê û bavên biçuka çî dibêjin?

Brahîm - Qurban... esxulam, tu baş dibînî, adetên cihî jî baş dibîne. Çêdibe. Lê belê wextê ev biçukên hanê mezin dibin, pêkrazînebin, em ê wê gavê çî bikîn?...

Hecî Temo - Tu dê bêjî vê

şolê, tu ji şêxî çêtir dizanî... Tobe yarabî tobe.

Şêx Mihê - Heke xirabî di vê şolê de heba min nedihêla hûn bikin. Gotina min waye ya di kuranê de hatî gotin. Rabilalemîn ji bo resûlê xwe çî gotîye ez wê dibêjim. Di mesebê me şaffîya de heçî jinâ destnivêj li gel bikevît mehira wê duriste, dibêjî. Anku, ez tu tiştî ji binkefşê xwe naderînim.

Hecî Temo - Te dît çewa ber-sîva te da. Heke mirov nezanît şerim nîne divê şolê ji zana re pêlî.

Şêx Mihê - Sofî rast dibêje, kanê tu çî dibêjî Brahîm?...

Brahîm - Qurban, ma ezê êxsîr dê çî bêjim. Mademkî hûn bi hev re baş di bînin, ez jî bejim baş e. Bixwe tu gotin din ji min re ne ma.

Şêx Mihê - Timam, di alfiyê te de mûşkûle tunîne. Kanê tu çî dibêjî Hemîd?

Hemîd - Ez jî bêjim baş e.

Şêx Mihê - Mademkî wusa ye werin ba min!

(Brahîm û Hemîd dimeşin ba şêxî kuncik de rûnin)

- Destê hev bigirin!...

(Destê hev digirin)

- Bi bînin û bi bihin, ji bona

çêbûna vê şolê...

Hûn her du gotinên min bêjin.

Hemîd pêşiyê tu bêje.

"Min keça Brahîm ya dilandikê de..."

Navê wê çî ye?

Brahîm - Bêrîvan.

Şêx Mihê - Bêrîvan, ji kurê xwe yê di landikê de...

Navê kurikî çî ye?

Hemîd - Sadiq.

Şêx Mihê - Sadiq re qebûle li mizada van şahidan dê pêgotî. Bimrê ji axê re bijî ji kurê xwe Sadiq re.

Hemîd - Min keça birayê xwe Brahîm ya di landikê de Bêrîvan ji kurê xwe yê landikê de Sadiq re qebûl kir pêgotî di huzrûra van şahidan de. Bimre ji axê re bijî ji kurê xwe Sadiq re.

Şêx Mihê - Duriste. Tu bejê Brahîm!

Brahîm - "Min keça xwe ya di landikê de Bêrîvan pêgotî kurê birayê xwe Hemîd yê di landikê de Sadiq kir. Bimre ji axê re bijî ji wî re.

Şêx Mihê - Durist e. Gelî mirovan, hûn jî pêre şahid bin ku van zilama keç û kurên xwe yên di landikê de Bêrîvan û Sadiq bihev gotî kirin. Xwedê jê xêrê bide

Îşelah. Amîn.....Elfatîha.....

(Hemî bi hev re dua xwe dixwinin, destên xwe bi ser rihên xwe de di anin)

Hecî Temo - Xwedê bi gehîntînin hev, me ya alfiyê xwe kir. Ya xwedê kes nizane.

Şêx Mihê - Sedeq mentubîlah...

Şahid I - Ê... li ser vê çayek xweş tê vexwarin, ma ne wusa ye?

Hecî Temo - Erê wila baş e.

Hemîd - Bila esxulam. Daxwazî ya we çayek be ezê bînim. Ez tirsîyam min got hûn dê dewa pezekê bikin.

Hecî Temo - Me pêz ji şêxî re hêla ye. Subê qavirekî baş ji şêxî re bide anîn. Bila xelatê wî be. Wekî din tu efû.

Hemîd - Li ser çavên xwe, esxulam.

Şêx Mihê - Ne pêwîst e. (Dengê wî ne ji dile)

Hemîd - Qurban, heke mamê Hecî ne gotiba jî min hizra te dikir. Ma ji tere kavirek çî ye?

Şêx Mihê - Xwedê ji we razîbe. Li cîhê yekê xwedê sedê bide, îşelah.

(Dawîya perdê ye. Perde tê girtin)

PERDE III

Mal, mala Hemîd e. Tu ferqî li malê nîne. Dem şev e.

Hemîd, Fatê, Gûlistan û Sadiq rûniştîne. Sadiq, rapêça wî wekî bajêriya ye. Ji dibistanê hatîye. Rapêça Fatê ya pîre jina ye, Gulistan keçeka alemîye, cilên wê kurdanî ne. Rapêça Hemîd şel û çekîtin şewqê li serîye. Rihên wî spî ne. Biçukê seqet li cîhê xwe de yî sekinî ye.

.....

(Axên berde)

Hemîd - Hey gidi دنیا, hey!

Fatê - Xêr bî Hemo, te çîye wusa dibêjî?

Hemîd - Îroke, ez di hundir mexberê de borîm. Ziyaretê Apê Temo min dît. Rewşa wî herî xerabû.

Fatê - Nevîyên wî qet sexbêriya ziyaretê wî nakin.

Hemîd - Malê dinê çavên wan kor kirî ye Haydarî axreta xwe

nînin.

Fatê - Xwedê wusa heskirî ye, demek rîzqê Apê Temo jî vabû. Ji bo nevîyên xwe ewqas xebitî, malek ava jêre hêla. Îro nevîyên wî şivên wî nadin.

Hemîd - Mirovên mîna Apê Temo xelas didin ji dinê. Va alametê xerabîne ye.

Fatê - Hemo, ez qet bawer nakim.

Hemîd - Çi bawer nakî, Fato?

Fatê - Jêwarê tu kesê paš mirina mirov de bîranîn bî mirov nayê.

Hemîd - Feto, temenê me jî borî, ez di koçbarîya Simail'axa de matime dinê Ez di bêjim îsal tenenê min di keve şeş salê.

(Sadiq, guhdariya dê û bavê xwe nake. Gotinên wan qewî neçûn xweşa wî. Radibe teybê di xebitîn e. Şelîdek arabeskî lêdixê... Hemîd û Fatê xwe bêhiş

dikin. hinik dengê teybê tê.)

...

Gulistan - (Rû yê xwe nexweş kirîye) 'Eh... dîsa ve dest pêkir dirdirê.

Sadiq - (Aciz e) Hê tu baxifî, ez dê devê te bi seqînim.

Gulistan - Te direw kirîye.

Sadiq - Ma heywanên şibeta te çî zanin.

Gulistan - Tu dê bêjî şelida Mixemed Arif e da guhê xwe bidemê.

Sadiq - Ma Mixemed Arif kîye? Ew li ba vî pênc kurîşa nake.

Gulistan - (Aciz e) Ew pênc kurîşa nake!

Sadiq - Ez rabim tu zanî kanî dê çî li te yapmişbikim.

Gulistan - Kanê rabe çarê.

Fatê - Gulo, zimanê te gelek dirêj bûye. Hêşku tu xwe bêdeng bike. Wila serê min perçivî.

Gulistan - Ma tu nizanî dê

serê te perçive. Hero hero van tir-kîyan.

Sadiq - Hey bêaqil, ma bêaqilên şibeta te çi zanin. Li dibistanê hevala hemîya guhê xwe dida vê muzîkê. Min jî bo xwe ji wan girt. Tu bi kêr xidamîni ya wan neyê ku niha aqilî bidî min.

Gulistan - Ew hemî gorî binê pîyê min bibin.

Hemîd - (Bi qerî) Ez niha rabim dê nîşa te bidim dirdirê. Rabe ji mere çayêke çêke. Kuro, tu jî wê teybê bigire. Hero hero, ma me tişte fabrîqên pîla hene?

Sadiq - Ma te çiyê, çend bixwazim dê çalmîşbikim.

Hemîd - Kuro, çewa min çi ye?

Sadiq - Erê wila te çi?

Fatê - (Melûl) Kuro Hemo dê ji kurkî bigere. Hindî vekdike bila veke. Manê em tê negehîn, heke ew tê digehîje bila Lêkîn belkî ji dersên wî re pêwîst be.

Hemîd - Kanê çend kurê te ye, ew qas kurê min e jî. Lê belê tu vî halî nabînî. Xeletî hemî ya min bû heke min neşandiba dibistanê îro dê guhdarî ya me kiriba. Tu tê bifukure kurêdî bi me yî razî nîne. Ew jî bûye bajêrî, bûye kafir.

Fatê - Bila Hemo, bila...

Hemîd - Wê roja hanê, ez çûm bajarî. Min got, ezê biçim dibistana Sadiq, sera bidim. Kur bi ba min ve nehat. Got: Nebêje min bavo. Kurî şerim dikir ku ez bavê wî me.

Sadiq - Eman bavo tu jî, Dê hevala bo xwe min ve oynemîşkiriba.

Gulistan - Emê hêšta gelek tišta ji te bigirîn.

Hemîd - Ma hêšta tu rûniştîyî, Gulo.

Gulistan - Timam bavo ez va çûm.

(Gulistan derdikeve)

Hemîd - Sadiq, kurê min. Guhê xwe baş bide min.

Sadiq - Timam oxlim, ez te dînlemîş dikim.

Hemîd - (Bi acizî) Ax ji bo bêaqilîya min, ax... Min got ez dê kurê xwe bişnim dibistana ilmî, renga min tuyê şandîye dibistana keran.

Sadiq - Bavo, ji devê min derket, hevala ez alîştirmîşki-

rîmê.

Hemîd - Bila bavo, bila. Ew hevalên bo xwe laqêdîyan bi bavê mirovî bikin heske dê çi bikin. Min ji te bawere.

Sadiq - Înankî bav ji devê min derket.

Hemîd - Bila... bila. Min tu ne gotîye. Ev jî piçêke.

Fatê - Kuro, tu jî digavê de sildibî.

Hemîd - (Bi acizî) Zimanê te îşev gelek dirêj bûye. Ez dê niha destê xwe bidim gopali.

Fatê - (Melûl) Bila.. bila Hemo. Ez çi bêjim sûc e. Ji niha paşve kelîmekî baxifim tu çi bêjî bêje. ez hatîme vî halî, temenê min borî, porê min spî bû, nevî bi dûvmin ketin hêšta ji bin zulma te derneketî me.

Hemîd - Heke tu şerim bikî dê hişbî.

Sadiq - Bavo tu jî ana min gelek aciz dikî. Ma xelasnabin şerên we. Barî van çend rojan şerî pêlin.

Hemîd - Tu nesîheta li min neke. Teybîrekê ji halê xwe re peyde bike.

Sadiq - Divê te bibîn ba psîkiyatîrîyekî.

Hemîd - Ew çi ye?

Sadiq - E wan mirovên ji aqilê xwe kêm bûn dibin ba, nîşa didin. Bêjine wan dixtora, psîkiyatîrî dixtoru.

Hemîd - Anku, ez dînim niha. ez dînim ha... Heke ez dîn jî bim dîne xwedê me. Ma ew diqtorên qun gû dê min saxkin!

Sadiq - Ew tu çi dibêjî? Dixtor hemî tiştî dizanin. Mesele penceşêr... Mesele vêrem. Yanî hemî xestelixa derman dikin. Ma tu jî biçî xwe nîşa bidî dê çi lêbê?

Hemîd - Ez berê xwe didemê ku zimanê te gelek dirêj bûye. Wexte te gotîye min oxlim, min devête şikandiba te ne digote min nê tu yî dîni.

Sadiq - Ca mirov neşet tu tiştî li gelte konîşmîş bike.

Hemîd - Timam, timam. Ne axive. Ji îro paşve dibistan jî be. Şolên malê giranin. Ez bi tenê neşem bikim. Birayên te jî cuda bûne. Ji niha wê ve tu dê alîkarîya min bikî.

Fatê - Ma dibistana xwe xelaskirî ye?

Hemîd - Bese bêjim, dê besbî.

Sadiq - Ema bav divê dîplema xwe almîşbikim. Hêšta du salên min kalmîş bûne.

Hemîd - Ez nizanîm. Kanê çi pêwîstî dîplema wa ye? Dîplema wan serê wan bixwe.

Rezê me heye, zevîya me heye, dest pêbike bişuxulîne bi xwe û bide me jî, elhemdülillah têra jîna me hemîyan heye. Dibistan ji me re ji ber leşkerîyê pêwîst e. Em zimanê wan bizanîn baş e. Min leşkerî dît, ji ber hindê tu şandî dibistanê, dayî xwendin. Ya dûyê jî: Îroke min mamê te Brahîm dît. Em ji xwe re axiftin. Got: Ez êdî nasekinim. Keça wî jî hatiye şûya, me serê wî girêdeyî... Ev şolên hanê nayên gûrokin.

Sadiq - Hûn çi axiftin? Tu behsê çi dikî? Min berî niha jî gotibû te vê şolê unitmîş bike.

Fatê - (Rûyekî bi mereq) Unitmîşke, çi ye?

Sadiq - Eh... ji bîrbikin yanî.

Fatê - Qetîyen çênabî kurê min. Wata pêgotinê talaqek e. Niha paşve dest jê berdan ne me ye.

(Gulistan, dest de sênîya peyala ve tete jor. Sênîyê datine erdî û çayê dadigire)

Hemîd - Ax Fato... ax. Ev hemî te anî serê min. Te got îla bila biçê dibistanê. Dilê min jî tiro vîro bû, min jî şand. Min got: Ji ber leşkerîyê divê zimanê Tirkan bizane. Da lêdanê nebînê.

Fatê - Vê şolê û dibistanê çi linevêke?

Hemîd - Ax heywan... ax. Ma aqil heye da bixebitîne? Ma tu nizanî ku çavên wî dibistanê vekirin. Teşîkrûs dîtin. Niha jî êdî bi me yî razî nîne kur.

Sadiq - Bav... hûn çi bêjin, bêjin ez li gel Bêrîvanê evlenmîşnabim.

Hemîd - Her du çavên te kore bin jî tu dê li gel Bêrîvanê evlen... eh, vî pêşî kurdî jî ji bîra me bir. Zewucî. Dawet jî dê di navbera çend rojek din de bêkin.

Sadiq - Wilahî çênabî, ez li gel Bêrîvanêevlenmîş nabim.

Fatê - Ne kurê min, ne. Me di huzûran xelkê de şermizar neke.

Ez bextê te dame, heke mirov ji bo ya xwedatî bêjî li vî gundî tu keçên wekî Bero can nînin.

Sadiq - Canatîya wê li binê beradabe. Ez dê çilê kim keça nexwendî? Ez xwendî me ew nexwendî ye. Hem dengîya min jî nîne. Ez dê çil wê cahîlê bikim?

Gulistan - Bavo, dayê... Sadiq rast dibêje.

Hemîd - Tu ne axive.

Gulistan - Ez dê baxifim. Ez ya çewtîya we dibînim. Divê bêjim çewtîya we. Da carek din çênebe. Ew dewrê berê çû. Paşve ma. Îroke we em hêlane vê tariyê de. Em hemî disekinîn ku yekî dewlemend bê me ji xwe re bixwaze. Heya dewlemend jî nebî hûn me nadenê. Da nextî baş wergirin. Bese êdî. Wa eyamên hanê...

Hemîd - Hişel..

Gulistan - Na hişbim. Erê wa eyamên hanê hine torîs hatibûn vêrê. Li gel me axivtin. Yekî jê kurdî dizanî. Xelkê Dîyarbekîrê bû. Got: Ez jî Kurdîm.

Fatê - Gulo, keça min neaxive.

Sadiq - Bile baxivî.

Gulistan - Ne dayê ez dê ba-

xifim. Got: Kanê hûn diçin dibistanê anne? Gelek pirsên din jî kirin. Behsê bindestî ya gelê Kurd kir. Got, em dê têkoşinê kîn da heqê xwe wergirîn. Berê xwe bidenê xelkê hinde zêdekir hêsta hûn yê biçukên xwe yek salî pêgotî dikin. Ma hûn xwe nabînin? Kanê roj li vê malê di bore bêşer? Ew jî dibêjin jin û mêrên evîndarên yek nebin û bizewucin dawîya wan jêkbûne.

Hemîd - Eman ya rabî ez esehî dîn bûm. Kuro Sado ew te digot psîkatrî... çi? Dive ez biçim xwe nîşa bidim.

(Ji erdî qotîya tûtînê radike. Pêşiyê karê cigare pêçanê dike, paşî behna wî nayêt, qotîyê di havête Gulistanê.)

- Zû derkeve dêhla dêhl. Ji min re recên kafira dibêje. Ma ew ji şêx Mihê çêtir dizanin?

Gulistan - Bavo ezâ derketim, lê belê tiştekî ji bavê xwe re bêjim. Bêrivanê jî birayê min Sadiq nevé. Ew evîndara yekî din e. Niha Sadiq jî dibêje min Bêrivan nevé. Hûn çi bikin, bikin ev şola hanê çênabî.

Hemîd - (Çeqmaqa xwe jî di havête Gulistanê) Ma min negot derkeve?

(Gulistan, derî xweş vedike û li baş ve xweş digire)

Sadiq - Bavo, dayê hûn unitmîşkin vê şolê. Ev mesele paşve ma. Ya xelas bû ji min re. Bêrivan jî ya dibêje, min Sadiq nevé. Êdî qetiyen çênabî. Ez bixwe dê biçim bêjime, here ji xwe re yekî din peyde bike.

Fatê - (Melûl) Kurê min pêgotîya teye. Şahidê we hene.

Hemîd - Pêla Fato... pêle. Ew jî bû gawir, çû. Ez nizamim kanê kê çi kirîye di mejîyê wî de. Va salên çûyî hinik derketin got, em komunîsîn ewa jî eynî wusa digot. Em niha bêjine xwedê yek e, dê inkar bike. Ya gawirê gawir, ezê bêjim te roja me hûn pêkgotîn Şêx Mixê jî yî amade bû. Hêsta tuyê gawiriyê dikî.

Sadiq - Kê çi gotibî yê gotî. We çi kiribe, ya kirî. Ya ez dizanim durist e dê bikim. Tu quvet, tu tişt min ji ser vê qerarê nade paş. Ji ber hindê bes e vê zorlemîşkirinê li gel min nekin. (Bi qerî) Bes e.... bes e.....

(Dawîya perdê ye, perde tê girtin.)

(Dê bi dome)

EZ BEXTÊ WE ME

Ger rojekê berê te bi kevê welatê me
Rîya xwe bi gundê me jî bixe
Derê serê zozanan
Runê li devê çeman
Û dinav gul û gîyayan

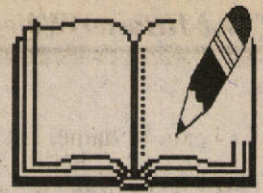
Ji bîr me ke ha!
Silavê min bibêje
Ji dayik û bavên re
Û xwîşk û bran re
Û ji herkesî re seranser
Ez bextê we me

Çiqas min bêrîya te kirî ye
Ew çiyayên bilind
Çem û kantiyên cemidî
Û ew gul û gîyayên gijlok

Çiqas baş bira min tê
Ew dîlanên mezin
Stranên, bi dengê bilind
Û keş û xortên gundê me
Gava serê govendê ketin
Min jî bira xwe bînin.
Ez bextê we me.

Ger bi hesreta dîtina te
Koç bikim rojekê ji vê dinyayê
Hûn mekin şîn û girîn
Ger hûn şîn û girîn dikin jî
Bila nebîne
Bila nebihsze
Jibo kêf xweş û dilşad nebe
Dijminê me
Ez bextê we le

S. ZANA

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ

-XVII-

XWENDÎN:

DO Û ÎRO MACARÏSTAN

.....
 Me roja II Hezîranê ji vê sîstema nû dibistanek zîyaret kir. Navê wê Îskolan bû. Îskolan li ta-xeke bajarê Budapesteyê ye. Taxa karker û xebatkarên. Rektorên navendî û dibistanê pêrgê me hatin û li salona konferansê me mamosteyên Bredangê vexwendin çay û qehwê. Du rektor habûn yek ji wan rektorê navendiya Kulturî û ya din jî, bi tenê rektora dibistana Îskolan bû. Ji xwe dibistan jî di nav navendiyê de beşek e. Di derheqê sîstem û dibistana Îskolan de agardarî dan me.

Rektora dibistanê, pêşî me li dibistanê gerand. Paşê mamosteyên xwe yek bi yek bi me da nasandin. Me grûbên biçûk pêk anî. Her grûbek bi mamosteyek re çûn dersê.

Em çend kes bi mamosteya dersa anatomiyê re ketin dersê. Zarokên 7 salî, pola yekem û dersa anatomiyê.

Mamosteya dersa anatomiyê skeletek dani nav polê û dest bi dersa xwe kir. Li ser skeletê navên organan yek bi yek dipirist û zarokan bersîva wê didan. Zarokan li ser skeletê cihên organan şanî didan û navên wan dinivîsandin. Piştî li ser filîmên rontgenê organan şan didan. Şagirt dikaribûn hestiyên şikestî û yê neşikestî ji hevdu derînin. Bi plastîk û çamorê li ser kartonan şiklên hestiyên dest û lîngan çêkirin. Ew bi projektoran bi hevalên xwe şandan.

Ji aliyê metodîk û pedagojî ve tiştê ku bala min kişand, hem memoste û hem jî şagirt di dersê de aktîv bûn. Belê, di perwerde û hîdekariya nûjen de metoda herî baş, yek jê jî ev e, ku hem mamoste û hem jî şagirt aktîv bin. Di Îskolan de mamoste û şagirt hevdu temam dikir. Li gor vê metodê di derstxanan de metaryal û teknîka herî baş û dawî hebû. Ji skeletê, heta projektor, vîdeo, filîm, nexşe û pirtûkên rengîn û heta TV. hebûn.

Sîstema Swêdê mamoste pasîv û şagirt aktîv in. Meteryal gelek in, mamoste wan didin pêş şagirtan û şagirt bi xwe kar dikin. Dema pêwistiya şagirtan hebe, wê çaxê alîkariyê ji mamoste digrin. Li Rojhilata Navîn û bi taybetî li Tirkiyê, mamose aktîv û şagirt jî pasîv in. Ji ber ku pirtûk û metaryalen dersê tunin, an jî kêm in. Li gundan, ji derê texte di destê mamoste de tû metaryal tune. Wê demê kar tev dikeve ser milê mamoste. Bixwazî-nexwazî şagirt pasîv dimînin. Ya din jî sîstema Tirkiyê sîstemekî kevin û dîsîplînekî nîv leşkerî û dîktatorî ye. Mamoste her tişt e û şagirt hîç e. Giraniya perwerde û hînkirinê li ser metoda ji berkirinê ye.

Amed Tîgrîs

Berbang. Hêjmar: 74, Rûpel: 18-19

LÊKER - FİİL

Bir iş, bir oluş, bir eylem bildiren kelimelere Fiil (Lêker) Dendiğini biliyoruz.

ÖRNEK:

Çûn, hatin, Qeşartin, Şikandin, Sotin, Rabûn, Anîn, Birin, Razan gibi.

Kürtçede, fiiller ad gibi kullanılabilir.

ÖRNEK:

Daketin - İniş
Gotin - Söz, deyiş
Hatın - Geliş
Çûyîn-Çûn - Gidiş
gibi.

Ad gibi kullanılan fiillere **Adfiil** deniyor. **Adfiiller**, fiilin mastar halinden oluşmakta, **dişil** olarak kullanılmaktadır.

Adfiiller nesne olarak kullanıldığında çekime uğrar.

ÖRNEK:

Bi vê çûyinê min baş nekir. - Bu gidiş ile iyi etmedim.
Tu ji vê hatinê re çi dibêjî? - Bu gelişe ne diyorsun?
Li rabûna balafirê binihêrin - Uçağın kalkışına bakın.

Cümlede, fiil bir tümleç almışsa, kullanılacak adfiil de dişil cins edatı alır.

ÖRNEK:

Hatina wî dereng ket. Onun gelişi gecikti.
Nihêrtina te çiqas tûj e? Bakışın ne kadar keskindir.
Firinên firokan zêde dibin? Uçakların uçuşu artıyor.

RADER - MASTAR

Fiiller, bir kökten ve onu dile getirmemize yarayan bir ilave ekle tamamlanmış halden oluşur. Fiilin tamamlanmış haline **mastar** deniyor. Türkçede ses uyumuna göre -mek,-mak eklerinin fiilin mastar halini verdiği biliniyor. Kürtçe'de ise birkaç çeşit mastar eki vardır. Bunlar:

Ket+in (Düş+mek) - in
Kir+în (Satın al+mak) -în
Raz+an (Uyu+mak) -an
Da+n (Ver+mek) -n
Dir+ûn (Dik+mek) -ûn

Bu mastar ekleri içinde -in ve -n aslidirler. Diğerleri ise ses uyumu dolayısıyla oluşmuşlardır. Bu mastarların ayrıca ikizleri de kullanılmaktadır.

Birjandin<Birij+andin (Pişirt+mek) -andin

Firandin<Fir+andin (Uçurt+mak) -andin fiillerinde olduğu gibi -andin şeklindeki bir mastar eki daha Kürtçe'de kullanılmaktadır. Bu mastar üstlendiği görev nedeniyle ayrıca incelenecektir.

FİİLLERİN TASNİFİ

I- Yapılarına Göre Fiiller

a- Basit Fiiller

b- Bileşik Fiiller

c- Yardımcı Fiiller

2- GÖREVLERİNE GÖRE FİLLER

- a- Geçişli Fiiller   b- Geçişsiz Fiiller
c- Dilgen Fiiller   d- Etken Fiiller
e- Döndürme Fiiller   f- Şahıssız Fiiller

3- ŞEKİLLERİNE GÖRE FİLLER

- a- Kurallı Fiiller   b- Kuralsız Fiiller

I- YAPILARINA GÖRE FİLLER

I-a- Basit Fiiller:

Bu fiiller her hangi bir türetim yoluyla elde edilmemiş olup, doğrudan mastar olarak dilde varolan fiillerdir. Bu fiillerin -in ve -n doğal mastar eklerinden birine, ses uyumuna göre sahiptirler.

ÖRNEK:

Mastar	Kök	Mastar eki
Dan	Da	-n
Bûn	Bû	-n
Anîn	Anî	-n
Kirin	Kir	-in
Hatin	Ha	-in
Ketin	Ke	-in

I-b- Bileşik Fiiller:

Kürtçe'de basit fiillerin ad, ifa, edat ve kimi doğal ön eklerle birleşmesinden Bileşik Fiiller elde edilmektedir. Bunları inceleyelim:

ba-Ad yardımıyla oluşan bileşik fiiller:

Örnek:

Dest xistin	- Ele geçirmek
Rê xistin	- Yola koymak
Bar kirin	- Yüklemek

gibi

bb - Sıfat yardımıyla oluşan bileşik fiiller:

Örnek:

Sor kirin	- Kızartmak
kom kirin	- Yıkmak
Tîj kirin	- Keskinleştirmek
Tirş bûn	- Ekşimek

gibi

bc - Edat yardımıyla oluşan bileşik fiiller:

Örnek:

Bergirtin	- Ürün tutmak
Bingirtin	- Dibi tutmak
Lêxistin	- Vurmak
Peyketin	- Arkasına takılmak
Têgihîştin	- Anlamak

gibi. Burada, edatın fiil ile bitiştiğine dikkat edilmeli.

bd - Doğal eklerle oluşmuş bileşik fiiller.

Örnek:

Radan	- Uzatmak
Badan	- Bükme
Dadan	- Yakmak
Hildan	- Kaldırmak
Vedan	- Eşmek
Vêketin	- Yanmak

gibi.

be- Deyim Fiiller olarak da adlandırılan ve fiil olmayan ad, sıfat, edat, zamir gibi kelimelerin birkaçının filele bitişmeden, filele bir arada bir deyim düzeni içerisinde kullanılmasından oluşan bileşik fiiller vardır.

Örnek:

Dev jê berdan	- Vazgeçmek
Dest dan hev	- Yardımlaşmak
Dan her bev	- Karşılaştırmak
Hatin ser xwe	- İyileşmek
Baweriya xwe anîn	- İnanmak
Dest pê kirin	- Başlamak
Bi hev ketin	- Birbirine düşmek
Bi rê ketin	- Yola koyulmak-Yola düşmek
Li ber xwe ketin	- Üzülme

gibi

1-C Yardımcı Fiiller.

Kürtçe'de yardımcı fiiller önemli bir rol üstlenirler. Bileşik kiplerin oluşumunda, fiillerin edilgen ve ettirgen hale getirilmesinde görev üstlenirler.

Örnek:

Bûn	: Olmak	- Hatibûn	: Gelmişlerdi
Kirin	: Yapmak, etmek	- Kir bişkîne	: Kırmak istedi
Dan	: Vermek	-Dan şikandin	: Kırdırmak
Hatin	: Gelmek	-Hat sitandin	: Alınmak

gibi

FERHENGOK

Hezîran	: Haziran	Skelet	: İskelet
Sîstem	: Sistem	Organ	: Organ
Dibistan	: Okul	Zarok	: Çocuk
Ziyaret	: Ziyaret	Bersiv	: Cevap
Tax	: Semt, mahalle	Piştire	: Sonra
Bajar	: Şehir	Şikestî	: Kırık
Karker	: İşçi	Çamor	: Çamur
Xebatkar	: Emekçi	Bal kişandin	: Dikkatini çekmek
Navendî	: Merkez	Perwerde	: Eğitim
Pêrge hatin	: Karşılama	Nûjen	: Modurn
Mamoste	: Öğretmen	Nexşe	: Harita
Vexwendin	: Davet etmek	Pêwistî	: İhtiyaç
Beş	: Bölüm	Bi taybetî	: Özellikle
Agahdarî dan	: Bilgi vermek	Ji derê texte	: Tahtadan başka
Nasandin	: Tanıştırmak	Bixwazî-nexwazî	: İster istemez
Grûp	: Grup	Kevin	: Eski
Çend	: Kaç	Hîç	: Hiç
Kes	: Kişi	Ji ber kirin	: Ezberlemek
Pol	: Sınıf (okul için)		

HANGİSİ SUÇ?

"...
Dün beyi, eşrefi, ağası ve entellektüeli,
Kaymakamı, savcısı, hakimi ve Emniyet
Müdürü toplandılar:
cinayet ardından cinayet, ölüm,
barut, ateş
mahbus, idam
Ne demek! kanun, polis, hükümet
Hakkından gelir elbet (!)"

Evet ne güzel anlatmış şair derdimizi! Ama bununla da kalmıyor çektiklerimiz. Ölümler, cezalar, işkenceler, mahpuslar, ihanetler, hainlikler... Kısaca şu koskocaman dünyayı dar ettiler insanlarımıza, insanlık dışı uygulamalar ve baskılarla. Ama yine de korkuyorlardı bizlerden, emekçilerden, direnenlerden ve proletaryanın gücünden. Önlemlerini de aldılar, korkularını saklarken. Yani aba altından sopa gösterdiler hep. Bir yandan çağ atlamaktan, çağdaşıktan, demokratik düzenden, insan haklarına saygıdan bahsettiler. Hatta utanmadan karakolun duvarlarını camdan (!) yapmadan.

Birde şu aşağıdaki olayı ve suçta (tabi suçsa) karşı verilen cezaya bakın.

Bundan 1 yıl önce Ş. Urfa'nın Halfeti ilçesinin bir köyünde, bir düğün sırasında meydana gelen olayı ve insan haklarına saygılı devletin cezasını ve ne kadar demokratik olduğunu anlatacağız. Bizde yani Kürt gelenek, göreneklerine göre 3 gün düğün yapılır. Gıysımız, şarkılarımız, türkülerimiz, halaylarımız Kürt geleneklerine göre yapılır. Ama bir tuhaf yanı da var gelenek, göreneklerimiz. Gelenek değil bu aslında, zoraki dayatmalar sonucu katlanılan bir uygulamadır. Köyde düğün evinin hangisi olduğunu belirtmek için düğün evinin damına bayrak dikilir ve düğünün son günü o bayrakla oyunlar oynanır, halaylar tutulur. Tabi bayrak TC bayrağıdır.

İşte düğün sırasında "bunun yapılmasının yanlış olduğunu ve TC bayrağıyla oynanmayacağını" söyleyerek elindeki bayrağı yere atıyor bir kişi. Ve oradaki seyircilere "bunun yerine kendi ulusal bayrağımızın olması gerektiğini" anlatıyor. Bu olayı komşu köydeki karakol duyuyor ve jandarması, askeriyle düğün yerine gelerek o arkadaşımızı gözaltına alıyorlar. Ve bu arkadaşısı Halfeti mahkemesi 1 yıl ağır hapis ve 40 milyon ağır para cezasına mahkum ediyor. Şu anda almış olduğu hapis cezasının bitmesine kar-

şın para cezasından dolayı Diyarbakır'ın Bismil kapalı cezaevinde yatıyor.

Demokratik olduğunu, insan haklarına saygıdan söz ettiğini söyleyen bir devlete, "Bu gencin suçu nedir?" diye sorsalar: "Bayrağı yere atmak" cevabını verecektir.

Şimdi ben soruyorum size:

Bir ulusun geleneğini, kültürünü, halkını, dilini, bayrağını, toprağını, tarihini hiçe sayan; insanına insanca yaşam hakkı tanımayan, köylerinin üzerine her gün bombalar yağdıran, ölümlerini panzerin ardına bağlayan, kundaktaki bebeklerini öldüren ve geçmişimizi yok sayan, emperyalizmin işbirlikçilerine Kürt halkı ve proletaryası hangi cezayı versin?

**Yaşasın Newroz
Yaşasın Sosyalizm
K.K. Yılmaz**

Halfeti / URFA

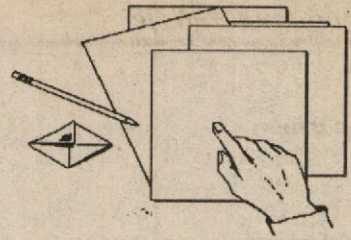
Gaziantep'te Sivil Faşist Teröre Ve Polis İdare İşbirliğine Karşı Mücadeleyi Yükseltelim

Gaziantep'te 28.4.1993 tarihinde Şehit Şahin Lisesi önüne gelen bir gurup sivil faşist, öğrencileri tedirgin etmeye çalıştı. Düztepe Polis Karakoluna giren 4 faşist ve ŞEHİT ŞAHİN LİSESİ Müdürü SEYİT ÇAPAN, polislerle bir süre konuşuktan sonra, polisler, çevrede bulunan öğrencileri dağıtmaya çalıştı. Bunun üzerine D.L.M.K.'lı öğrenciler bir gurup sivil faşistin çevresini sararak, "Bundan sonra mahalleye ve lise'nin önüne gelerek halkı ve öğrencileri tedirgin edemeyeceklerini, aksi takdirde örgütlü güçleriyle kendilerine yanıt verileceğini" söylediler. Ertesi sabah okul müdürü SEYİT ÇAPAN "Siz buna POLİS-İDARE işbirliği diyorsunuz ama ben buna temizleme diyorum, hepinizin ismini emniyet müdürlüğüne verdim" diyerek öğrencileri tehdit etti.

Olayı D.L.M.K. olarak protesto ediyoruz.

- Okulumuzda Sivil-faşist Saldırılarına İzin Vermeyeceğiz.
- Polis-İdare İşbirliğine Son
- Yaşasın Demokratik Lise Mücadelemiz

**Demokratik Lise İçin
Mücadele Komiteleri
Gaziantep.**

KÜRT OLDUĞUM İÇİN CEZALANDIRILDIM

Newroz'un Notu: Güneyli bir kardeşimizin bize yayınlamamız için ilettiği, TC'nin konuyla ilgili makamlarına da iletildiğini düşündüğümüz yukarıdaki metni kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

ESAS No: 1991 / 1010

ADI: Fuat Abdulhamit Kasımlı

KOD: Abdullah Muhammet Hasan

Ben İran Kürdistan'ı Urmiye Eyaletinin Mahabat şehrinde 1955 yılında doğdum. 1973'ten beri Kürdistan Demokratik Partisi üyesiyim.

13.10.1991 tarihinde İran-Türkiye sınırında ajan Tacettin HİDİR tarafından bir komplo sonucu yakalattılıp, TC'nin Hakkari / Yüksekova'daki askeri güçlerine teslim edildim.

Hakkari ve Yüksekova'da her türlü baskı ve insanlık dışı uygulamalara maruz kaldım. İki ay her türlü işkenceye tabi tutularak, fiziki benzerliğimden dolayı PKK üyesi olan Fuat KARSLI olduğum iddia edildi.

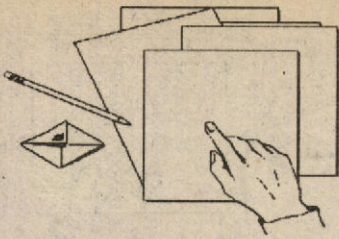
İki ay baskı ve işkenceden geçirildikten sonra Diyarbakır 1 Nolu DGM'ne çıkarıldım. DGM sorgu safhasında işkence ve baskı sonucu hazırlanan ifademden esas alıp, hiç bir delil olmadan, sadece bir benzerlik ve tesadüfe dayanarak tutuklanmama karar verdi. Yaptığım tüm itiraz ve başvurulara rağmen 12 yıl 6 ay ağır hapis cezasıyla cezalandırıldım. Yargıtay da bu itiraz ve başvurularımı dikkate almayıp, DGM'nin almış olduğu kararı kendi normlarına uymadığı halde onayladı.

Hakkımda en ufak delil, tanık ve ifade olmamasına rağmen, sadece Kürt olduğum için bu karara varıldı.

TC'nin bu insan haklarını hiçe sayan tutumunu ve hakkımda varılan kararını knıyor, yukarıda numarası yazılı dosyamın tahkikatı için gerekli girişimlerin yapılmasını istiyorum.

Ve ayrıca da ben bu uygulamaya karşı, bu anti-demokratik ve faşist uygulamalara karşı tavırsız kalamayacağımı ve gerek gördüğümde de bunu protesto etmek için ölüm orucuna başlayacağımı da bilgilerinize sunarım.

**27.4.1993
Fuat Abdulhamit Kasımlı
Adres: Özel Tip Cezaevi
Gaziantep**

GERÇEK DERGİSİ'NİN GERÇEKÇİLİĞİ

Yazar Oğuz ATAY'ın yazdığı bir roman vardır: "Tutunamayanlar". Yazar bu romanda hayatın nesnel akışına ayak uyduramayıp tutunamayanları anlatıyor.

Günümüz hızlı bir değişim, dönüşüm ve etkileşim çağı. Bir zamanlar sığınak olarak kullandıkları sosyalizme, şimdi "tu kaka" eden epeyce solcu kalıntısı görmekteyiz. Yine sosyalizm bir maske olarak baş tacı edilirken, varlığı inkar edilen (TC'yle aynı saflara düşmek uğruna) Kürt ve Kürdistan sorunu, bugünlerde gerek burjuva gerekse sol basın yayında bir hayli kullanılan bir konu olma özelliğini taşıyor.

İrdelemeye ve araştırmaya kalkarsak, bu konuda gaflet sayılabilecek davranışlar içinde bulunan bir sürü dergi, gazete ve basın yayın organı buluruz. (Şüphesiz bu konu, daima objektif davranan yaygın ve yazarları ilgilendirmemektedir)

Ama biz daha çok birinci yılını tamamlayan "haberde yorumda" GERÇEK Dergisini irdelemeye çalışacağız. Bu irdelemeyi de bir yıla değil, sadece Newroz dönemine indirgemek konunun anlaşılması bakımından faydalı olacaktır.

13 Mart tarihli GERÇEK Dergisinin kapağı hemen göze çarpıyordu, (51. Sayı) doğrusunu söylemek gerekirse çok güzel ve konunun özünü ele alan objektif bir kapaktı. Ama kapak içeriğini okuyunca doğrusu Gerçek'in kime ve neye hizmet ettiğini anlamakta zorlandık. Newroz bayramını kendilerine göre yorumlayan GERÇEK'çiler katliam çığırkanlığı yapıyor, diğer bir deyişle, zaten gergin olan tansiyonu büsbütün yükseltmekten bir zarar görmüyordu.

Bunu geçelim, ama en ilginç barış ve ateşkes çağrılarının yapıldığı bir sırada yayımlanan 52. sayıydı. Emniyet güçleri ve yerel PKK güçleriyle yaptığı söyleşilerde, her iki tarafın söylediklerini çakıştıran kendince yorumlar yapan dostlarımız, başta da

belirttiğimiz kan ve katliam çığırkanlığı tavrını hala sürdürmekte ısrarla inat ediyordu. (Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü "yetkilileri": Örgüt (PKK y.n.) Newroz mesajı, vermeye çalışacak. Biz de buna karşılık vereceğiz. Çok kan dökülecek. Biz de istemiyoruz ama böyle olacak. Onlar bizi sıkıştırmak istiyor. Diyarbakır'ı seçmeleri bundan. Şırnak, Cizre başkadır. Diyarbakır on tane Şırnak, Cizre eder. Bunun için adam çıkıp "ateşkes ilan ettim" diyor. Diyor ama Mazıdağı'nda devlet için çok önemli bir adamı ailesiyle ortadan kaldırıyor. Şimdi bu yanıtız mı kalacak?" derken, Yerel PKK yetkilileri (!) "devlet bir müdahalede bulunursa karşılık veririz. Halk örgütlüdür" diyordu.

Daha ilginç ise 27 Mart'ta yayımlanan 1. sayı (yıl 2, sayı 1) idi. Bu sayıdaki Newroz yorumları, başta halk olmak üzere bir sürü insana eleştiri ve reformistlik suçlaması getirmekteydi. Bu yorum-haber ile adeta kan dökülmemesini isteyen ve ateşkesi kınayan "GERÇEK"çi dostlar, suçu sadece Kürt halkına yükliyordu.

Ben bir Kürt olarak bayramımı en coşkulu ve kitlesel bir biçimde kutlamak isterim. Bayramın kana bulanmamasını isterim. Eğer Kürtleri Newroz'da katliama uğramaktan sağduyuları ve ateşkes uymaları kurtarmışsa (Her ne kadar "GERÇEK"çilerin Kürdistan planına uymuyorsa da) bence yarınlara umut taşıyan bir sonuç olarak sevinirim.

Ama öyle anlaşılıyor ki (PSK-PKK protokolünü K. Burkan'ın cephe liderliği isteğine bağlayan (Sayı 3) ve bu protokolden, kurulacak cepheden rahatsız olan) GERÇEK'çi dostlar buralarda tutunma aşkına, Kürdistan gerçeğine ters düşmekten çekinmeyecekler.

Hep dedik beyler... Kendinize gelin... Ülkemiz büyük bir lokmadır. Boğazınızı tıkar...

BAVÉ ZİLÂN / Amed

Malatya'da Eğitim-İş Genel Kurulu

Eğitim-İş Malatya Şubesi I. Olağan Genel Kurulu 16.5.93 günü Malatya Büyük Düğün salonunda yapıldı. Valiliğin Genel Kurulu engellemesi Malatya İdari Mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı ile yapıldı.

Genel Kurul, Eğitim-İş Şube

Bşk. Ali Celiloğlu'nun açış konuşması ile başladı. Sendikanın ve şubenin gelişimini anlattı. Zorlukları anlatarak Valiliğin engellerini mahkeme kararı ile aştıklarını, kararı göstererek anlattı.

Divan başkanlığına Aydın Çatal getirildi. Gündem maddelerine geçildi. Konuklardan Eğitim-Sen Malatya Şube Başkanı Sabri Taşkın birleşmenin gereği üzerinde konuştu. Genel Kurulda söz alan tüm üyeler birlik demokratik, özlük hakları ile çağdaş, demokratik, sendikaların birleşmesini istediler.

Genel Kurulda, Eğitim-İş ve Eğitim-Sen birleşmesi için verilen önerge oybirliği ile kabul edildi.

Yapılan seçim sonucu yönetim kuruluna; Hüseyin Adıgüzel, Ali Celiloğlu, Ahmet Karlık, Mustafa Toktaş, Necmettin Özdemir, Fırat Gürer ve Ömer Erdem seçildiler.

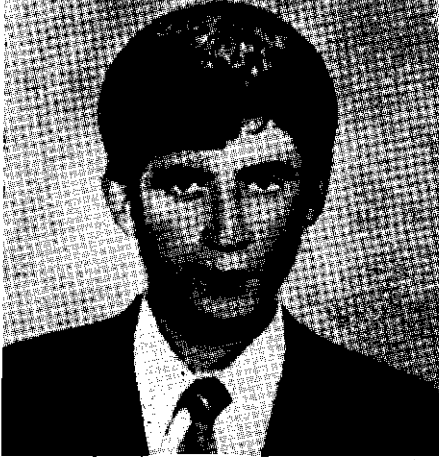
BİRLİK İÇİN ELELE

Biz Kürtler olarak yıllardan beri katliamlarla yok edilmeye, tarihten silinmeye çalışılmaktayız. Bizi çeşitli parçalara bölerek her bir tarafımızı birisi sömürmektedir. Bu sömürgeci güçlere karşı tek yürek ve tek ses olmak bize düşmektedir. Geç kalmış olsak bile bunu becerebilmeliyiz. Bunun için bizlere birçok görevler düşmektedir. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ve PSK Genel Sekreteri Kemal Burkan'ın imzaladıkları protokol, önemli bir gelişmedir.

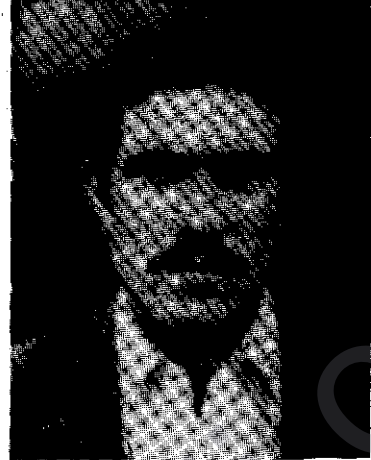
Bu, Kürt halkının bundan sonra beraber ve birlikte hareket edebilmesi için olumlu bir zemindir.

Evet, Kürt halkı Paris'te de birliğini sergiledi. Dünya işçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs'ta tüm Kürt partileri ortaklaşa pankart açarak, ortaklaşa çıkarttıkları Türkçe ve Fransızca bildiri ile kamuoyuna birlikte davranışı sergiledi. Tüm Kürt çevrelerinin bildiriye imzasının bulunması dikkat çekiciydi. ERNK-KKP-HEVGİRTİN-PDK-PRK(RIZGARİ)-KAWA-TSK-KOMKAR-YEKBÜN, imzalı bildirin yanı sıra BİJİ YEKİTİYE GELE KURD, ve Fransızca VIYE L' UNON DES FORCES PATRIOTIQUES KURD pankartlarının açılmasıyla 1 Mayıs ortak ve coşkulu bir şekilde kutlandı.

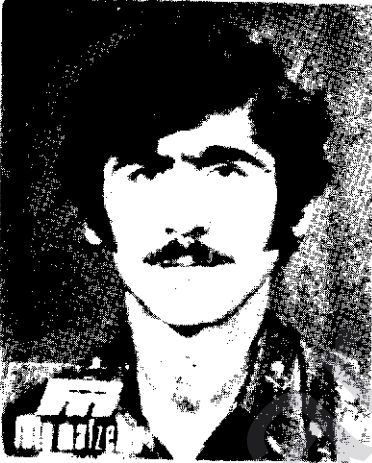
BİJİ YEKİTİYE GELE KURD
PRİŞON / FRANSA

HALİL ULUĞ

YUSUF ALİ ERBAY

MUSTAFA KIRMIZIGÜL

İHSAN YILMAZ

Adıyaman Pirin'i ve Besni Tekel Deposunu unutmadık. 12 Eylül'ün işkencehaneleri ve can yoldaşlarımızın katledildiği mekanları... Yusuf Ali Erbay ve Halil Uluğ 12 Eylül'cülerin vahşi işkenceleri sonucunda, 1981 Haziran'ında katledildiler. Bedenleri bütünleşse de toprakla, manevi birlikteliğimizin tadını yaşamaktan hiçbir güç alıkoyamayacaktır bizi. Y. Ali Erbay'ın inatçı ve mücadelesine bağlılığını; Halil'in dinamik, üretken ve espri dolu mizacını miras olarak devrim kavgamızda hep yanımızda, benliğimizde hissedeceğiz. Pirin'in karanlık odalarında zayıflayan beden direncini cezaevlerinde ancak birkaç yıl sürdürebilen Kazım Çakır'ı yanımızda göreceğiz.

Ve Urfalı Komünist İhsan Yılmaz'ın gülümsemesini ve inanç dolu yüzünü, kahpe kurşunun tenine girmesinin 13. senesinde duyumsayacağız. Ve Mustafa Kırmızıgül'ü hatırlayacağız Antep varoşlarında.

Onlar mücadelemizde yaşayacaklar!

